

T. C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EDİRNE KALEİÇİ BÖLGESİNDEKİ
EVLERİN EKOLOJİK VERİLERİNİN ANALİZİ

EJUP DULLİNJA

YÜKSEK LISANS TEZİ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Sennur Akansel

EDİRNE-2012

T. C

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EDİRNE KALEİÇİ BÖLGESİNDEKİ
EVLERİN EKOLOJİK VERİLERİNİN ANALİZİ

EJUP DULLİNJA

YÜKSEK LISANS TEZİ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Sennur Akansel

2012

EDİRNE

T. C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EDİRNE KALEİÇİ BÖLGESİNDEKİ
EVLERİN EKOLOJİK VERİLERİNİN ANALİZİ

EJUP DULLİNJA

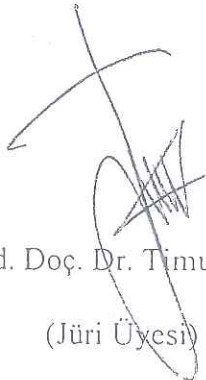
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

Bu Tez 26.07.2012 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Tarafından Kabul Edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Sennur Akansel

(Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Timur Kaptol

(Jüri Üyesi)

Yrd. Doç. Dr. Candan Zülfiyar

(Jüri Üyesi)

Yüksek Lisans Tezi**Edirne Kaleiçi Bölgesindeki Evlerin Ekolojik Verilerinin Analizi****T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü****Mimarlık Anabilim Dalı****ÖZET**

18 yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen endüstri devrimi buna ek olarak 2.Dünya savaşından sonra izlenen hızlı kalkınma politikası ve dünyada nüfus artışı, doğal kaynakların hızla tükenmeye başlamasına neden olmuş ve çevreye zarar verilmiştir. Bu nedenle son yıllarda ekoloji kavramının daha çok tartışılmasını ve dünya gündemine oturmasına neden olmuş ve bunlara bir çözüm olarak ekolojik mimarlık yaklaşımı ortaya çıkmıştır.

Dünyamızın enerji kaynaklarından maksimum ölçüde faydalanmak, minimum ölçüde çevreye ve insanlığa zarar verecek yapılanma kararları ekolojik mimarlığın amacıdır. Eski yerleşimler bu bakış açısında irdelendiğinde: ekolojik mimarlık kriterinin yıllar önce uygulanmış olduğu görülmektedir.

“Edirne Kaleiçi Bölgesindeki Evlerin Ekolojik Verilerinin Analizi” adli çalışmada Edirne Kaleiçi bölgesinde Türk Evi'nin özelliklerini taşıyan 90 konut incelenerek ekolojik mimarlık kriterleri bağlamında değerlendirilmiştir.

Bu tez çalışmasında geniş bir literatür araştırması, alan çalışması ve elde edilen verilerin değerlendirilmesi olmak üzere altı ana bölümde toplanarak sonuçlandırılmıştır.

Birinci bölümde; konuya giriş yapılarak, tezin amacı ve araştırmanın yöntemi ile ilgili bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde: ekoloji başlığı altında: ekoloji kavramının, ekolojik bilincin tarih içindeki gelişimi incelenmiştir.

Üçüncü bölümde: Ekolojik mimarlık kavramlarının incelendiği bölümdür. Çalışmanın bu bölümünde ekolojik mimarlık, ekolojik tasarım kriterleri, yerleşim kriterleri, arazi verileri, topografya, yön seçimi, yeşil doku, iklim verileri, ekolojik tasarım kriterleri, vs... konularla incelenmiştir.

Dördüncü bölümde: Geleneksel Türk ev başlığı altında, Geleneksel Türk Evi'nin Kökeni, Türk Evi Özellikleri, Türk Evi Plan Tipleri ve Türk Evi'nin Oluşumunu Etkileyen Faktörler incelenmiştir.

Besinci bölümde: Edirne geleneksel evleri başlığı altında, Edirne ilinin tanımı, eski Edirne Evleri ve Edirne Kaleiçi bölgesinde ki Evleri'nin özellikleri incelenmiştir.

Altıncı bölümde: Edirne Kaleiçi Bölgesindeki Evlerin Ekolojik Verilerinin Analizi başlığı altında, bu bölgede Türk Evi'nin özelliklerini taşıyan evler incelenerek ekolojik mimarlık kriterleri bağlamında değerlendirilmiştir.

Son bölümde: Yapılan çalışmada de Edirne Kaleiçi bölgesinde incelenen evlerin elde edilen verilerin ekolojik mimarlık kriterleri bağlamında değerlendirilmiş elde edilen sonuçlar tablolar halinde verilmiştir.

Yıl : 2012

Sayfa Sayısı : 178

Anahtar Kelimeler : Ekoloji, Ekolojik Mimarlık, Geleneksel Mimarlık, Geleneksel Türk Evi, Edirne Kaleiçi Evleri.

Master's Thesis

Ecological Data Analysis of Houses Found Inside the Region of Edirne Fortress

Trakya University Institute of Naturel Sciences

Department of Architecture

ABSTRACT

In addition, the second half of the 18th century, the industrial revolution took place after the World War II, and the world viewed the development policy of rapid population growth, rapid depletion of natural resources and environmental damage began. Therefore, more discussion of the concept of ecology and the global agenda in recent years has been presented, and they emerged as a solution to the ecological approach to architecture.

The most of Earth's energy sources, the minimum degree of eco-architecture is the purpose of construction decisions that would harm the environment and humanity. Ancient settlements are examined in this perspective: ecological architecture has been seen as the criteria applied many years ago.

In frame of the criteria's due to the examined 90 houses in Edirne based on the ecological architecture houses, In this thesis, an extensive literature research, field work, including the evaluation of data collected from the six main chapters have been finalized.

The First Part made an introduction of the thesis and has given information about the purpose and methods of the study.

In the Second Part: Ecology under the title: the concept of ecology, development of ecological consciousness in history were examined.

The Third Part: the concepts of ecological architecture is given. This section of the study of ecological architecture, ecological design criteria, location criteria, terrain data, topography, direction, selection, green texture, climate data, ecological design criteria, etc ... subjects were investigated.

In the Fourth Part: Traditional Turkish house under the title, The Origin of traditional Turkish houses, Turkish House Properties, Turkish house plan types were examined and factors affecting the formation of a Turkish house.

In the Fifth Part: Under the heading of the traditional houses of Edirne, has been made a sample of presentation of Edirne as well as the Old Houses in that part.

The Sixth Section: Ecological Data Analysis under the title of Edirne houses in the Old City, which has the characteristics of a Turkish houses in this region in the context of the criteria evaluated by examiners of the Ecological Architecture.

Last Chapter: In this study, the data obtained from the ecological architecture of the houses surveyed in Edirne Old City evaluated the results obtained in the context of the criteria listed on the tables.

Year : 2012

Number of Pages : 178

Keywords : Environment, Ecological Architecture, Vernacular Architecture, Turkish Houses, Edirne Kaleiçi House

ÖNSÖZ

Dünyada hızla artan enerji ihtiyacı karşısında mevcut tükenir enerji kaynaklarındaki azalma aynı zamanda bazı kaynakların yol açtığı çevresel sorunlar, insanların alternatif enerjiye kaynaklarına yönelimini gündeme getirmiştir. 18 yüzyılın ikinci yarısında başlayan “modern” bina tasarımı, geleneksel bina tasarımında doğa, çevre ve iklim koşulları uyumu, anlayışı yerine doğa üzerinde baskın bir üstünlük kurma cabasına dönüşmüştür. Bu yapıların yapımı ve kullanımında çok fazla enerji israfından dolayı ekosisteme çok fazla zarar olmuştur. Fakat doğal kaynakların hızla tükenmeye başlaması ve ekosistemler üzerinde yapılan tahribat sonucu doğal dengelerin bozulması, insanoğlunun mimari anlayışını yeniden sorgulamasına ve bunun sonucu olarak ekolojik kavramının doğmasını sağlamıştır. Ekolojik bilincin gelişimiyle birlikte uluslararası ölçekte de çabalar artmıştır ve ekolojik kavramı önem kazanmıştır.

Bu çalışmada Edirne Kaleiçi bölgesindeki geleneksel evlerin formu, yön seçimi, yeşil doku kullanımı ve doğru malzeme seçimi analiz edilmiştir. Bu bağlamda çalışma yapılan evlerine tarihi ve kültür mirası dışında bu evlerin farklı bir yönden ekolojik mimarlık adında bir anlam taşıdığını vurgulamak amacıyla hazırlanmıştır. Edirne Kaleiçi Bölgesindeki Evlerin Ekolojik Verilerinin Analizi” başlıklı çalışmanın ortaya çıkmasında benden yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Trakya Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı, Programında Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Sennur Akansel’e tezin hazırlanmasında yardımcı olan arkadaşım Dilek Vetimi’ye ve bütün öğrenim hayatım boyunca maddi manevi olarak bana destek olan aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
TABLO LİSTESİ.....	xiii
RESİM LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM 1. GİRİŞ	1
1.1. Tezin Amacı.....	2
1.2. Yöntem.....	3
BÖLÜM 2. EKOLOJİ	5
2.1. Ekolojik Bilincin Tarih İçindeki Gelişimi.....	8
BÖLÜM 3. EKOLOJİK MİMARLIK	10
3.1. Ekolojik Mimarlık Kriterleri	14
3.1.1. Fiziksel Çevre Etkenleri	15
3.1.1.1. Arazi Verileri	15
3.1.1.2. Topografya.....	16
3.1.1.3. Yön Seçimi	17
3.1.1.4. Yeşil Doku	20

3.1.1.5. İklim Verileri.....	23
3.1.2. Yapı Çevreye İlişkin Tasarım Kriterleri	27
3.1.2.1. Bina Formu	27
3.1.2.2. Mekan Organizasyonu	29
3.1.2.3. Bina Kabuğu	31
3.1.2.4. Malzeme Seçimi.....	35
3.1.2.5. Tükenmeyen Enerji Kaynakları	36
BÖLÜM 4. GELENEKSEL TÜRK EVİ.....	39
4.1. Geleneksel Türk Evi Tanımı	39
4.2. Türk Evi'nin Kökeni	42
4.3. Geleneksel Türk Evi Özellikleri.....	44
4.3.1. Plan Özellikleri	45
4.3.1.1. Odalar.....	45
4.3.1.2. Sofalar	48
4.3.2. Kat Özellikleri.....	50
4.3.3. Yapım Özellikleri	51
4.3.4. Cephe Özellikleri	51
4.3.5. Çatı Biçimi.....	52
4.4. Türk Evi Plan Tipleri.....	53
4.4.1. Sofasız Plan Tipi	53
4.4.2. Dış Sofalı Plan Tipi	55
4.4.3. İç Sofalı Plan Tipi.....	57
4.4.4. Orta Sofalı Plan Tipi.....	59

4.5. Türk Evi'nin Oluşumunu Etkileyen Faktörler	61
4.5.1. İklim	61
4.5.2. Topografya.....	62
4.5.3. Yapı Malzemesi.....	63
4.5.4. Sosyo-Kültürel faktörler	64
BÖLÜM 5. GELENEKSEL EDİRNE EVLERİ	66
5.1. Edirne İli Tarihi	66
5.2. Eski Edirne Evleri	69
5.2.1. Kesit ve Cephe Özellikle	74
5.2.2. Girişler	76
5.2.3. Pencereleler	77
5.2.4. Çıkmalar	79
5.3. Edirne Kaleiçi Bölgesi	82
5.3.1. Edirne Kaleiçi Tarihine Kısa Bir Bakış.....	82
5.3.2. Kaleiçi Geleneksel Evleri	84
5.3.2.1. Plan Özellikleri	86
5.3.2.2. Kesit ve Cephe Özellikleri	87
5.3.2.3. Girişler	92
5.3.2.4. Pencereleler.....	93
5.3.2.5. Çıkmalar.....	95
BÖLÜM 6. EDİRNE KALEİÇİ BÖLGESİNDEKİ EVLERİN EKOLOJİK VERİLERİNİN ANALİZİ	96
6.1. Araştırma Bölgesinin Genel Tanımı	96

6.1.1. Edirne'nin Coğrafi Konumu.....	96
6.1.2. Topografya Özellikleri	98
6.1.3. İklim Koşulları	99
6.2. Edirne Kaleiçi Bölgesindeki Evlerin Fiziksel Çevre Etmenlerinin Değerlendirilmesi.....	100
6.2.1. Arazi Verileri	101
6.2.2. Topografya Özellikleri	101
6.2.3. Yön Seçimi	103
6.2.4. Yeşil Doku.....	107
6.3. Yapılı Çevreye İlişkin Tasarım Ölçütlerinin Değerlendirilmesi	109
6.3.1. Bina Formu.....	110
6.3.2. Mekan Organizasyonu	113
6.3.3. Bina Kabuğu	116
6.3.4. Malzeme Seçimi	119
BÖLÜM 7. SONUÇ.....	122
EKLER.....	135

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1. Ekolojinin diğer dallarla ilişkisi.....	6
Şekil 3.1. Sokrates evi plan ve kesiti.	12
Şekil 3.2. İklim özelliklerine uygun tomografik konumlar.....	16
Şekil 3.3 Farklı iklim bölgelerine göre yerleşmeye en uygun arazi noktaları.	17
Şekil 3.4. Farklı enlemlerde ve mevsimlerde bina bileşenleri üzerinde etkili olan güneş ışınımı yoğunluğu.	19
Şekil 3.5. Hakim rüzgara göre binaların yönlenişinde ısı kayıp ve kazançları.	19
Şekil 3.6. Sıcak-kuru ve Sıcak-nemli iklim bölgelere göre yeşil dokunun kullanılması	22
Şekil 3.7. Soğuk iklim ve Ilıman iklim bölgelere göre yeşil dokunun kullanılması.	22
Şekil 3.8. Güneş eğimini hesaplayarak bina çıkıntılarının tasarlanması.....	24
Şekil 3.9. Ağaçtan yararlanarak binanın güneş ısılarından korunması sağlanır.	24
Şekil 3.10. Rüzgar etkisinden yapının havalandırılmasını sağlamak için yapının doğru yönetilmesi.	25
Şekil 3.11. Rüzgarın akimini durdurmak için yeşil doku kullanımı.	25
Şekil 3.12. Nemi artırmak amacıyla hakim rüzgar yönünde yeşil doku ve su kullanım.	26
Şekil 3.13. Yapı formu yüzey ilişkisi.....	28
Şekil 3.14. İklim bölgelerine göre optimum bina formları.	29
Şekil 3.15. Farklı yönlerde yıllık ısıtma enerjisi kazanımı.	30
Şekil 3.16. Karşılıklı açılan boşluklarda hava akımı	33

Şekil 3.17. Karşılıklı acılan boşluklarda hava akımı.	34
Şekil 3.18. Pasif Sistemler Türleri.	37
Şekil 3.19. Aktif Solar Sistemler.....	38
Şekil 3.20. Karma Sistemler Türleri.	38
Şekil 4.1. Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde Türk Evi'nin bulunduğu kentler	39
Şekil 4.2. Bölgelere göre malzeme ve yapı tekniği.....	40
Şekil 4.3. Göçebe Çadırı	42
Şekil 4.4. Geleneksel Türk Evi özellikleri, Çakırağa Konağı.....	44
Şekil 4.5. Çadır ve odanın kullanım açısından incelenmesi.....	46
Şekil 4.6. Geleneksel Türk Evinde oturma düzeni.....	47
Şekil 4.7. Sofasız Plan Tipi.....	54
Şekil 4.8. Sofasız Plan Tipi.....	55
Şekil 4.9. Dış Sofalı Plan Tipi.....	56
Şekil 4.10. Dış Sofalı Plan Tipi.....	57
Şekil 4.11. İç Sofalı Plan Tipi	58
Şekil 4.12. İç Sofalı Plan Tipi	59
Şekil 4.13. Orta Sofalı Plan Tipi.	60
Şekil 4.14. Orta Sofalı Plan Tipi	60
Şekil 5.1. Pencere biçimleri.	79

Şekil 5.2. Edirne Kaleiçi Bölgesi	83
Tablo 5.7. Dış Merdiven Formları	90
Şekil 6.1. Edirne ili ve ilçeler sınırlarını	97
Şekil 6.2. Kaleiçi Haritası	102
Şekil 6.3. Maarif Caddesi Silueti.	102
Şekil 6.4. Düz ve eğimli arazide yapıların oluşturduğu gölge alanları.	103
Şekil 6.4. Ilıman iklim bölgelerinde yapının optimum yönelmesi.....	104
Şekil 6.6. Kaleiçi bölgesinde evlerin yönelmeleri	106
Şekil 6.7. Kaleiçi bölgesinde bahçelerin konumu.....	108
Şekil 6.8. Güneş ısınlarının geliş açısına göre saçak ve çıkmaların boyutlandırılması	113
Şekil 6.9. Kaleiçi bölgesinde ki evlerin farklı sekilerde sofaların konumları.....	114
Şekil 6.10. Yasam alanlarının doğal yoldan aydınlatılması.....	115
Şekil 6.11. Kaleiçi bölgesinde evlerin doğal havalandırmadan faydalanması.....	116
Ek.1. Evlerin katalog numaralandırmaya göre haritadaki yerleri	135

TABLO LİSTESİ

Tablo 5.1. İç sofalı plan tipleri	75
Tablo 5.2. Dış sofalı plan tipi.....	75
Tablo 5.3. İki kati evlerde çıkımların sınıflanması.....	81
Tablo 5.4. Çatı Bitişleri ve Saçak Düzenlemeleri	85
Tablo 5.5. Edirne Kaleiçi bölgesinde ki evlerin cephe tipolojisi	88
Tablo 5.6. Edirne Kaleiçi bölgesinde ki evlerin cephe tipolojisi	89
Tablo 5.9. İki Katlı Konutlarda İç Merdiven Formları	92
Tablo 5.10 Pencere Düzenleme Seçenekleri	94
Tablo 5.11. İki Katlı Konutlarda Çıkma ve Balkon Düzenlemeleri)	95
Tablo 6.1. Edirne iline ayit istatistik veriler.....	100
Tablo 7.1 Edirne Kaleiçi bölgesinde ki evlerin mimarlık kriterleri göre değerlendirilmesi	124

RESİM LİSTESİ

Resim 4.1. Geleneksel Türk Çadırı	42
Resim 4.2. Geleneksel Türk evimde oda görünümü	46
Resim 4.3. Birgi Çakırağa Konağı'nın.....	49
Resim 5.1. Roma İmparatoru Hadrianus.....	67
Resim 5.2. Edirne'nin Eski Evlerinden Bir Havuzlu Avlusu.....	70
Resim 5.3. Edirne Evleri	72
Resim 5.4. 1908 (1686) Tarihli Belediye Hastanesi Hacı Paşa Evi / 1910'da Yıkılmıştır	76
Resim 5.5. Eski Edirne Evleri	80
Resim 6.1 Düzensiz bir şekilde inşa edilen çok katli evlerin diğer evlere olan olumsuz etkileri	105
Resim 6.2. Doğal havalandırmadan faydalanmak için evin pencere açıklıklarının geniş ve çok sayıda olması.	107
Resim 6.3. Kaleiçi bölgesinde bitişik evler.....	111
Resim 6.5. Bodrum katında açılan pencere açıklıkları	117
Resim 6.6. Zemin kata açılan pencere açıklıkları	118
Resim 6.7. Kaleiçi bölgesinde evlerin üst kat pencereleri.	118
Resim 6.8. Pencerelerde kullanılan kepenkler	119
Resim 6.9. Binalarda malzeme kullanımı	120
Ek.2. Katalog no:1 Arif Paşa Caddesi, no:16.....	136
Ek.3.Katalog no:2 Arif Paşa Caddesi, no:22	136
Ek.4. Katalog no:3 Arif Paşa Caddesi, no:34.....	136

Ek. 5. Katalog no:4 Arif Paşa Caddesi, no:66.....	136
Ek. 6. Katalog no:5 Arif Paşa Caddesi, no:76.....	137
Ek. 7. Katalog no:6 Rasathane Sokak, no:3	137
Ek. 8. Katalog no:7 Rasathane Sokak, no:5	137
Ek. 9. Katalog no:8 Rasathane Sokak, no:7	137
Ek.10. Katalog no:9 Rasathane Sokak, no:6	138
Ek. 11. Katalog no: 10 Fırın Sokak, no:18.....	138
Ek. 12. Katalog no:11 Fırın Sokak, no:22.....	138
Ek. 13. Katalog no:12 Gazi Paşa Caddesi, no:6.....	138
Ek. 14. Katalog no:13 Gazi Paşa Caddesi, no:26.....	139
Ek. 15. Katalog no:14 Gazi Paşa Caddesi, no:23.....	139
Ek. 16. Katalog no:15 Türk Ocağı Arka Sokak:6	139
Ek. 17. Katalog no:16 Türk Ocağı Arka Sokak:14	139
Ek. 18. Katalog no:17 Türk Ocağı Caddesi,no:9	140
Ek. 19. Katalog no:18 Türk Ocağı Caddesi,no:11	140
Ek. 20. Katalog no:19 Türk Ocağı Caddesi,no:15-17	140
Ek. 21. Katalog no:20 Türk Ocağı Caddesi,14	140
Ek. 22. Katalog no:21 Türk Ocağı Caddesi,no:16	141
Ek. 23Katalog no:22 Türk Ocağı Caddesi,no:18	141
Ek. 24. Katalog no: 23 Maarif Caddesi,4.....	141
Ek. 25. Katalog no: 24 Maarif Caddesi,no: 6.....	141
Ek. 26. Katalog no:25 Maarif Caddesi,no: 5.....	142
Ek. 27. Katalog no:26 Maarif Caddesi,: 8.....	142

Ek. 28. Katalog no:27 Maarif Caddesi,no:9.....	142
Ek. 29. Katalog no:28 Maarif Caddesi,no:17.....	142
Ek. 30. Katalog no:29 Maarif Caddesi,no:18.....	143
Ek. 31. Katalog no:30 Maarif Caddesi,no 20.....	143
Ek. 32. Katalog no:31 Maarif Caddesi,no: 21-23	143
Ek. 33. Katalog no:32 Maarif Caddesi,no:34.....	143
Ek. 34. Katalog no:33 Maarif Caddesi,no:36.....	144
Ek. 35. Katalog no:34 Maarif Caddesi,no:41.....	144
Ek. 36. Katalog no:35 Maarif Caddesi, no 54.....	144
Ek. 37. Katalog no:36 Maarif Caddesi,no: 60.....	144
Ek. 38. Katalog no:37 Osmaniye Caddesi, no :9	145
Ek. 39. Katalog no:38 Osmaniye Caddesi,no :10	145
Ek. 40. Katalog no:39 Osmaniye Caddesi,no :12	145
Ek. 41. Katalog no:40 Osmaniye Caddesi, no: 21	145
Ek. 42. Katalog no:41 Osmaniye Caddesi, no: 18	146
Ek. 43. Katalog no:42 Osmaniye Caddesi, no: 51	146
Ek. 44. Katalog no:43 Osmaniye Caddesi, no: 52	146
Ek. 45. Katalog no:44 Osmaniye Caddesi, no: 57	146
Ek. 46. Katalog no:45 Osmaniye Caddesi, no: 58	147
Ek. 47. Katalog no:46 Osmaniye Caddesi, 60	147
Ek. 48. Katalog no:47 Osmaniye Caddesi, no: 64	147
Ek. 49. Katalog no:48 Zindan Sokak,no: 2	147
Ek. 50. Katalog no:49 Zindan Sokak, no:4.....	148

Ek. 51. Katalog no:50 Zindan Sokak,no :5	148
Ek. 52. Katalog no:51 Zindan Sokak, no: 7	148
Ek. 53. Katalog no:52 Darül Hadis Caddes no: 6	148
Ek. 54. Katalog no:53 Darül Hadis Caddes no:24	149
Ek. 55. Katalog no:54 Darül Hadis Caddes no: 36	149
Ek. 56. Katalog no: 55. Manyas Caddesi no: 4-6.....	149
Ek. 57. Katalog no: 56. Manyas Caddesi no: 13.....	149
Ek. 58. Katalog no:57 Cumhuriyet Caddesi no: 7	150
Ek. 59. Katalog no:58 Cumhuriyet Caddesi no: 9	150
Ek. 60. Katalog no:59 Cumhuriyet Caddesi no:21	150
Ek. 61. Katalog no:60 Cumhuriyet Caddesi no: 23	150
Ek. 62. Katalog no:61. Cumhuriyet Caddesi no:25	151
Ek. 63. Katalog no:62. Cumhuriyet Caddesi no:27	151
Ek. 64. Katalog no:63. Cumhuriyet Caddesi no: 29	51
Ek. 65. Katalog no:64. Cumhuriyet Caddesi no: 32	151
Ek. 66. Katalog no:65. Küçük Cami Sokak, no:	152
Ek. 67. Katalog no:66. Küçük Cami Sokak, no: 12	152
Ek. 68. Katalog no:67. Küçük Cami Sokak no:14	152
Ek. 69. Katalog no:68. Buzhane Arka Sokak no: 1	152
Ek. 70. Katalog no:69. Buzhane Arka Sokak no: 8	153
Ek. 71. Katalog no:70. Kulüp Sokak no:3	153
Ek. 72. Katalog no:71. Halabiye Medrese Sokak, no: 7	153
Ek. 73. Katalog no:72. Halabiye Medrese Sokak, no: 4	153
Ek. 74. Katalog no:73. Halabiye Medrese Sokak, no: 11	154

Ek. 75. Katalog no:74. Balık Pazarı Caddesi, no: 59.....	154
Ek. 76. Katalog no:75. Balık Pazarı Caddesi, no: 60.....	154
Ek. 77. Katalog no:76. Balık Pazarı Caddesi, no: 63.....	154
Ek. 78. Katalog no:77. Toprak Sokak, no: 4.....	155
Ek. 79. Katalog no:78. Ankara Sokak, no: 7.....	155
Ek. 80. Katalog no:79. Ankara Sokak, no: 6.....	155
Ek. 81. Katalog no:80. Gazeteci Mehmet Karagöz Sokak, no: 1.....	155
Ek. 82. Katalog no:81. Ortakapı Caddesi, no:6	156
Ek. 83. Katalog no:82. Ortakapı Caddesi, no: 8	156
Ek. 84. Katalog no:83. Ortakapı Caddesi, no: 12	156
Ek. 85. Katalog no:84. Ortakapı Caddesi, no:17	156
Ek. 86. Katalog no:85. Ortakapı Caddesi, no: 14	157
Ek. 87. Katalog no:86. Ortakapı Caddesi, no: 18	157
Ek. 88. Katalog no:87. Ortakapı Caddesi, no:20	157
Ek. 89. Katalog no:88. Ortakapı Caddesi, no:22	157
Ek. 90. Katalog no:89. Kule Caddesi, no: 21.....	158
Ek. 91. Katalog no:90. Kule Kapı Caddesi, no: 9.....	158

BÖLÜM 1

GİRİŞ

18. yy'da gerçekleşen sanayi devrimiyle birlikte gelen teknolojik gelişmeler, nüfus, kentleşme ve yapılaşmada meydana gelen düzensiz artış sonucunda yeşil alanlar zarar görüp azalmıştır. Aynı zamanda bu yapıların daha hızlı bir biçimde yapılması, estetik amacıyla yapılarda doğanın, çevrenin ve iklim verilerinin dikkate alınmaması ve insanların teknolojiyi kullanarak konforlu bir yaşam sürdürmek istemesi, enerji tüketimini arttırmıştır. Doğal kaynaklar hızla tükenmeye başlamıştır.

Yapıların ekolojik dengeye bu kadar zarar vermesi sonucunda yapılarda kullanılacak enerji ihtiyacının azaltmak ve çevre sorunlarına bir çözüm olarak 20.yy.'da ekolojik mimarlık yaklaşımı ortaya çıkmıştır.

Günümüzde kullanılan enerjinin çoğunun binalarda kullanılıyor olması, enerji korunumu sağlamak ve çevreye verilen olumsuz etkileri en aza indirmek için binaların tasarımı ve uygulanma aşamalarında bir takım kararlar alınması gerekmektedir.

Ekolojik mimarlıkta yapıların çevresindeki doğaya, iklim koşullarına topluma ve kültürüne uyum gösteren, yapıda kullanılan malzemenin geri dönüşebilen malzeme olması aynı zamanda üretiminde ve kullanımda yapının minimum enerji tüketmesi amaçlanır.

20. yy'da, çevre sorunlarına ve enerji kaynaklarının kullanımından doğan sorunlara çözüm bulmak, yapılarda enerji korunumu sağlamak ve çevreye verilen olumsuz etkileri en aza indirmek amacıyla ekolojik mimarlık anlayışı ortaya sürülmüştür. Fakat bu 20

yy'da bulunan bir anlayış değildir. Binaların iklim ve doğa koşulları dikkate alınarak biçimlendirilişi, enerji tasarrufu sağlanması ve çevreye verilen olumsuz etkilerin azaltılması geleneksel mimaride de görmekteyiz

1.1.Tezin Amacı

Dünyada hızla artan enerji ihtiyacı karşısında mevcut tükenir enerji kaynaklarındaki azalma, aynı zamanda bazı kaynakların yol açtığı çevresel sorunlar insanların alternatif enerjiye kaynaklarına yönelimini gündeme getirmiştir.

Çevreye verilen zararların, sağlıklı çevre şartlarını yok etmesi çevre sorunlarına karşı dünya genelinde çözümler aranmasını zorunlu kılmıştır. Doğaya ve aynı zamanda dünyadaki canlılara yapıların bu kadar zarar vermesi ekolojik kavramının doğmasını sağlamıştır. Ekolojik bilincin gelişimiyle birlikte uluslar arası ölçekte de cabalar artmıştır ve ekolojik kavramı önem kazanmıştır.

Ekolojik mimarlık: yapıların yapım, kullanım ve yıkım aşamalarında enerji ihtiyacını en aza indirmek ve çevreye en az zarar verilecek şekilde tasarlanması gerekmektedir. Bu nedenle yapının konumu için arazi ve iklim verilerinin dikkate alınması gerekmektedir ve yapının tasarımı, seçilecek olan malzeme ile yapılarda en az enerji kullanarak gerekli olan konforu sağlamak amaçlanmaktadır.

Özellikle yapıların bilinçsiz bir şekilde tasarımının çevre kirliliğine büyük bir etkisi vardır. Bu nedenle ekolojik mimarlık önemi artmaktadır. Geleneksel evleri araştırdığımızda ekolojik yapı tasarımında dikkat edilmesi gereken ilkelerin bu evlerde var olduğunu görmekteyiz.

Geleneksel mimarlık bilinçli bir şekilde analiz edildiğinde yapıların tasarımı biçimi doğaya, çevreye ve iklim verilerine dikkate alınarak tasarlanması bu yapılarda enerji tasarrufu sağlamıştır. Geleneksel mimaride yenilenebilir malzeme kullanıldığını

görülmektedir, bu bağlamda ekolojik yapı yaklaşımının çok önceden benimsendiğini görmekteyiz.

Ekolojik mimarlık sadece yeni tasarlanan yapı değil mevcut olan yapılardan maksimum faydalanmak ta ekolojik yaklaşımlardan biridir. Mevcut olan yapıların günümüz şartlarına uymayan bir işlevi varsa, bu yapıların tarihi ve mimari değerlerini kaybetmeden günümüz şartlarına uyan yeni bir fonksiyon yükleyerek onları yeniden kazanmak gerekmektedir. Bu güne kadar tarihi bir belge olarak kalan bu yapıları uygun işlevlerle donatmak geçmişle gelecek arasında bir köprü oluşturulması açısından çok önemlidir.

Bu çalışmada Edirne Kaleiçi Bölgesindeki Geleneksel Evlerinin: formu, yön seçimi, yeşil doku kullanımı ve doğru malzeme seçimi analiz edilecektir. Bu bağlamda çalışma yapılan evlerin tarihi ve kültürel değer taşımalarının yansıra ekolojik mimarlık açısından da bir önemi olduğunu vurgulamak amaçlanmıştır.

1.2.Yöntem

Edirne Kaleiçi Bölgesindeki Evlerin Ekolojik bağlamda değerlendirilmesi amaçlanan bu tez çalışmasında geniş bir literatür araştırması, alan çalışması ve elde edilen verilerin değerlendirilmesi olmak üzere altı ana bölümde incelenecektir.

Birinci bölümde; konuya giriş yapılarak, tezin amacı ve araştırmanın yöntemi ile ilgili bilgiler verilecektir.

İkinci bölümde: ekoloji başlığı altında: ekoloji kavramının, ekolojik bilincin tarih içindeki gelişimi incelenecektir.

Üçüncü bölümde: Ekolojik mimarlık kavramlarının incelenecek. bu bölümünde ekolojik mimarlık, ekolojik tasarım kriterleri, yerleşim kriterleri, arazi verileri,

topografya, yön seçimi, yeşil doku, iklim verileri, ekolojik tasarım kriterleri, vs... konularla ilgili bilgiler verilecektir.

Dördüncü bölümde: Geleneksel Türk ev başlığı altında, Geleneksel Türk Evi'nin kökeni, Türk Evi özellikleri, Türk Evi plan tipleri ve Türk Evi'nin oluşumunu etkileyen faktörler incelenerek bu konular hakkında bilgi verilecektir.

Besinci bölümde: Edirne geleneksel evleri başlığı altında, Edirne ilinin tamimi, eski Edirne Evleri ve Edirne Kaleiçi bölgesinde ki Evleri'nin özellikleri incelenecektir.

Altıncı bölümde: Edirne Kaleiçi Bölgesindeki Evlerin Ekolojik Verilerinin Analizi başlığı altında, bu bölgede Türk Evi'nin özelliklerini taşıyan evler incelenerek ekolojik mimarlık kriterleri bağlamında değerlendirilerek, ekolojik mimarlık ve geleneksel Türk evinde olan benzerlikler vurgulamak amaçlanacaktır.

Son bölümde: Yapılan çalışmada de Edirne Kaleiçi bölgesinde incelenen evlerin elde edilen verilerin ekolojik mimarlık kriterlerine bağlamında değerlendirilecektir.

BÖLÜM 2

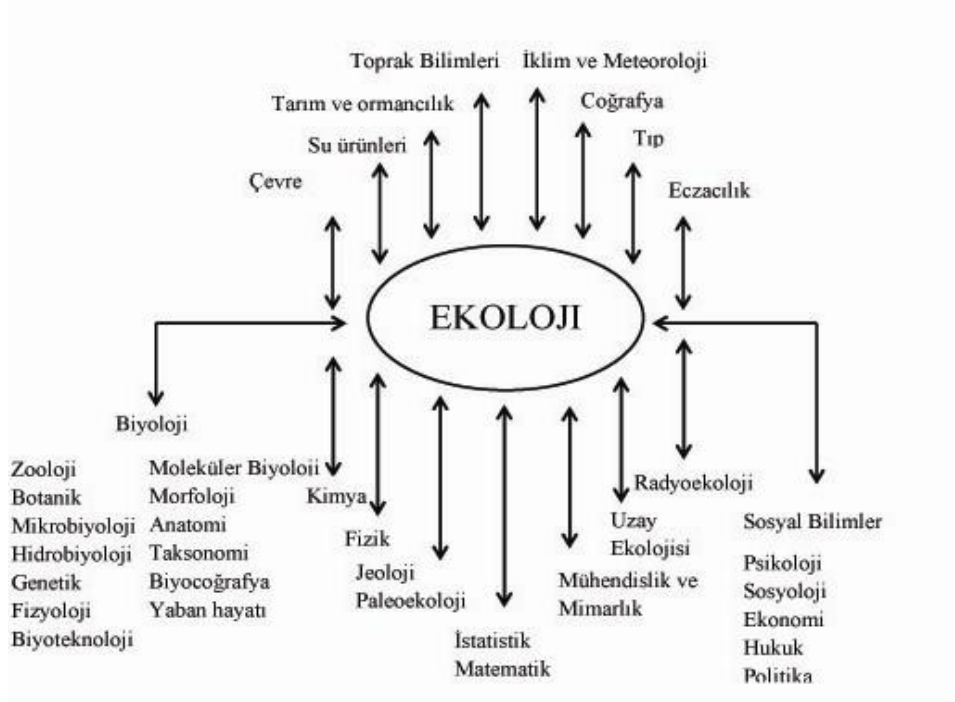
EKOLOJİ

Sanayi devrimiyle başlayan teknolojik gelişmeler, nüfusun, kentleşmenin ve yapılaşmanın da hızlı ve düzensiz bir şekilde artmasına, bunlarla beraber doğal kaynakların hızla tükenmeye başlaması son yıllarda ekoloji kavramının daha çok tartışılmasını ve dünya gündemine oturmasına neden olmuştur.

Ekoloji terimi ilk kez 1858 yılında Henry Thoreau tarafından bulunmuştur. Bundan yaklaşık 10 yıl sonra Alman biyoloji uzmanı Ernst Haeckel tarafından 1866 yılında kullanılmıştır. Yunanca mesken anlamına “oikos”, ve bilim anlamına gelen “logos” kökenlerinden yararlanarak ekoloji terimini kullanmıştır. Araştırmacı, bu terimi “Doğanın ekonomisi ile ilgili tüm bilgileri belirtmek ve bu bilgileri de hayvanların organik ve inorganik çevreleriyle olan tüm ilişkileri kapsadığını vurgulamak ”amacıyla kullanmıştır.(Kocataş A ,2008)

Ekoloji 1970’li yıllara kadar biyosferdeki biyosenozu inceleyen, biyolojinin bir alt bilim dalı olarak geçmekteydi, bugünse bilimsel anlamıyla ekoloji; sistem bilim, fizik, kimya, tıp, mühendislik, ekonomi, gibi çeşitli temel bilim ve sosyal bilim dallarını içeren çevre bilimleri alanında en yeni bilim dallarından biridir.

Ekoloji bilimi, bütünsellik ilkesi ve aktivitesi nedeniyle diğer bilimlerle çok yakında ilişkili olup disiplinler arası bir bilim dalıdır. (Şekil 2.1.)(Boşgelmez ,Sayasci 2000)

Şekil 2.1. Ekolojinin diğer dallarla ilişkisi (Boşgelmez ve Sayasci, 2000)

Ekoloji bilimi doğanın çeşitli öğeleri arasındaki ilişkileri incelerken, aynı zamanda doğanın bir bütün olarak görülmesi gerektiğini öngörmektedir. Bütün bu verilen önem çağdaş ekolojinin en önemli özelliklerinden biridir. Ekolojide doğanın parçalarının tek tek nasıl islediğine değil, bu parçaların birbiriyle olan ilişkilerine bakmaktadır. Ekoloji son yıllarda güncelik kazanmıştır. İleri teknolojiyle çevre sorunlarını, yaratan insanoğlu ekosistemlerdeki tüm etkenleri ve süreçlerini bir bütün olarak düşünüp değerlendirilmesi gerektiğinin geç farkına varmıştır.

Başlıca Ekoloji Tanımları:

“Yasam grupları ile birlikte ekosistemleri ele alan, doğanın yapı ve işlevini inceleyen, organizmaların hem birbirleriyle hem de çevreleri ile olan karşılıklı ilişkilerinin tümünü araştıran bir doğa ekonomisi bilimidir.” (Boşgelmez ve Sayasci, 2000)

“Ekoloji; organizmaları, canlı grup ve topluluklarını canlı ve cansız fiziksel çevreleriyle olan ilişkilerini, tüm madde enerji alışverişleri ve dönüşümlerini ele alıp inceleyen bilim dalıdır.” (Tönük, 2001)

Ekoloji, insanlığın geleceğini sigorta etmeye çalışan bir bilim dalıdır.

Ekoloji, ekosistemleri inceleyen bir bilim dalıdır.

Ekoloji, çevre biyolojisidir.(Çepel,1995)

“Dünya üzerindeki yaşam ve tüm düzenlerdeki ilişkiler bütünü ekolojiyi oluşturmaktadır.” (Dedeoğlu, 2002)

Minimum enerji kullanımı, çevrenin kirlenmesinden kaçınılması (hava, su, toprak ve atmosfer bazında), atık ısı, çöp ve gürültü üretiminin minimize edilmesi ekolojinin temel ilkelerindedir.(Tönük, 2001)

“Ekoloji, ekonomi terimiyle aynı kökten yapılmıştır, bunlar birbirleriyle bağlantılı terimlerdir. Ancak ekonomi ile ekolojide birbirine zıt gelişmeler olmamalıdır. Ekosistemdeki diğer canlılar gibi insan da ekoloji kapsamında olmakla beraber, yaşamı ekolojik denge ile olanaklıdır .(Güney,1998)

“Günümüzdeki kullanımıyla ekoloji, canlı varlıkların çevreleriyle olan ilişkilerini incelemenin yanında, bütün çevre sorunlarını da konu alan bir bilim haline gelmiştir. Bu bağlamda, ekoloji “insanların geleceğini sigorta etmeye çalışan bir bilim dalıdır.” (İslam, 2000)

“Özetle ekoloji, çevre kavramından daha geniş bir tanımlamadır. Ekoloji; doğa ve insanlığın doğal dünya ile ilişkisi hakkında çevreye göre daha geniş bir kavram getiren ve Biosfer’in dengesini ve bütünlüğünü amaç olarak gören bir bilimdir.” (Seçkin N ,2006)

Ekoloji tüm canlı-cansız kaynakları geleceğini sigortalamaya çalışan ve bütünsellik ilkesini kapsayan bir bilim dalıdır. (Boşgelmez ve Sayasci, 2000)

2.1.Ekolojik Bilincin Tarih İçindeki Gelişimi

Bilimsel ekolojinin başlangıcı Kormondy'e (1965) göre, eski Yunanlılara kadar gider. Aristoteles'in hocası olan ve M.Ö. 300 yıllarında yaşamış olan Teofrostus'tan kalan yazılar, ekolojik tema taşıyan en eski yazılardan sayılmaktadır. Gene Kormondy'e göre, eski Yunanlılardan sonra kaybolan ekolojik yazılar, ancak Rönesans'tan sonra tekrar ortaya çıkmaktadır. (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1994)

1866 yılında Alman biyolog Ernest Haeckel tarafından kullanılan ekoloji kavramı, canlı varlıkların ortamları ile olan ilişkilerinin incelenmesi olarak tanımlamıştır. Ekoloji sözcüğü, Yunanca "yaşanılan yer, yurt" anlamına gelen "oikos" ile bilim ya da söylem anlamlarına gelen "logia" sözcüklerinden türetilmiştir. Ekoloji, etimolojik olarak yerleşme bilimi ya da yurt söylemi anlamlarını içermektedir. (Hamamcı ve Keleş,1993)

Ekoloji hem insanoğlu kadar eski, hem de incelediği konular bakımından yeni bilim dallarından biridir. 18 yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen endüstri devrimi buna ek olarak 2.Dünya savaşıdan sonra izlenilen hızlı kalkınma politikası, bunlarla birlikte dünyada nüfus artışı, kentleşme ve yapılaşmada meydana gelen düzensiz artış ve bu bağlamda 1970'li yıllarda, doğal kaynakların sınırlı olduğu fikri ortaya atılmıştır. Doğal kaynakların korunması ve ekolojik bilincinin artırılması amacıyla 1.Dünya Çevre Konferansı 1972'de Stockholm'da gerçekleşmiştir. Stockholm Konferansını 1976 yılında "Barcelona Sözleşmesi" izlemiştir 1987 yılında "Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu" tarafından yayınlanan "Ortak Geleceğimiz" başlıkla, komisyon başkanının adıyla,"Brundtland Raporu" olarak bilinen rapordur. Bu raporda çevre ve ekonomi kalkınma arasında bir bağ kurulmasının gerektiği vurgulanmıştır. Brundtland Raporu sonrasında 1992 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı 1992 yılında Rio de Janeiro'da yapılmıştır. Bu konferansta ekolojik gelişme için yeni stratejiler geliştirme kararlar alınmıştır. Rio zirvesindeki kararları desteklemek amacıyla Birleşmiş Milletler Küresel Isınması konferansı 1997 yılında Kyoto kentinde düzenlenmiştir. Bu konferansta iklim değişiklerine neden olan sera gazını atmosferden azaltmak için her

ülkenin kendi eylem planını hazırlaması gerektiğinin fikrine varılmıştır. Son yıllarda ekolojik bilimi daha fazla dikkat çekmeye başlamıştır.

Ekoloji bilim dalının kapsamına insanın dahil olması, bitki ve hayvan topluluklarının etkileşimleri içinde insanın da fonksiyonu olduğu, yeni bir olgudur. Klasik ekolojinin araştırma alanına insan faktörü girdikten sonra çalışmalar bitki, hayvan ve insanları eşit ele alacak şekilde gelişmemiş, insanın biyosferdeki etkisi insan ekolojisi ya da toplumsal ekoloji adı verilen bir yan dal olarak gelişmiştir. (Hamamcı ve Keleş, 1993)

1866'yılından itibaren başlayan ekolojik alanındaki çalışmalar, 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar biyosferdeki biyosenozu inceleyen, biyolojinin bir alt kolu olarak devam etmiştir. Günümüzde ekoloji, sadece biyolojinin bir alt bilim dalı değil fakat daha geniş bir alana sahiptir. Son yıllara giderek üzerinde çalışılan ve tartışılan ekolojik kavramları insanla, doğayla, dünyayla ilişkili her konuyu içine alan geniş bir kapsama sahip olmuştur. Ekoloji; sistem bilim, fizik, kimya, tıp, mühendislik, ekonomi, gibi çeşitli temel bilim ve sosyal bilim dallarını içeren çevre bilimleri alanında en yeni bilim dallarından bir olmuştur.

BÖLÜM 3

EKOLOJİK MİMARLIK

18 yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen endüstri devrimi buna ek olarak 2.Dünya savaşıdan sonra izlenen hızlı kalkınma politikası ve dünyada nüfus artışı mimari gelişimi olumsuz yönde etkilemiştir. Geleneksel bina tasarımı yerini “modern” bina tasarımı almış ve geleneksel bina tasarımında doğa, çevre ve iklim koşulları uyumu anlayışı yerine doğa üzerinde baskın bir üstünlük kurma çabasına dönüşmüştür. Bu yapıların yapımı ve kullanımında çok fazla enerji israfından dolayı ekosisteme çok fazla zarar olmuştur. Fakat doğal kaynakların hızla tükenmeye başlaması ve ekosistemler üzerinde yapılan tahribat sonucu doğal dengelerin bozulması, insanoğlunun mimari anlayışını yeniden sorgulamasına ve bunun sonucu olarak ekolojik kavramının doğmasını sağlamıştır. Ekolojik bilincin gelişimiyle birlikte uluslararası ölçekte de çabalar artmıştır ve ekolojik kavramı önem kazanmıştır.

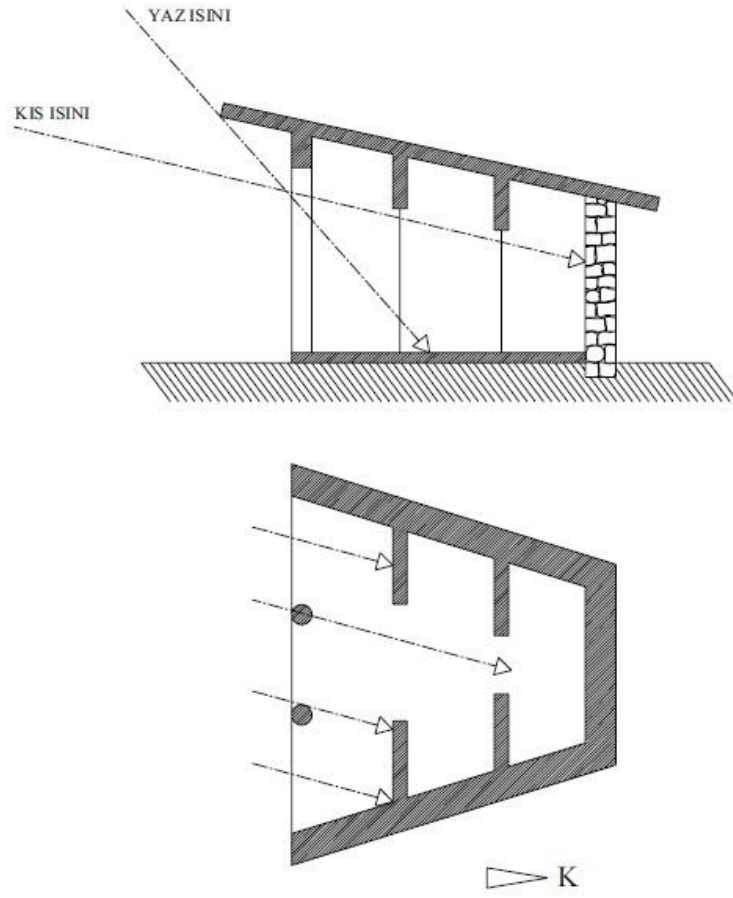
Kimi araştırmalara göre en ekolojik bina inşa edilmemiş bir yapıdır. Fakat insanoğlunun doğal bir ihtiyacı olan barınma, bu kavramı imkânsız kılmaktadır. Bu nedenle ekolojik tasarım anlayışı yapılacak olan binaların, ekosisteme en az zarar verecek şekilde tasarlanması amaçlanmaktadır.

Ekolojik mimarlık: bir yapının ekosisteme en az zarar verecek şekilde tasarlanan, yapının tasarımında kullanımında ve yıkım aşamasında minimum enerji kullanarak çevre kirliliğe en az zarar verecek şekilde düşünülmüştür. Güneş, rüzgar ve su gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından maksimum derecede faydalanılması, topluma ve kültüre uyum gösterilmesi, tarihsel süreklilik sağlanması, binada geri dönüşümlü malzeme kullanılması ve kullanıcılara daha sağlıklı ortamlar sağlanması amaçlanmıştır.

Bir binada enerji tasarrufu sağlamak ancak yapının tasarım aşamasında çevre ve iklim koşullarına iyi analiz edilerek ve yapının yönlenmesi formu ve açıklıklardır bu bağlamda olursa enerji tasarrufu için söz edilebilir.

Geleneksel mimarlık bilinçli bir şekilde analiz edildiğinde, yapıların tasarımı, biçimi doğaya, çevreye ve iklim verilerine dikkate alınarak tasarlanması bu yapılarda enerji tasarrufunu sağlamıştır. Geleneksel mimaride yenilenebilir malzeme kullanıldığı görülmektedir, bu bağlamda ekolojik yapı yaklaşımının çok önceden benimsendiği görülmektedir.

Mimarlık tarihine baktığımızda ekolojik kavramlarının bir çok kriterinin eski binalarda var olduğunu görülür. M.Ö. 470-399 yılları arası yaşamış filozof Sokrat'ın megaron evinin plan seması, yönlenmesi ve açıklıkları ile güneşten maksimum verim alacak şekilde tasarlanmıştır. Kuzey cephesinde açıklık olmaması ve güney cephesinde ise açıklıkların saçak yardımıyla yazın güneşten korunurken kışın güneşin yapıya girmesini sağlamaktadır. (Şekil 3.1) (Yüksek, 2008)

Şekil 3.1. Sokrates evi plan ve kesiti. (Yüksek, 2008)

Ekolojik mimarlık başlık altında literatüre giren bazı tanımlar şöyledir:

Ekolojik mimarlık bölge iklim şartlarında uygun geliştirilecek bir planlama içinde güneş enerjisinin etken veya edilgen olarak kullanımını amaçlayan yapılar inşa etme anlayışıdır. (Wachberger, 1998)

Ekonomik açıdan ele alındığında ekolojik mimarlık, ısıtma için harcanan enerji, içme ve kullanma suyunun tutumlu kullanımı ile başlar. Daha sonraki adımlar, iyi bir ısı yalıtımı, yağmur suyunun kullanılması, sıcak ve ısıtma için güneş enerjisinin kullanımınıdır (Tönük, 2001).

Hegger'e (1997) göre; ekolojik mimarlık bir stil değil, bir düşünce şeklidir.

Hegger e'(1997) göre ekolojik mimarlık, "yeni bina tasarımları yanında eski binaların da ekolojik ölçütler içinde yenilenmesiyle mevcut yapıyı çevrenin kullanılmasını amaçlamaktadır

"Teknik zeka ekolojik mimarlık için gereklidir. Ancak bu koşul mimari konsept ve estetiği hiçbir zaman geri plana atamaz, her ikisi de ekolojik mimarlık için gerekliliktir" (Tönük, 2001).

"Yasam ortamımızı ilgilendiren her planlamada ekolojik ilgi, ekolojik bakış ve ekolojik yaklaşım söz konusu olmalıdır" (Çubuk, 1980)

"Ekolojik mimarlık, binaları dünya ekolojisinin bir parçası ve yasayan bir habitat olarak ele alır. Bu anlamda yapıları bir sanat eseri ya da bir makine olarak gören diğer yaklaşımlardan ayrılır" (Dedeoğlu, 2002).

"Ekolojik mimarlık binaları dünya ekolojisinin bir parçası ve yasayan bir habitat olarak bütünleştirmektedir."(Baarschars, W. H.1996).

"Ekolojik esaslı inşaat faaliyeti, binanın inşaatı ve kullanımı sırasında çevrenin olumsuz etkilenmesinin azaltılması ve doğal kaynakların korunması esasına dayalıdır. Bu tanım bağlamında ekolojik ilkeler esaslı inşaat faaliyeti, üretiminde mümkün olduğu kadar az zararlı maddeler içeren malzemelerin seçimi ile baslar" (Tönük, 2001).

Ekolojik mimarlık, "enerji korunumu binalar inşa etmektir. Bu konu teknik olarak uygulanabilecek ısıtma, soğutma, sıcak su temini, elektrik üretimi gibi enerji alanlarındaki her türlü tasarruf alternatifini kapsamaktadır. Aynı bağlam içme veya kullanma suyu korunumunun her şekli için geçerlidir. Toprak ve diğer çevre elemanları ile hassas bir ilişkiyi ve mikro iklimin iyileştirilmesi amacıyla yeşil alanların korunması ve iyileştirilmesi çalışmalarını da kapsamaktadır.(Klenier,1995)

3.1.Ekolojik Mimarlık Kriterleri

Ekolojik mimarlık: bir yapının ekosisteme en az zarar verecek şekilde tasarlanan, yapının güneş, rüzgar ve su gibi yenilenebilir enerji kaynaklarını maksimum derecede faydalanılması, kullanıcılara daha sağlıklı ve konforlu yapılar sağlamak amaçlanır. Bir binada enerji tasarrufu sağlamak ancak yapının tasarım aşamasında çevre ve iklim koşullarına iyi analiz edilerek ve iklimsel özellikleri göre, binanın yönlendiği, bina tasarım düzeni, bina formu, mekan organizasyonu, malzeme seçimi, uygun yeşil bitki örtüsü ... v.b. gibi kriterlere dikkat edilmesi gerekmektedir.

“Krusche, Gabriel ve Althaus ekolojik göre tasarımlarda dikkat edilecek noktaları aşağıdaki şekilde özetlemektedirler.”

- Çevre ve enerji konularına akılcı bir yaklaşım ile binanın konumlandırılması, bina tasarım yaklaşımları, bina formu, bina tasarım düzeni, mekan programları ve fonksiyonların organizasyonu, malzeme seçimi, sıhhi tesisat donanımları ve amaca yönelik yeşil bitki örtüsü,
- Enerji ve kıt kaynakların kullanımını binanın yapımı ve kullanımı sırasında en aza indirgeyecek şekilde ele almak,
- Doğal çevre sistemlerinin akılcı kullanımları (güneş enerjisinden yararlanma, tabii iklimlendirme, yeşil örtü,)
- Isısal, sıvı ve katı atıkların kirletebileceği toprak ve su havzalarını minimuma indirmek, Bölgedeki bitki ve hayvan potansiyelini korumak ve hatta miktar ve çeşit olarak arttırmak.
- Binayı doğal çevreyi mümkün olduğu kadar az zedeleyerek yerine oturtmak ve böylece sağlıklı bir ikamet ve çalışma çevresi yaratmak.” (Tönük, 2001).

Geleneksel yapılarda ekolojik verilerinin araştırılması için yapılaşma kriterlerini bilinmesi gerekmektedir. Bir binanın ekolojik bağlamda değerlendirilmesi için asadaki ekolojik kavramları içermelidir.

3.1.1 Fiziksel Çevre Etkenleri

Topografya, arazinin verileri, iklimsel veriler, yapay çevre, doğal çevre örtüsü, öğeleri ekolojik tasarıma yön veren kriterlerdir. Bu kriterler yapının konumlandırılmasında, yönlendirilmesinde, yapı formunun oluşturulmasında, malzeme seçiminde etkili olmaktadır.

Bu bölümde ekolojik tasarım kriterleri bina formu, mekan organizasyonu, yapı kabuğu, malzeme seçimi olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.

3.1.1.1 Arazi Verileri

Arazi verileri ekolojik mimarlık için büyük bir önem taşımaktadır. Yapının mevcut araziye doğru bir şekilde konumlandırılması ve yönlendirilmesi ancak arazi özelliklerinin incelenip analiz edilmesiyle mümkündür. Bu bağlamda alınan doğru kararlar ile yapının enerji ihtiyacını en aza düşürülebilir.

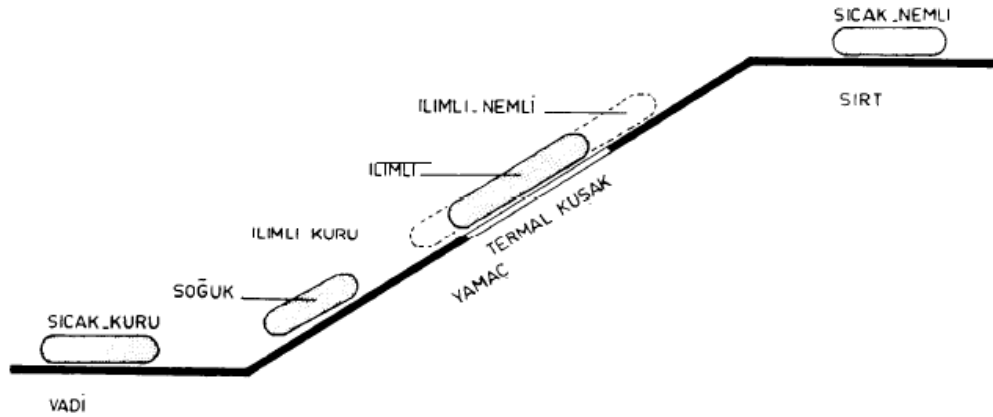
“Bir iklim bölgesinde, yapay çevre dizaynının gerektirdiği arazi seçiminin, o bölgenin iklim karakterinin ortaya koyduğu koşulları en iyi karşılayan yerlerde olması gerekmektedir. Arazinin bu özelliği taşıyıp taşımadığı, onun yönüne, eğimine ve topoğrafik düzendeki yüksekliğine bağlıdır.” (Aktuna, 2007)

İlk adımda, binanın araziye olabildiğince az müdahalede bulunması amacı doğrultusunda yer seçimi yapılmaktadır. Kullanıcı için en uygun konfor şartlarının sağlanması için arazinin şartları, iklimsel veriler ve çevre koşulları büyük bir önem taşımaktadır.

3.1.1.2 Topografya

Yapının konumlandığı arazi, tasarım kararlarını etkileyecek pek çok faktörü barındırır. Arazinin jeolojik, jeomorfolojik durumu içinde bulunduğu yöresel karakteristikler tespit edilip tasarım stratejilerinin bu doğrultuda şekillendirilmesi gerekir.

Yapıların topografyaya uygun konumlandırılmasında iklim özellikleri dikkate alınmalıdır. Sıcak kuru, sıcak nemli ve ılıman iklimlerin arazi üzerine yerleşimleri birbirinden farklıdır. Örneğin; sıcak nemli iklimler için vadi sırtları, ılıman iklimler için yamaçlar sıcak kuru iklim yerleşmeleri için soğuk hava akımlarının etkisinde olan vadi tabanları uygundur.(Şekil 3.2) (Aktuna, 2007)

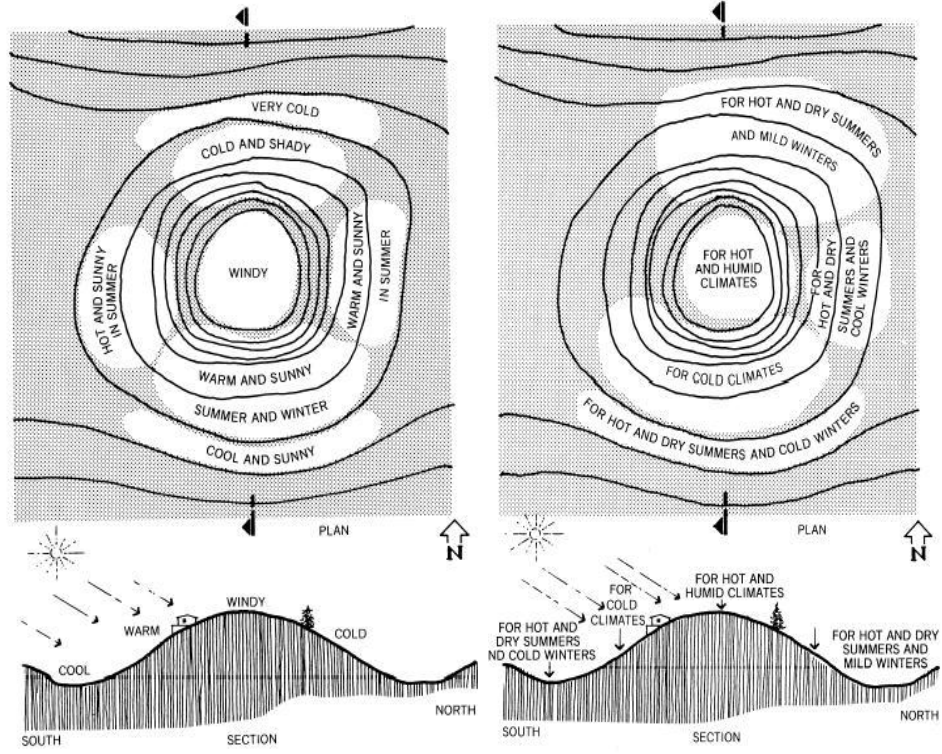

Sekil 3.2. İklim özelliklerine uygun tomografik konumlar (Ovali, 2009)

Sıcak-kuru iklim bölgelerinde vadilerdeki soğuk hava akımlarından faydalanmak amacıyla yapılan yapılar vadilere yerleşmeye en uygun yerlerdir. Soğuk iklim bölgelerinde ise gece vadilerde biriken soğuk hava akımlarına maruz kalmaması için yapılar bu bölgelere konumlandırılmamalıdır. Soğuk iklim bölgelerinde en uygun noktası yamaçların alt kısmıdır, burada soğuk hava akımlarına kalmamasıyla birlikte güneş ısısından daha fazla faydalanılır. Ilımlı kuru ve nemli iklim bölgelerinde ise

termal kuşak bu iklim bölgelerinde en uygun yerleşme noktasıdır. Sıcak nemli iklim bölgelerinde yapılanmada oluşan nemi rüzgarla uzaklaştırmak amacıyla en uygun yerleşme noktası tepelerdir.

Lechner'e göre farklı iklim bölgelerinde göre yerleşmeye en uygun arazi noktaları aşağıda görülmektedir. (Şekil 3.3)

Şekil 3.3 Farklı iklim bölgelerine göre yerleşmeye en uygun arazi noktaları.

(Lechner,1991)

3.1.1.3 Yön Seçimi

Binalarda rüzgar ve güneş enerjisinden yararlanmak enerji tasarrufunu artıran etkenlerdir. Yapı tasarlarken alınacak ilk hususlardan biri olan iklim bölgelerine göre yapının yönelmesi mimarlık tarihi baslarından beri dikkate alınan bir kriterdir. Fakat endüstri devrimi ve hızlı kalkınma politikaları izlenen yoldan dolayı değerini

kaybetmiştir. Bugün bile binalarda farklı iklim bölgelerinde aynı yönelmeyi görmekteyiz. Soğuk ve sıcak iklim bölgelerde yapıların aynı şekilde yönelmesi sıcak iklim bölgelerinde yapıların daha sıcak, soğuk iklim bölgelerinde ise yapıların daha soğuk olmalarının bir nedenidir. Buda binalar konfor ve sağlık bakımından olumsuz etkilemektedir ve binalarda daha fazla enerji israfına neden olmaktadır. Bir binanın doğru şekilde yönelmesi güneşin ısısından ve rüzgarın akımlarından serinlemek demektir. Buda binalarda gereken konfor koşullarını doğal yoldan sağlanması ve binalarda ek enerji kullanımının azaltılması demektir. Mimarlıkta yapının doğru yönelmesi sıcak devrelerde güneş ısılarından korunmak ve hakim rüzgar etkisinden serinlemek, soğuk devrelerde ise güneş ısılarında maksimum verim almak ve soğuk rüzgar akımlarından korunmak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda binanın yönelmesi iklim bölgelerine göre değişiklik göstermektedir. Yapının doğru bir şekilde yönelmesi ancak güneş radyasyonu şiddeti, rüzgarların hız, kalite, süreklilik gibi özellikleri doğru yorumlanmasından geçmektedir.

“Bina yüzeyini etkileyen güneş ışın miktarı, enlem, eğim, yön ve mevsimlere bağlı olarak değişim göstermekte ve ortalama ısınması sıcaklığı etkilemektedir (Şekil 3.4). Dolayısıyla bina kabuğundan geçen ısı miktarı değişmekte, bu da kabuğun iç yüzey sıcaklığını ve buna bağlı mekan iç sıcaklığını etkilemektedir. Bu bağlamda yön, bina içi iklimsel konforun en az düzeyde enerji tüketimiyle karşılanmasında diğer yapıları çevre ölçütleri üzerinde doğrudan etkili olmaktadır.” (Ovalı, 2009)

Rüzgarın serinletici etkisinden kaçınmak ya da fayda sağlamak gerekmektedir. Örneğin; soğuk iklim bölgelerinde rüzgardan korunmak için önlemler alınırken, sıcak ve nemli iklim bölgelerinde rüzgarın serinletici etkisinden mümkün olduğunca fayda sağlamak amaçlanmalıdır. Rüzgar yoluyla oluşacak ısı kaybından kaçınmak için kısa cephelerin kuzeye ve batıya yönelmesi, doğu ve batı cephedeki açıklıkların yükseltilmesi ve azaltılması önerilebilir. (Şekil 3.5)

3.1.1.4 Yeşil Doku

Ekolojik mimarlıkta yapı bulunduğu çevre ve oturduğu arazi bir bütün olarak ele alınmaktadır. Amaç tasarımda çevrenin korunması için uygun yöntemlerinin kullanılmasıdır. Yeşil doku bilindiği üzere fotosentez sürecinde karbondioksit gazını emerek oksijene dönüştürmekte ve insan yaşamı için gerekli olan oksijen gazının üretilmesinde önemli katkılar sağlamaktadır. Fakat mimarlıkta yeşil doku bilinçli bir şekilde kullanılırsa ses yalıtımı, ısı ayarlama, rüzgardan ve güneş ısılarından korunmak gibi yapıya enerji kaybını büyük bir oranda azaltılabilir. Geleneksel mimaride yeşil dokunun iyi bir şekilde kullanıldığını görmekteyiz.

“Roma’lı mimar M. Vitruvius (M.Ö. 1.yy) “Mimarlık Üzerine 10 Kitap” adlı eserinde yönlendirmeye ilişkin şu önerilerde bulunmuştur. “Kuzey ülkelerinde evler elden geldiğince soğuk iklim etkilerinden korunmalı, üzerleri baştan başa çatı ile örtülmeli ve açık bir çevre içinde yapılmayarak sıcak yöne yönlendirilmiş olmalıdır. Buna karşın günesin etkisinin büyük olduğu ve insanların fazla sıcaktan rahatsız oldukları güney ülkelerinde de evler, kuzey ve kuzeydoğuya yönlendirilmiş olmalı ve daha çok açık çevre içinde yapılmalıdır. Böylece, doğanın bizi rahatsız edici etkileri mimarlık sanatı yardımıyla yok edilmiş olur. Diğer bütün durumlarda da günesin gökyüzündeki konumlarına ve iklim üzerinde oluşturacağı etkilere göre önlemler alınarak, gerekli değişiklikleri mimaride oluşturmalıyız.” Kuzey yarım küre için yapıldığı bilinen bu önerilerin antik çağda Mısır, Mezopotamya ve Anadolu

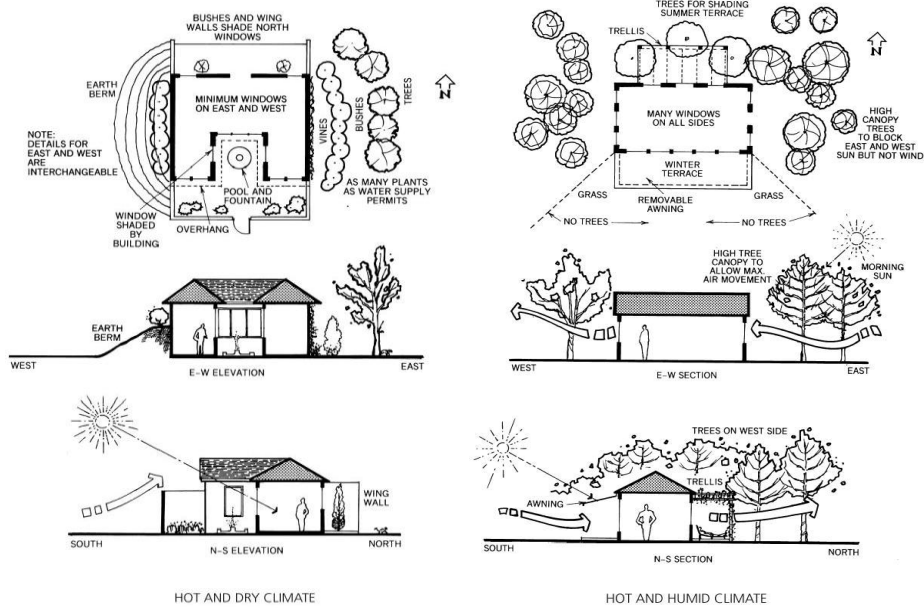
mimarisinden çıkarılmış sonuçlar olduğu günümüzde bilinen bir gerçektir.” (Arcan ve Evcı,1999)

Farklı iklim bölgelerine göre yeşil dokunun yapıların nerelerinde konumlanmalı, hangi yeşil doku kullanılmalı, ne kadar uzaklıkta olmaları ve ne kadar sıklıkla bulunmaları doğru bir şekilde kullanılırsa yapıya olumlu etkileri çok fazladır.

Yapılarda isi kaybına yönelik farklı iklim bölgelerinde yeşil dokunun kullanımı inceleyecek olursak;

Sıcak-kuru iklim bölgelerinde güney ve kuzey yönlerinde yeşil dokunun kullanımından kaçınılmalıdır, doğu ve batı yönlerinde ise yaprak döken ağaçlar kullanılmalıdır. (Şekil 3.6)

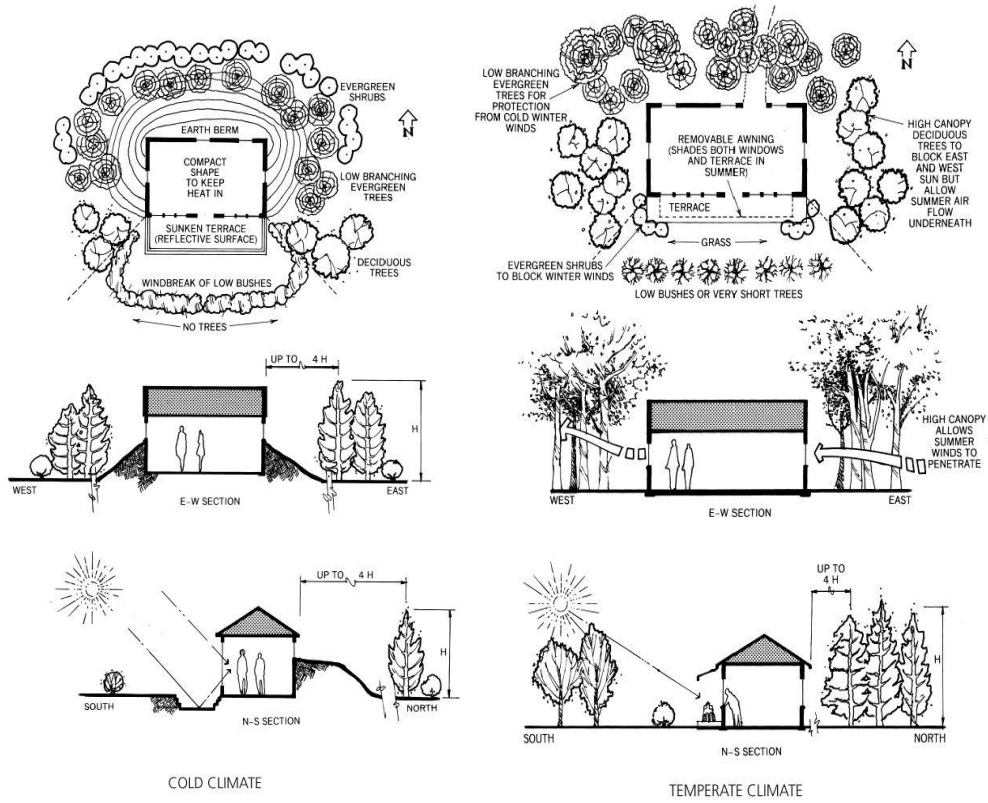
Sıcak-nemli iklim bölgelerinde ise güney yönünde yeşil dokudan kaçınılmalı, kuzeyde yönünde ise gölge etkisini sağlayan ağaçlandırılma, doğu ve batı yönlerinde yazın güneş ısınlarında korunma ve kişinin güneş ısınlarından faydalanmak amacıyla yaprak dökken ağaçlar kullanılmalıdır ve ayrıca bu ağaçların hava akimini etkilemeyecek şekilde düşünülmelidir. (Şekil 3.6)

Şekil 3.6. Sıcak-kuru ve Sıcak-nemli iklim bölgelere göre yeşil dokunun kullanılması (Lechner,1991).

Soğuk iklim bölgelerinde güney yönünde ağaç kullanımından kaçınılmalıdır, bu yönde çalı kullanılması soğuk hava akımını korurken yapının güneş ısısından faydalanması sağlanır kuzey yünde soğuk hava akımlarında korunmak amacıyla çalılar ve yaprak dökmeyen ağaçlar kullanılmaktadır ayrıca bu yönde kısmen yükseltilmiş toprak yararlıdır. (Şekil 3.7)

Ilıman-kuru ve ılıman-nemli iklim bölgelerinde güney yönünde soğuk hava akımdan korunmak için çalılar kullanılmalıdır, kuzey yönünde soğuk hava akımlarından korunmak amacıyla yüksek olmayan ağaçlar ve çalılar kullanılmalıdır, doğu ve batı yönlerinde yapıya gölge yapacak ve hava akımını etkilemeyecek ağaçlar kullanılmalıdır.

Şekil 3.7. Soğuk iklim ve ılıman iklim bölgelere göre yeşil dokunun kullanılması. (Lechner,1991)

3.1.1.5 İklim Verileri

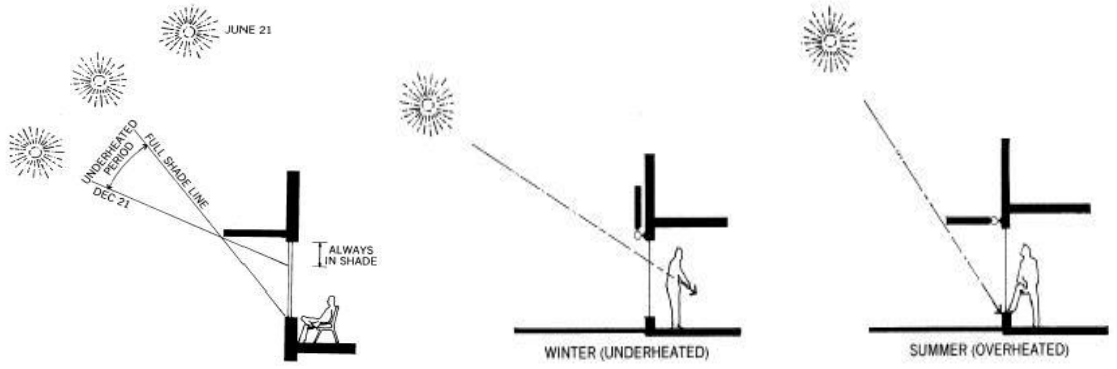
Yapılar iklim özelliklerine göre tasarlanmalıdır. İklim özelliklerine göre tasarım ilk çağlardan beri uygulanan bir yöntemdir. İnsanoğlu ilk çağlardan itibaren barınma ve diğer ihtiyaçlarını karşılayabilmek için yapay çevrelerini en uygun şekilde oluşturmaya çalışmışlardır.

İklimsel veriler ekolojik bina tasarımına etkisi şu şekilde sıralanabilir;

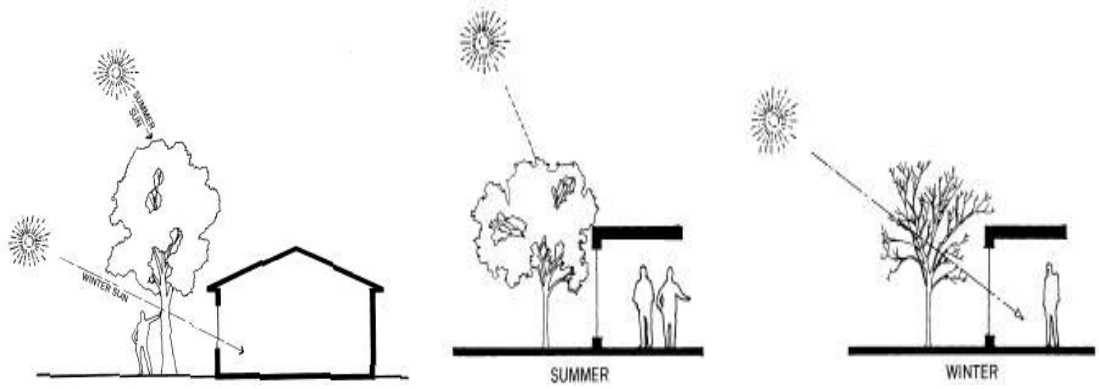
- Güneş ısınımı
- Rüzgar ve hava hareketleri
- Nem

Güneş ısınım: ekolojik mimarlık kriterlerinden biri olan kıt kaynaklarının korunması ve doğal enerji kaynaklardan yararlanarak binanın iç mekan konforunu sağlama için güneş ışınlarından faydalanmak gerekmektedir. Mimarlık tarihine baktığımızda binaların güneşten maksimum verim alacak şekilde tasarlandıklarını görmekteyiz. M.Ö. 470-399 yılları arası yaşamış filozof Sokrat'ın megaron evinin plan seması, yönlenmesi ve açıklıkları ile güneşten maksimum verim alacak şekilde tasarlanmıştır. Güneşten maksimum verim almak için güneşin eğimini iyi bilmek ve binaların bu bağlamda tasarlanması ve yönelmesi gerekmektedir.

Yapılarda her zaman güneş ışınlarından faydalanmak gibi bir durum yoktur. Özellikle sıcak iklim bölgelerinde ve ılıman iklimlerin sıcak devrelerinde güneş ısısından kaçınmak gerekmektedir. Buda bize farklı iklim bölgelerinde farklı tasarımlara sürüklemektedir. Yapıları güneş ışınlarından korunmak için birçok yol vardır. Güneş ışınlarının hangi açıyla geleceğinin iyi hesaplanması binalarda çatı türü ve eğimi, çıkıntılar ve parapetler gibi binayı oluşturan geometrik değişkenler aracılığıyla tasarlanması, yazın binayı güneş ısısından korurken kış dönemindeyse güneş ışınlarından faydalanılabilir. (Şekil 3.8) Ayrıca ağaç ve çalılardan yararlanarak binanın güneş ısılarından korunması sağlanabilir. (Şekil 3.9)

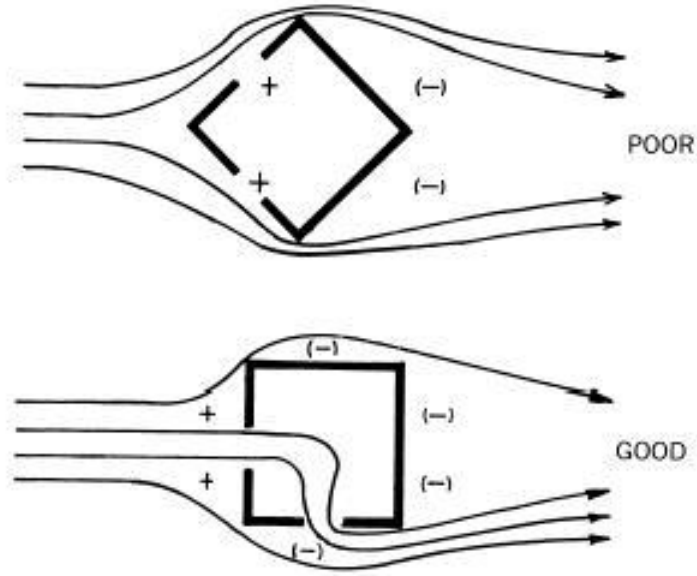

Şekil 3.8. Güneş eğimini hesaplayarak bina çıkıntılarının tasarlanması. (Lechner,1991)

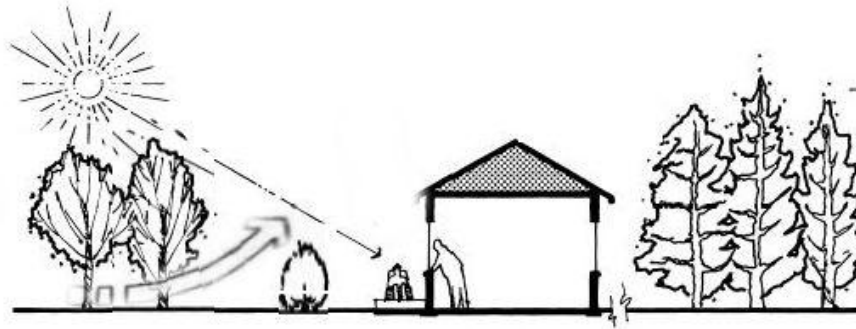
Şekil 3.9. Ağaçtan yararlanarak binanın güneş ısılarından korunması sağlanır.
(Lechner,1991)

Rüzgar ve hava hareketleri: rüzgarın binalarda dikkat edilmesinin nedeni kişinin binada isi kaybının yaşanmaması için soğuk rüzgarlardan kaçınmak, yazın ise hakim rüzgarın etkisiyle yapının serinlemesini sağlamak. Doğal havalandırma sağlamak için hakim rüzgar etkisinden yararlanmak bir diğer etkidir. (Şekil 3.10)

Şekil 3.10. Rüzgar etkisinden yapının havalandırılmasını sağlamak için yapının doğru yönetilmesi. (Lechner, 1991)

Tasarım aşamasında iklimsel konforu sağlamak için iklim bölgelerine göre rüzgar etkisi düşünülmelidir. Soğuk iklim bölgelerinde rüzgar yoluyla binada oluşacak ısı kaybından kaçınmak için rüzgara geniş cephe veren bina formlarından kaçınılmalıdır. Bu bölgelerde rüzgarın akımını durdurmak için yeşil doku kullanılması önerilebilir. Fakat dikkat edilmesi gereken yeşil dokunun güneş ışınlarına engel olmamasıdır. (Şekil 3.11)

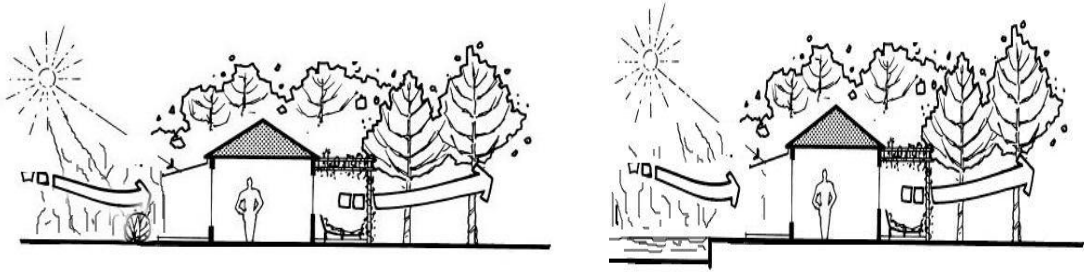
Şekil 3.11. Rüzgarın akımını durdurmak için yeşil doku kullanımı.

Sıcak–kuru iklim bölgelerinde sıcak devrelide rüzgarın etkisiyle binanın serinlemesi sağlamak gerekmektedir. Ilıman ve sıcak nemli iklim bölgelerinde sıcak dönemlerde rüzgara açıklık veren bina formları terci edilmelidir, soğuk dönemlerde ise iklim konforunu sağlamak ve yapıda oluşacak isi kaybının minimuma indirmek için rüzgar akımlarından kaçınmak gerekmektedir.

Su kaynaklarının ısınmasıyla birlikte buharlaşması havadaki neme dönüşmektedir. İklimsel konforu sağlamak için nem oranının düşünülmesi gerekmektedir. Sıcak-nemli iklim bölgelerinde nem oranının azaltan, sıcak kuru iklim bölgelerinde nem oranını artıran tasarımlar düşünölmelidir.

Sıcak-nemli iklim bölgelerinde binaların yerleşimi mümkün oldukça eğimli arazilerde olmalıdır. Hava akımının iyi düşünölməsi binalarda yönünün hava akımını kullanacak şekilde olması ve binalarda boşluklar sağlayarak hava akımı artırılmalıdır. Özellikle nem oranının fazla olduğu bölgelerde su buharının uzaklaşacak şekilde hâkim rüzgarla uyumlu bir tasarım gerekmektedir.

Sıcak-kuru iklim bölgelerinde nem oranını artırmak için tasarımlar düşünölmelidir. Yapıların hava akımının olduğu yerlere su kaynaklarının yerleştirilmesi önerilebilir. Bu bağlamda güneş ısısından buharlaşan su hava akımıyla binayı serinleştirir. Sıcak-kuru iklim bölgelerinde yeşil doku önemli bir yer tutmaktadır. Ağaç ve çimenler güneş ısısını emerek ve bundan dolayı gerçekleşen buharlaşma sırasında hava serinleştirilir ve nemlendirilir. (Şekil 3.12)

Şekil 3.12. Nemi artırmak amacıyla hakim rüzgar yönünde yeşil doku ve su kullanımı.

3.1.2 Yapı Çevreye İlişkin Tasarım Kriterleri

Tükenen enerjinin en aza indirilmesi buna karşılık tükenmeyen enerjilerin kullanımı ve binalarda harcanan enerjiyle maksimum kazanç sağlamak ekolojik tasarımının en önemli kriterlerindedir. Yapılarda harcanan enerjiden en üst düzeyde yararlanmak için yapıyı tasarlarken bir dizi kritere dikkat edilmesi gerekir. Kriterleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz

- Bina formu
- Mekan organizasyonu
- Bina kabuğu
- Malzeme seçimi
- Tükenmeyen Enerji Kaynakları

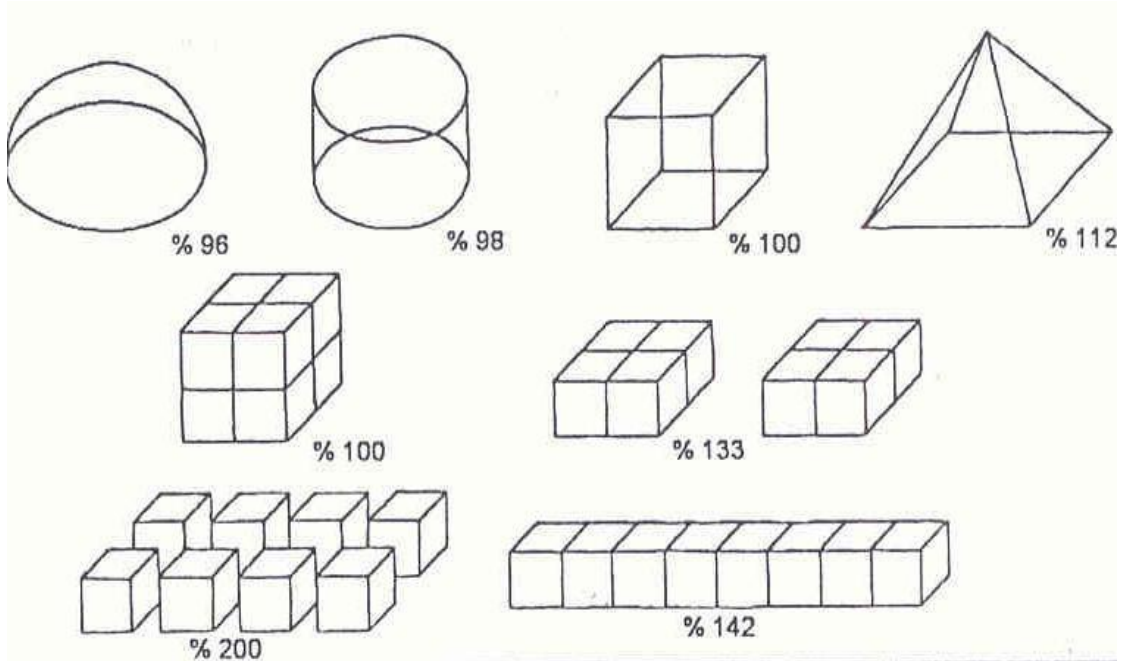
Bu bölümde ekolojik tasarım kriterleri bina formu, mekan organizasyonu, bina kabuğu, malzeme seçimi, tükenmeyen enerji kaynakları olmak üzere beş başlık altında incelenmiştir.

3.1.2.1.Bina Formu

“Bina formu; bina yüksekliği, çatı türü, çatı eğimi, cephe eğimi gibi bina ile ilgili değişkenlerle tanımlanabilir. Bu değişkenler yapının dış atmosferik ve iç mekan konfor koşullarının düzenlenmesinde değişik etkilere sahiptirler.”(İnanc, 2010)

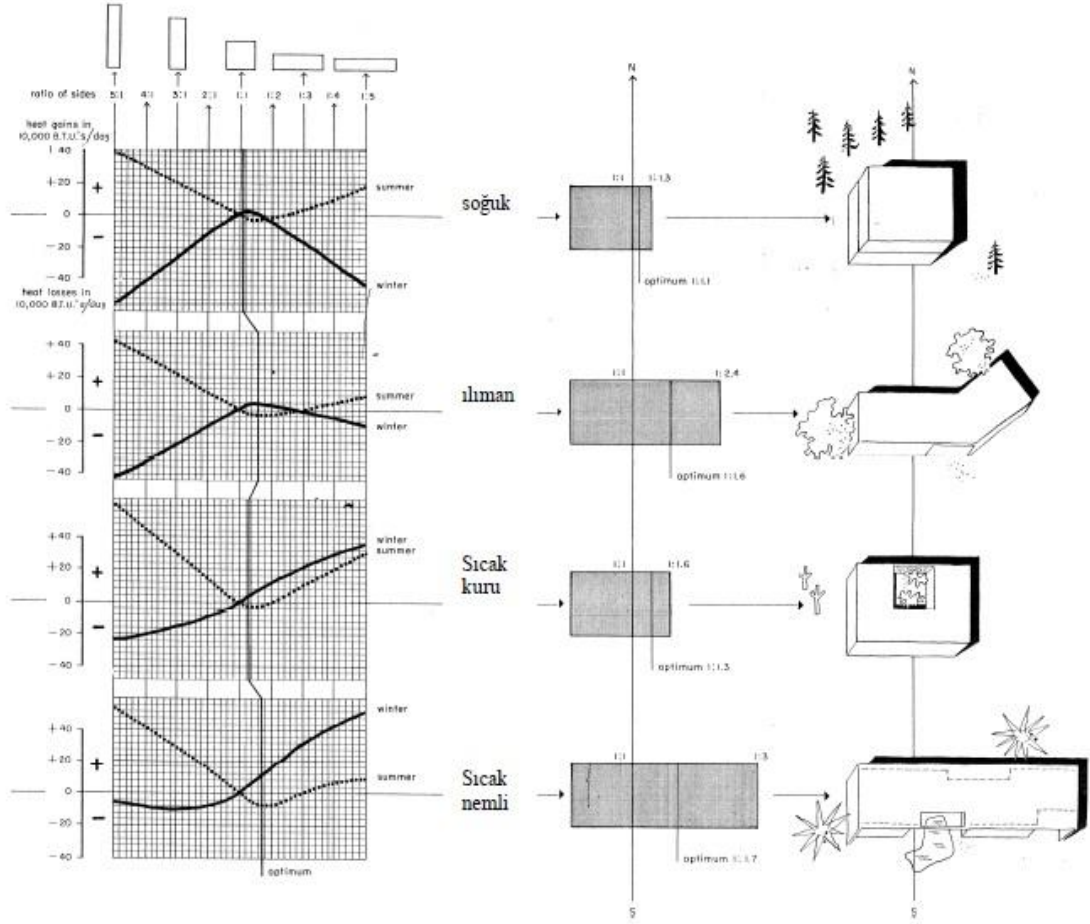
Bina formlarındaki geometrik düzenlemede güneşten ve rüzgar akımlarından korunma veya faydalanma amaçlanmaktadır. Bina formu ekolojik tasarımda iklimsel konforu sağlamak için ısı kaybı ve kazançlarının belirlenmesi gerekir. Binalarda ısı kaybının minimuma indirilmesi için tasarımda kompakt bina formları düşünülmesi

gerekir. Şekil 3.13'de Farklı geometrik formların aynı hacim büyüklüklerinde dış yüzeylerinin alanları karşılaştırmıştır. Isı kaybının en az olan formlar dış yüzeyinin en düşük olanlardır.

Şekil 3.13. Yapı formu yüzey ilişkisi (Soysal, 2008)

Yapılarda nem ve sıcaklık koşullarını sağlamak için iklimsel koşullara göre yapıların tasarlanması gerekir, bu da yapılarda doğal yollardan iklimsel koşullarını sağlamak ve binalarda oluşacak enerji tüketiminin azaltılması demektir. Örneğin sıcak iklim bölgelerinde yapılarda ısı kaybını azaltmak ve rüzgar akımlarından yapının serinlemesini sağlamak için parçalı ve daha fazla dış yüzey bina tipleri tasarlanmalıdır. Soğuk iklim bölgelerde ise ısı kaybını minimuma indirmek için güneş ısısından maksimum faydalanmak ve rüzgar akımlarından korunmak için yapılarda daha kompakt bina formları düşünülmeli ve yapılarda dış yüzeylerinin azaltılması gerekir.(Şekil 3.14)

Şekil 3.14. İklim bölgelerine göre optimum bina formları. (Ovali, 2009)

3.1.2.2. Mekan Organizasyonu

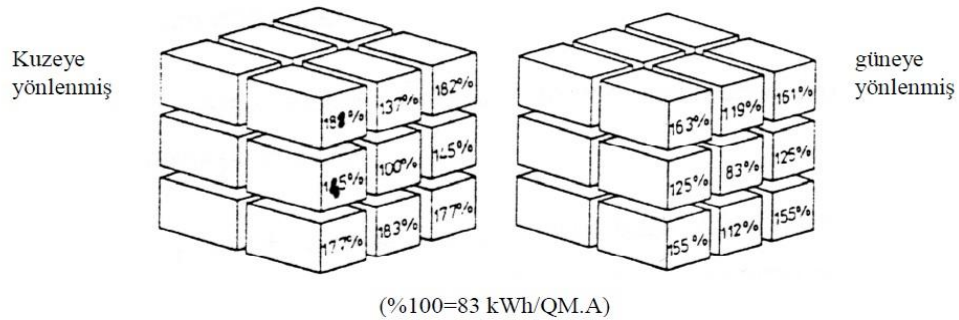
1994 yılında Almanyada “ Uluslararası Ekolojik Tasarım-Konut-Yarışması” düzenlenmiştir bu yarışmaya 400 yarışmacı katılmış ve değerlendirme sonucunda 40 adet ekolojik tasarım değerlendirilmeye layık görülmüştür. Bu bağlamda birkaç örnek baz alınarak ekolojik tasarım kriterleri bir jüri tarafından değerlendirilmiştir ve ekolojik tasarımda mekan organizasyon kriterleri incelenmiştir.

Ekolojik mimarlıkta mekan organizasyonun da dikkat edilmesi gereken doğal kaynaklardan yararlanarak iç mekan da konforu sağlamak ve yapının kullanım aşamasında aranacak enerjiden en üst seviyede faydalanılmasıdır.

Mekan oryantasyonunda öncelikle yapıda hangi mekanların daha fazla ışık ve ısı ihtiyacı duyduklarını belirlemek sonra bu mekanları doğal kaynaklardan maksimum verim alacak şekilde tasarlanması gerekmektedir. Bu mekanlarda ısı ve doğal aydınlatma kazancını sağlamak için ışıklarından ve ısısından en yüksek verim almak amacıyla pencereler, çatılar, parapetler, çıkıntılar gibi yapı elemanlarının iyi tasarlanması gerekmektedir. Mekan organizasyonunda iklimsel bölgelere göre rüzgar akımlarından doğru kullanarak yararlanmak enerji kazancını artıracaktır. Bu nedenle mekan organizasyonunda doğal havalandırma ile kazanılacak temiz hava ve mekanların serinlenmesi sağlamak gerekmektedir.

İklimsel koşulları dikkate alarak mekanların yönlendirilmesi enerji kaybını azaltmaktadır bu da mekan organizasyonunun tasarlarken soğuk bölgelerde en az ısı istenilen yerleri, sıcak iklim bölgelerde ise ısılardan kaçınmak için daha fazla ısı istenen mekanları tampon bölge oluşturarak enerji kaybını azaltmamız mümkündür.

“Bir mekanın ısı kaybı ve kazançları, aydınlık düzeyi o mekanın dış duvarlarının baktığı yön ve opak-saydam yüzey oranıyla doğrudan ilişkilidir. Şekil 3.15’de mekan organizasyonunda aynı yerde fakat farklı yönlerde olan mekanların yıllık enerji tüketimleri karşılaştırıldığında, en içteki mekan için % 17, diğer mekanlar için % 18 -71 arasında güney yönü için ısıtma enerjisi kazanımı olduğu görülmektedir.” (Ovali, 2009)

Şekil 3.15. Farklı yönlerde yıllık ısıtma enerjisi kazanımı. (Ovali, 2009)

Sıcak iklim bölgelerinde ısı üreten mekanların diğer mekanlara ısı yaymayacak şekilde tasarlanması gereklidir. Rüzgar akımından yararlanarak binada temiz hava ve binanın serinlemesi için doğru mekan organizasyonu gerekmektedir.

Soğuk iklimlerde bölgelerinde özellikle soğuk kış rüzgarlarından etkilerinden korunmak için kuzey yönüne ısı ve ışık gereksinimi az duyulan; depo, kiler ve ıslak hacimler yerleştirilerek tampon bölge oluşturulmaktadır. Soğuk iklim bölgelerinde ısı üreten mekanlar yapının ortasına yerleştirilmeli ve bu mekanda üretilen ısı diğer mekanlarında faydalanması için doğru bir mekan organizasyonu gerekmektedir. Soğuk iklim bölgelerinde güney yönündeki mekanlarda oluşacak ısıyı diğer mekanlarda aktaracak şekilde mekanlar arasındaki ilişkiyi iyi kurmak gerekmektedir.

3.1.2.3.Bina Kabuğu

Bina kabuğu bina ile dış çevreyi birbirinden ayıran tüm yapı bileşenlerinin oluşturduğu tasarım ögesidir. Yapı kabuğu, enerjinin minimum düzeyde kullanılması hem çevresel sorunları önlemede hem de ısısal konfor düzeyine ulaşmada en etkin unsurlardan biridir. Bu nedenle yapı içinde oluşturulması gerekli olan ısısal, yapı kabuğunda kullanılacak gereçler, kesitler, cam-dolu alanların uygun seçilmesi ve detaylandırılması, bir başka deyişle iç dış koşullara göre yapı kabuğunun denetimi gerekir.

“İdeal bina kabuğu, dış ve iç ortamlardaki değişiklikler karşısında kullanıcı için optimum şartların sağlanması ve korunması amacı ile reaksiyon göstermelidir; bu da gölgeleme, ışıklandırma, soğutma, ısıtma, klima v.b. için pahalı ve komplike ekipman kullanmadan olmalıdır. Dış ve iç ortam şartlarının sürekli değişim içinde olmasından dolayı bina kabuğu sabit fiziksel özelliklere sahip olmamalıdır. Işık geçirgenliği, ses, ısı ve hava için değişen ihtiyaçlara, enerji kullanımını minimize ederek uyum sağlayabilmelidir.”(Gür V,2007)

Bina kabuğunun yapım maliyeti toplam inşaat maliyetinin %15-40 ına karşılık gelirken, yaşam dönemi maliyetlerine katkısı enerji maliyetine %60 civarındadır. (Lechner,1991)

Bina kabuğunun temel görevleri şunlardır:

- Dış mekandaki güneş ısınımı, hava sıcaklığı ve iç mekanda oluşacak nemi kontrol altına alarak konfor şartlarını yerine getirmek.
- İç mekan ile dış mekan arasındaki görsel iletişimi sağlamak,
- Dış mekandaki gürültüden iç mekanı korumak ve iç mekanda işitsel konforu sağlamak,
- Üretim, kullanım ve dönüşüm aşamalarında çevreyi kirletmemek

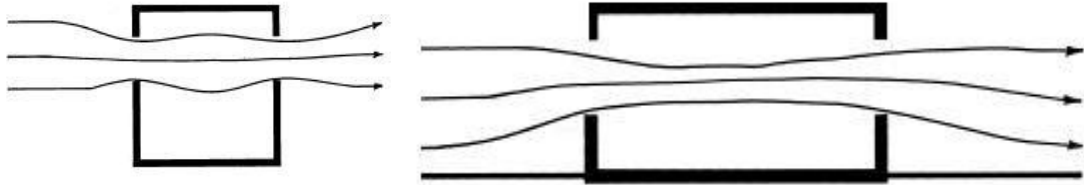
Yapı kabuğu termofiziksel özellikleri yapıda kullanılan malzemeye bağlıdır. Bu bağlamda iklimsel bölgelerde ve oradaki yerel malzeme kullanımını göz önünde tutarak en uygun malzeme seçilmelidir. Yapı kabuğunda ısı yalıtımı enerji kaybının azaltması için önemlidir, fakat binalarda yalıtım yaparken dikkat edilmesi gereken doğal havalandırmaya engel olunmamasıdır. Yapı kabuğu ısı kaybını ve kazancını sağlayan dolayısıyla iç mekan konfor şartlarını sağlamak için binada önemli bir yer tutmaktadır.

“DOE (U.S. Department of Energy) öncülüğünde 2001 yılında yapılmış olan bir çalışmaya göre, 2020 yılında yapı kabuklarının aşağıdaki özelliklere sahip olması beklenmektedir:

- Enerji korunumlu- enerji kullanımını minimize eden; ısıtma, soğutma ve elektrik ihtiyaçlarına katkıda bulunan; fazla elektriği depolayan veya sisteme geri kazandıran.
- Kullanıcı ihtiyaçları doğrultusunda değişken- kullanıcıların değişen ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hareketli duvarlar, değişebilir odalar, esnek sistemler ve yeni teknolojiye uyum sağlayan.
- Ekonomik- ilk yatırım, bakım, yaşam dönemi maliyetleri yönünden avantajlı.

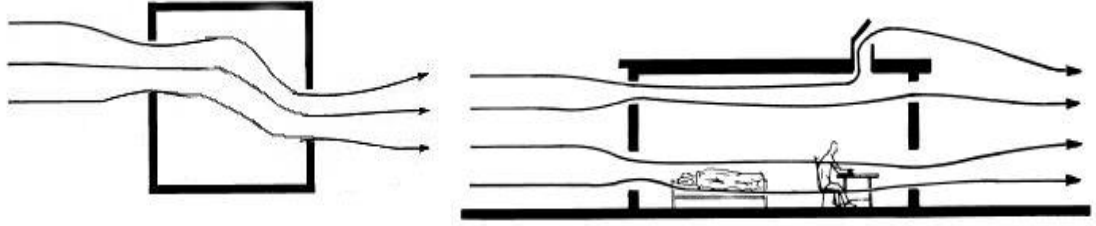
- Uzun ömürlü- nem, yangın, felaketler gibi doğal zararlara karşı gelişmiş güvenlik ve dayanım sağlayan.
- Çevreci- doğal çevreye zararsız, kaynakları etkin kullanan.
- Sağlıklı ve konforlu- uygulamacılar ve kullanıcılar için zararsız olan, iyi hava kalitesi ve akışı, ısıl ve görsel konfor, doğal havalandırma ve ışık sağlayan, yangına, neme, kimyasallara ve gürültü kirliliğine karşı korunumdur.
- Akıllı- kaynakların etkin kullanımını, konforu, maliyet etkinliğini, esnekliği, kalıcılığı, çevreyle olan uyumu artırmak üzere gelişmiş senyörleri, monitörleri, kontrolleri ve iletişim teknolojilerini kullanımınıdır. (Gür V,2007)

Ekolojik tasarımda bina kabuğunu tasarlarken doğal havalandırmaya dikkat edilmesi gerekir. Özellikle sıcak iklim bölgelerinde yapının ihtiyacı olan havalandırmaya doğal yollarla ancak yapı kabuğunun iyi düşünülmesi ve bu bağlamda yapı kabuğunda açılacak boşlukların doğru yerlerde açılması ile gerçekleştirilir.

Şekil 3.16. Karşılıklı açılan boşluklarda hava akımı (Lechner,1991)

Yapı kabuğundaki açıklıkların karşılıklı olması hızlı hava akımını sağlamaktadır. (Şekil 3.16). Ancak mekandaki diğer kısımlar havalandırılmış olmayacaktır. Bu nedenle yapı kabuğundaki açıklıkların hava akımını tüm mekana dağıtacak şekilde olmalıdır. (Şekil 3.17)

Şekil 3.17. Karşılıklı açılan boşluklarda hava akımı. (Lechner,1991)

İklimsel bölgelere göre yapı kabuğundaki duvarlar, pencere, kapı, çatı... v.b. elemanları farklı olmalıdır. Ilıman nemli iklim bölgelerinde enerji kaybının azalması için iyi yalıtımlı ve eğimli çatılar terci edilmektedir. Bu bölgelerde pencere ve kapı gibi açıklıkların güney yönlerinde geniş ve daha çok kullanımı güneş ışınlarından ve doğal aydınlatma için tercih edilirken, kuzeyde ise soğuk rüzgar akımlarında korunmak ve binadaki enerji kaybını azaltmak için kaçınılmalıdır. Ilıman kuru iklim bölgelerinde ise doğal havalandırmaya artırmak amacıyla bina kabuğunda pencere ve kapı açıklıklarının iyi olması gerekmektedir. Soğuk nemli iklim bölgelerinde güneş ışığından maksimumda fayda sağlayabilmek için güney cephesine büyük pencereler açılmalıdır. Binanın diğer yönlerinde ise ısı kayıplarını en aza indirmek için mümkün olduğunca az pencere açılmalıdır. Soğuk kuru iklim bölgelerinde binada doğal havalandırmayı sağlayacak ve ısı kaybına neden olmayacak şekilde pencere açıklıklarının olması gerekir. Sıcak-kuru iklim bölgelerde güneş etkisini azaltmak için düz çatılar tercih edilmektedir. Sıcak-kuru iklim bölgelerde açıklıkların doğal havalandırma, içerideki nem oranının düşürülmemesi için sağlayacak şartlar düşünülmelidir. Sıcak-nemli iklim bölgelerinde ise havalandırmayı sağlayacak yükseltilmiş çatılar tercih edilebilir. Bu bölgelerde açıklıkların hava akımını ve içerideki nem oranını düşürmek için rüzgar akımının yönünde büyük açıklıklar kullanılabilir. Hava akımını sağlamak için yerden yükseltilmiş döşemeleri düşünülebilir.

3.1.2.4.Malzeme Seçimi

Dünya nüfusunun giderek artması bunlara paralel olarak dünyada bina sayısının artmasıyla birlikte hammadde tüketimi de artmıştır. Bu da dünyada yenilenemeyen kaynakların tüketilmesine ve ekosisteme zarar verilmesine neden olmuştur. Bu nedenle insanoğlunun ekolojik malzeme kullanmasına teşvik etme, doğal kaynakların korunmasına ve ekosisteme verilen zararın azaltmasına neden olacaktır.

Yapıda kullanılan malzeme doğru şekilde düşünülmesi insan sağlığı için de büyük bir tehlike oluşturur. Tabii yapıda kullanılan malzemenin insan sağlığına direk etkisinin olmaması bile çevreye verilen zararlar insan sağlığı için tehlikelidir. Bu nedenle yapılarda kullanılacak malzemenin insanlara ve çevreye olumsuz etki bırakmayan kimyasal maddelerden oluşması ekolojik mimaride önem taşımaktadır.

Malzemenin ekolojik olarak değerlendirilmesi sadece malzemenin geri dönüşümü olmasıyla değerlendirilemez. Ekolojik malzeme olup olmaması için belirli ölçütleri içermesi gerekmektedir. Malzemenin insan sağlığına zarar vermemesi, dayanıklı olması, geri dönüşebilir olması, malzemenin bakım aşamasında maliyeti düşük olması, üretim aşamasında az enerji kullanımı ve çevreye en az zarar veren malzemeler ancak ekolojik malzeme olarak adlandırılabilir.

Son yıllarda giderek artan doğal enerji kaynaklarının tüketimi, malzeme açısından da değerlendirilmeye başlanmıştır. Yapı malzemelerinin ısı yalıtımının yanı sıra üretim aşamasında kullanılan enerji de ekolojik açıdan önemlidir. Alüminyum ve plastik malzemeler üretiminde harcanan fazla enerji nedeniyle ekolojik sayılmamaktadır. Ahşap malzeme üretiminde harcanan enerjinin çelik malzeme üretiminden yaklaşık 100 kat daha düşük olması enerji açısından ahşap malzemeler ekolojik açıdan ideal malzeme olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Doğal malzemeler taş ve kerpiç üretimlerinde az enerji kullanımı ekolojik açıdan olumludur. Yapı malzemelerinin enerji açısından dikkat edilmesi gereken bir diğer noktası da; malzemelerin üretildiği yerden kullanılacağı yerlere kadar taşıma sırasında harcanan enerji miktarının az olmasıdır.

“İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra bombardıman sonrası yıkılan binaların malzemeleri, özellikle tuğlaları yıkıntıların arasından tek tek temizlenerek tekrar yeni binaların yapımlarında kullanmak üzere daha ucuz bir fiyattan satışa sürülmüştür.” (Tönük ,2001)

Malzemenin geri dönüşür olması ekoloji açısından büyük önem taşımaktadır. Geri dönüşmeyen malzemeler doğaya iki türlü zararları vardır: birincisi malzemeler birikerek ve ekolojik dengelere zarar vererek küresel ısınmaya yol açmaları, ikincisi ise malzemelerin üretiminde geri dönüştürülmüş malzemelere göre daha fazla enerji kullanımı nedeniyle doğal kaynakların tüketilmesi. Yapılarda kullanılan cam, alüminyum, plastik... v.b. malzemeler %80 geri dönüşebilir olması nedeniyle enerji ihtiyacını azaltmaktadır ve doğal enerji kaynaklarının korunmalarını sağlamaktadır.

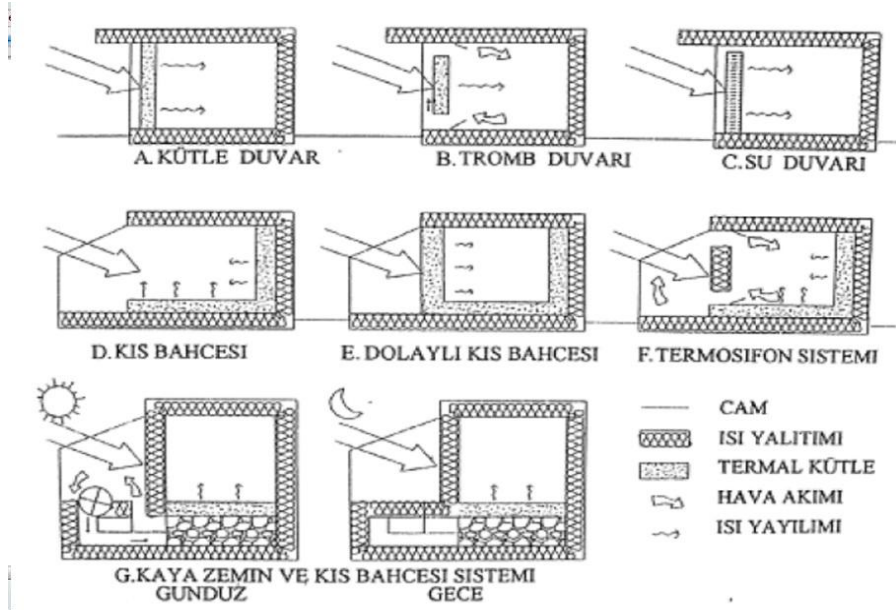
3.1.2.5.Tükenmeyen Enerji Kaynakları

Dünyada hızla artan enerji ihtiyacı karşısında mevcut tükenir enerji kaynaklarındaki azalma ve bazı kaynakların yol açtığı çevresel kirliliğin giderek artması, ekolojik dengenin giderek bozulmasına neden olmuştur. Bu nedenle bina tasarım anlayışında enerji tüketimi az olan binalar ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda binaların yaşam koşullarını sağlamak dışında enerji kaybını en aza indirmesi ve tükenmeyen enerji kaynaklarından faydalanılması gerekmektedir.

Tükenmeyen enerji kaynaklarından en önemlileri su, rüzgar ve güneş enerjileridir. Tükenmeyen enerjilerde rüzgar ve su enerjileri mekanik enerjiye dönüştürülebilmektedir. Tükenmeyen enerji kaynaklarından bir diğeri ise güneş enerjisidir ve bu enerji mimarlıkta kullanımı üzerine çeşitli alternatifler söz konusudur. Bunların en önemlileri:

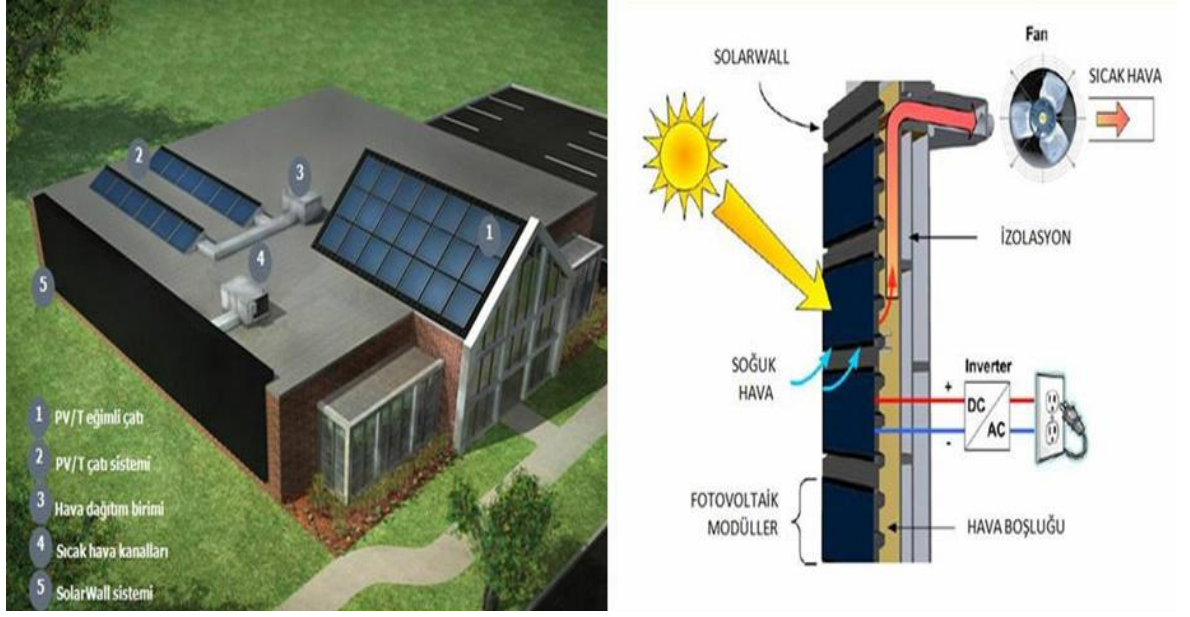
- Pasif solar sistemler yoluyla güneşten enerji kazanılması,
- Aktif solar sistemler yoluyla güneşten enerji kazanılması,
- Karma sistemler. (Tönük, 2001)

Pasif sistemler binaların bir davranış biçimini belirlemekte olup, çevre ve dinamik etkileşimlerle bunun sonucu bina ve enerjinin toplanması ve emniyetle kullanılmasıyla kendisini ısıtma ve soğutmayı sağlayabilir. Pasif sistemler konutun enerji giderlerini; yönlendirme, yalıtım, pencere yerleşimi ve tasarımla azaltır. Pasif güneş enerjisi sistemleriyle ısıtılan binaların çoğunda, daha çok güneşe bakan cam yüzeylerin kullanılmasıyla kışın yataya en yakın olan güneş ışınlarının bina içine alınması amaçlanır. Ayrıca bu giren enerjinin depolanması amacıyla ısının depolanacağı eleman ve kütleler de bina elemanı olarak kullanılır. (Gültekin ve Danacı, 2010) (Şekil 3. 18)

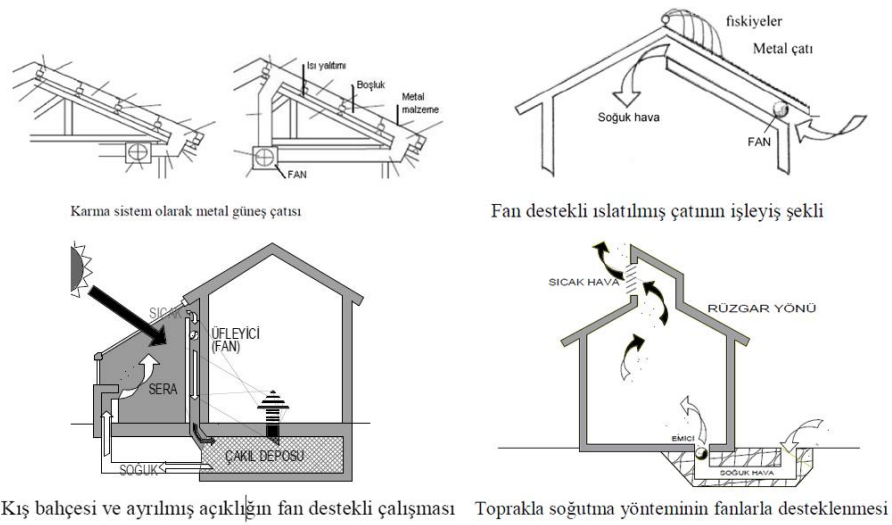
Şekil 3.18. Pasif Sistemler Türleri. (Gültekin ve Danacı, 2010)

Aktif solar sistemler birinci enerji kaynağı olarak güneşi kullanmaktadır. Bu sistemler su mekan ısıtması veya soğutulması amacıyla kullanılan güneş toplaçlar ve elektrik enerjisi elde etmek için kullanılan güneş pillerinden oluşmaktadır. Yapıların coğrafi konuma bağlı olarak bu sistemlerde farklı kolektör tipleri ve yardımcı teknik donanımlar kullanılmakta ve kazanılan enerjinin miktarı ve kapasitesi değişiklik göstermektedir. (Ovali, 2010) (Şekil 3.19)

Şekil 3.19. Aktif Solar Sistemler. (www.teknosolar.com.tr)

Aktif ve pasif sistemlerin birlikte kullanıldığı sistemler karma sistemler olarak tanımlanmaktadır. Bu sistemlerde amaç; binalarda kullanılan pasif sistemcilerin verimliliğini artırılması için sisteme destek olması amacıyla fan, güneş toplacı veya güneş pillerinin eklenmesiyle oluşmaktadır. (Şekil 3.20)

Şekil 3.20. Karma Sistemler Türleri. (Ovali, 2010)

BÖLÜM 4

GELENEKSEL TÜRK EVİ

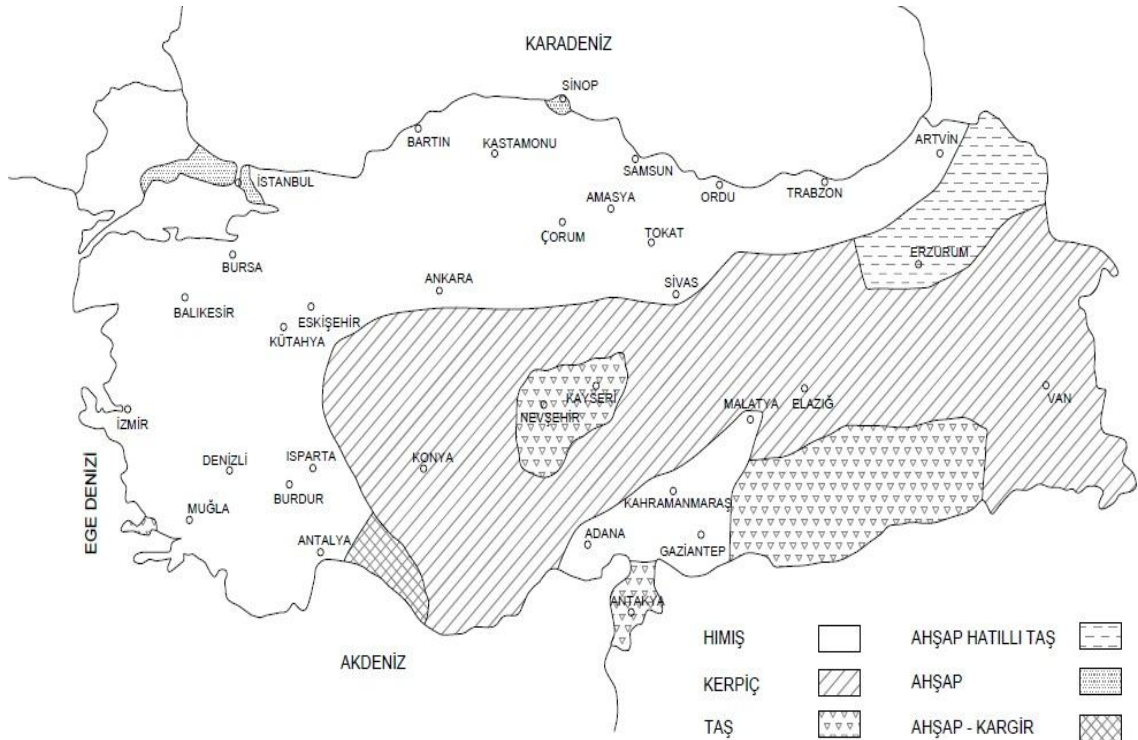
4.1. Geleneksel Türk Evi Tanımı

Türk Evi olarak adlandırdığımız ev tipi Türk Ailenin yaşam kültürü, iklim ve coğrafya özellikleri, gelenek ve göreneklere kendilerine özgü geliştirdikleri sanatsal faaliyetlerinin bir araya gelmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu ev tipleri Osmanlı İmparatorluğu toprakları sınırlarında Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde oluşmuştur. Evler genellikle iki, bazen üç katlı olan, ahşap karkas konstrüksiyondan yapılmıştır. (Şekil 4.1)

Şekil 4.1. Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde Türk Evi'nin bulunduğu kentler (Günay 1989)

Geleneksel Türk evinde; farklı kültürlerin etkisi, iklimsel özellikler ve o bölgelerde kullanılan yerel malzemeden bölgesel farklılıklar görülmektedir. Güneydoğu bölgesinin tarihsel gelişiminde ve geleneksel malzeme kullanımı nedeniyle geleneksel Türk evlerinde taş malzeme kullanımı görülmektedir. Karadeniz ve Marmara’da ahşap yapı geleneği görülmektedir. İç Anadolu ve Balkanlar bölgelerinde ise daha çok kerpiç geleneği görülmektedir. Fakat bütün bu farklılıklara rağmen Türk evinde planlanma süreci temelde aynı düşünce kaynağına dayanmaktadır. (Şekil 4.2)

Şekil 4.2. Bölgelere göre malzeme ve yapı tekniği (Özhan, 2006)

Türk evi, Osmanlı sınırları içinde Rumeli ve Anadolu bölgelerinde oluşmuş ve 500 yıl yaşamını devam ettirmiştir, kendi özellikleriyle belirginleşmiş bir ev tipidir. Bu süre içinde büyük gelişmeler geçirmiş ve yayılıp kök saldığı iklim, doğa ve folklor bakımından birbirinden uzak memleketlerde çeşitlenmiştir. Çeşitliliğin ortaya koyduğu farklar yöresel malzeme ve iklim koşullarına uymak zorunluğundan ve yerli geleneklerin benimsenmesinden doğmuştur. Fakat bütün bu ev tiplerine özgü bazı karakterler vardır ki bunlar her yerde kendini gösterir. Birbirinden yüzlerce kilometre

mesafede ve çok farklı şartlar içinde de inşa edilmiş olsalar bile planın ana ilkeleri hep aynıdır. (Eldem 1984)

Geleneksel yerleşim bölgelerinin dokuları ve mimari karakterleri; Bölgesel verilere, geleneklere, kültüre ve koşullara bağlı olarak biçimlenir. Bu oluşum ve biçimlenmede insanın yaşamının ve toplum yapısının etkisi açıkça görülür. Farklı bölgesel koşullar kendilerine ait yaşam tarzları ile bir “Bölgesel Mimarlık Dili” oluşturmaktadırlar. Bu dil, her bölgede kuralları belli olan bir dildir. Yaşam biçimi mekana yansımaktadır. Yaratılan mekanlar, eylem çeşitliliğine ve yoğun kullanımına olanak sağlamaktadır. Geleneksel çevrelerde mekan zenginliği yaratılmıştır. Ne steril mekanlara ne de kargaşa hissi veren mekanlara pek rastlanmamaktadır. Yöresel mimari örneklerinde, yerel malzemelerin kullanılmasıyla;

- Geleneksel işçiliğin yetkinliğinden yararlanabilmekte,
- Malzemenin yalıtım özelliklerinden yararlanabilmekte,
- Doğal malzemenin renk ve tekstürü ile doğaya uyum ve estetik değerlerin ötesinde, güneş ışınımından pozitif etkilenme sağlanabilmektedir.(Başakman 1991)

Geleneksel konut; ait oldukların dönemin yaşam biçiminin mekanlara başarılı bir biçimde yansıtıldığı birimler olarak tanımlanabilir. Geleneksel oluşumları “çağdaş” , “kalıcı” kılan özellik ise: her dönem için geçerli olan sosyal ve fiziksel sentezin sağlanabilmiş olmasıdır. Bu da:

- Bölgenin yaşam tarzının mekana yansıtılması,
- Malzeme ve strüktürün yorumlanması,
- Bina - Çevre ilişkilerinin bir bütünlük içinde yorumlanması gibi temel kavramlar bu oluşumları “çağdaş” , “kalıcı” kılmaktadır. Bu nedenle oluşturulan konut, çevre bir bakıma “çağdaş” tır .(Başakman 1991)

4.2.Türk Evi'nin Kökeni

Türk Evi'nin tarihine bakıldığında, kökeninin göçebelik dönemine dayandığına dair önerilerle karşılaşılmaktadır. 11.yy.'da Anadolu'ya gelen Türkler getirdikleri çadır geleneğini konutlarına taşımışlardır. Zaman içinde değişen sosyo-ekonomik ve kültürel koşullara Türklerin yaşadıkları mekanlar etkileyerek değişimine neden olmuştur. Türklerin göçebe hayat sürdürdükleri dönemlerde “çadır ve aile” anlamına gelen en özel mekanlarına “eb” sözcüğünü vermişlerdir. Selçuklular döneminde ise eb sözü ev olarak kullanılmaya başlanmıştır. (Resim 4.1)

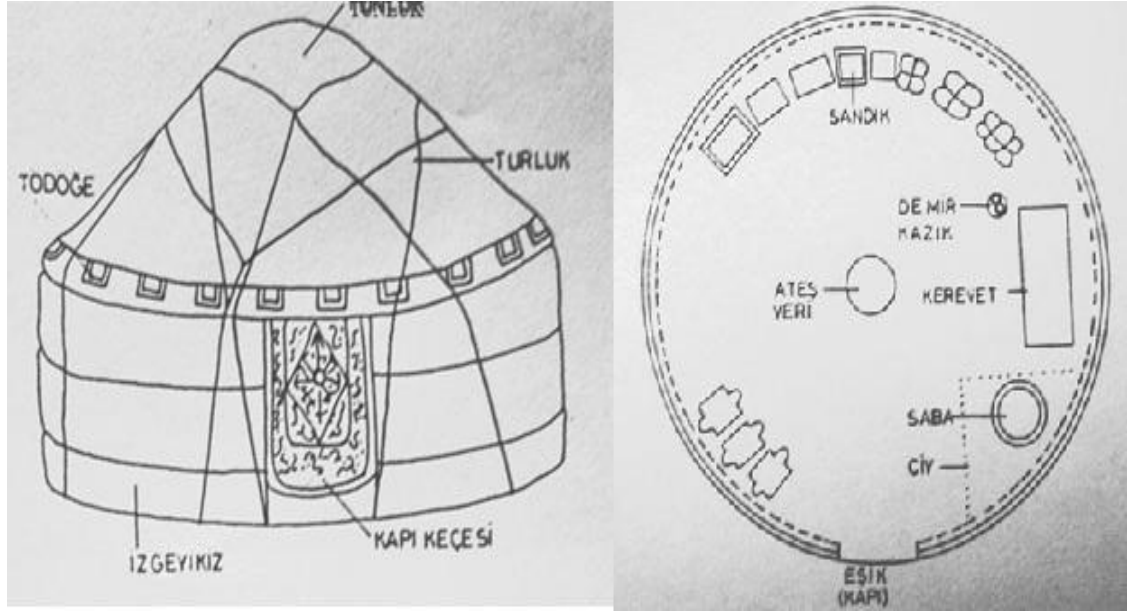

Resim 4.1. Geleneksel Türk Çadırı

Türklerin Anadolu'ya gelip yerleşmeden önceki düzenleri göçebeliliğin bütün özelliklerini taşımaktadır. Asya stepleri, yaşamaya ve yerleşmeye elverişsizdir. Bu durum sürekli yer değiştirmeyi gerektirmiştir. Steplerin elverişsiz doğal etkileri “sınırlayıcı, koruyucu bir yasama çevresi” kavramının gelişmesine neden olmuştur. Böylece kurulan çevre “yapay olarak yaratılan iç düzen” ilkesini taşımaktadır. Bu ilke sonradan Güneydoğu Anadolu'daki Türk Evi'nin açık orta alanlarını oluşturmuştur. Akdeniz kıyılarındaki “açık odalar ve hayatlar”, Kuzey ve Orta Anadolu evlerindeki “camlı örtülü sofalar” bu ilkenin son aşamasıdır. (Küçükerman 1996)

Göçebelerin yerleşme sürecinin nitelikleri, Anadolu kentinin karakterinin meydana gelmesinde çok etkili olmuştur. Göçebelikten yerleşmeye geçişte ilk durak, kentten çok koy olmuştur. (Kuban 1982)

Anadolu'daki Türk Evi'nin ve odaların temel düzeninin kuruluşunda, İslam dünya görüşünün de önemli etkileri olmuştur. İçe dönük yaşantı ve kısıtlı çözümler, odaların biçimlenmesini etkilemiştir. Türklerin Orta Asya'daki yaşam biçimleri ve İslam dininin etkisi dışında, Türklerin Anadolu'ya geldiklerinden sonra karşılaştıkları ve örnek aldıkları ev tipleri de Türk Evi'nin kökeni olarak gösterilebilir. (Günay 1998) (Şekil 4.3)

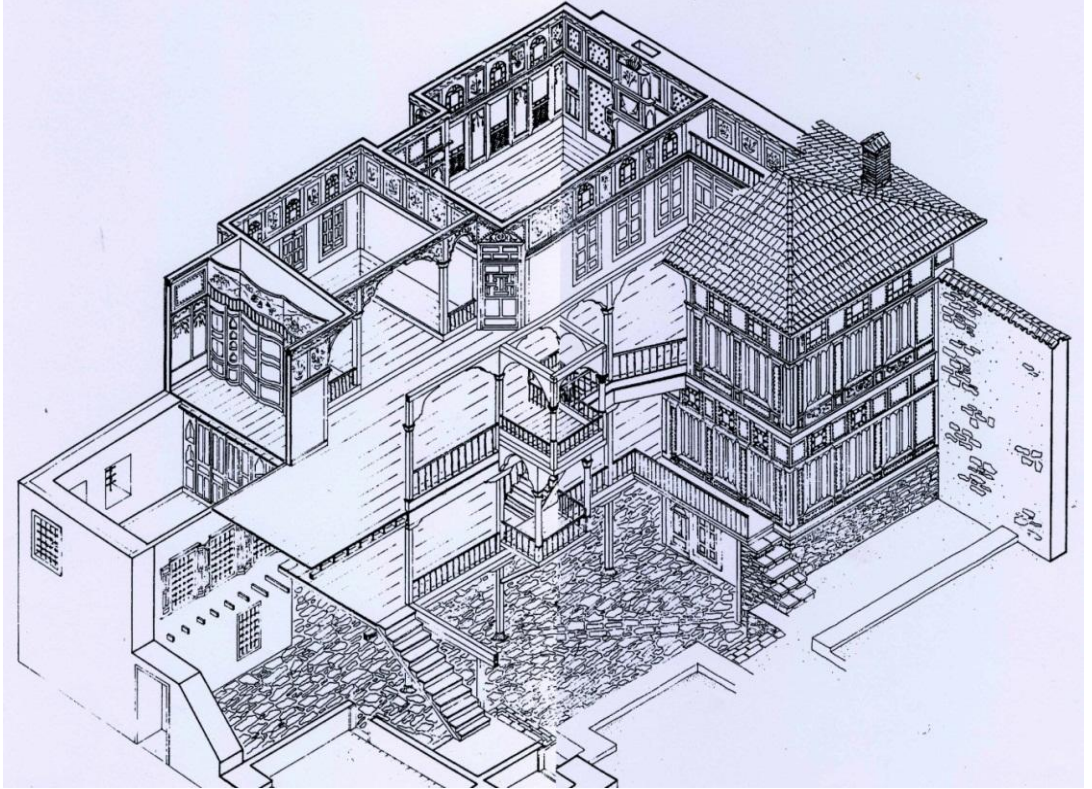
Şekil 4.3. Göçebe Çadırı (Küçükerman 1996)

Anadolu'ya gelip yerleşmeden önce Türkler uzun yıllar göçebe bir yaşam tarzı benimsemişlerdir. Bu dönemlerde yurt' adı verdikleri hafif ve kolaylıkla sökülebilen malzemelerden oluşan çadırlarda yaşamını sürdürmüşlerdir. Türklerin Anadolu'ya yerleşmeleriyle birlikte yurt adını verdikleri çadırın, Anadolu'nun verileriyle ve İslam dünya görüşü birleştirerek Anadolu konut mimarisinde yeni bir yaşam kavramı ve biçimini ortaya çıkarmışlardır. Sonraki dönemlerde Osmanlı imparatorluğunun gelişimiyle farklı kültürlerin ve iklimsel farklılıkların dolay, zaman içinde eklenen yeni öğeler geçmişin izleriyle bileşerek bugün 'Türk evi' dediğimiz olguyu ortaya çıkarmıştır.

4.3. Geleneksel Türk Evi Özellikleri

Geleneksel Türk Evi planlamayı yönlendiren başlıca etkenin fonksiyonun meydana getirdiği gereksinim olduğu görülmektedir. Türk Ailenin yaşamındaki her unsurun, en küçük detayına kadar karşılanması amaçlanan Türk Evi'nde diğer ev tiplerinden ayıran birçok özelliğe sahiptir. Bu özellikler şu şekilde sıralanmaktadır. (Şekil 4.4)

- Plan Özellikleri
- Kat Özellikleri
- Yapım
- Cephe Özellikleri
- Çatı Biçimi

Şekil 4.4. Geleneksel Türk Evi özellikleri, Çakırağa Konağı. (Kuban 1995)

4.3.1. Plan Özellikleri

Geleneksel Türk Evi'nde plan semasını oluşumunda öne çıkan ana unsurlar odalar ve sofadır. Diğer unsurlar, plan tipi üzerinde az veya hiç tesir etmezler. Mutfak, fırınlar ev içinde olmadığı zaman kendiliğinden plan harici kalmaktadırlar. Ev içinde oldukları zaman ise, alt kattadırlar ve bu sebepten dolayı yine plan üzerinde tesirleri yoktur. Hamamlar bina planı içinde yer alırlar. Helalar ise çoğunluklar bina dışındadırlar, ev içinde alındıkları zaman sofanın ucuna veya bir ilavesine yerleştirilirler. Musluk da sofanın bir tarafına gelir.(Eldem 1954)

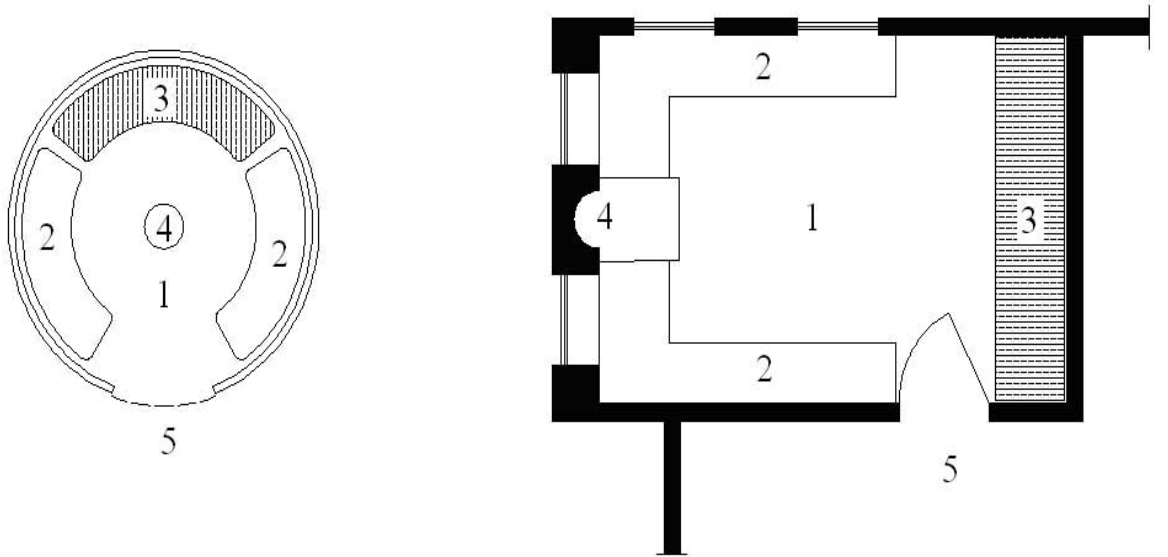
4.3.1.1.Odalar

Geleneksel Türk evi tasarımında odalar en önemli yer tutmaktadırlar. Bunun nedeni ise Türk evinin tasarımında başlıca etken fonksiyon olması ve odaların yapı içinde belirli eylemleri karşılayan birimler olmalarıdır. Türklerin göçebe hayati yasadıkları dönemlerde çadırın karşıladığı tüm eylemleri, geleneksel Türk evinde odalar karşılamaktadır. Türk yaşam geleneklerinde aile bireylerinin evlendikten sonra da aynı evde oturmaya devam etmeleri, odaların hacimsel büyüklüklerini etkilemiş ve odalarda birçok eylemin gerçekleşmesine neden olmuştur. Odanın değişik eylemlere cevap verebilmesi için değiştirilebilir bir düzen geliştirilmiştir. Odanın çok amaçlı kullanılması en büyük nedeni eşyaların taşınabilir olmasıdır. Türk Evi'nde her odada oturulabilir, yatılabilir, yıkanılabilir, yemek yenilebilir ve yemek pişirilebilir niteliktedir. Odaların ölçüler değişim gösterse bile nitelikler hep ayındır. (Resim 4.2)

Resim 4.2. Geleneksel Türk evimde oda görünümü

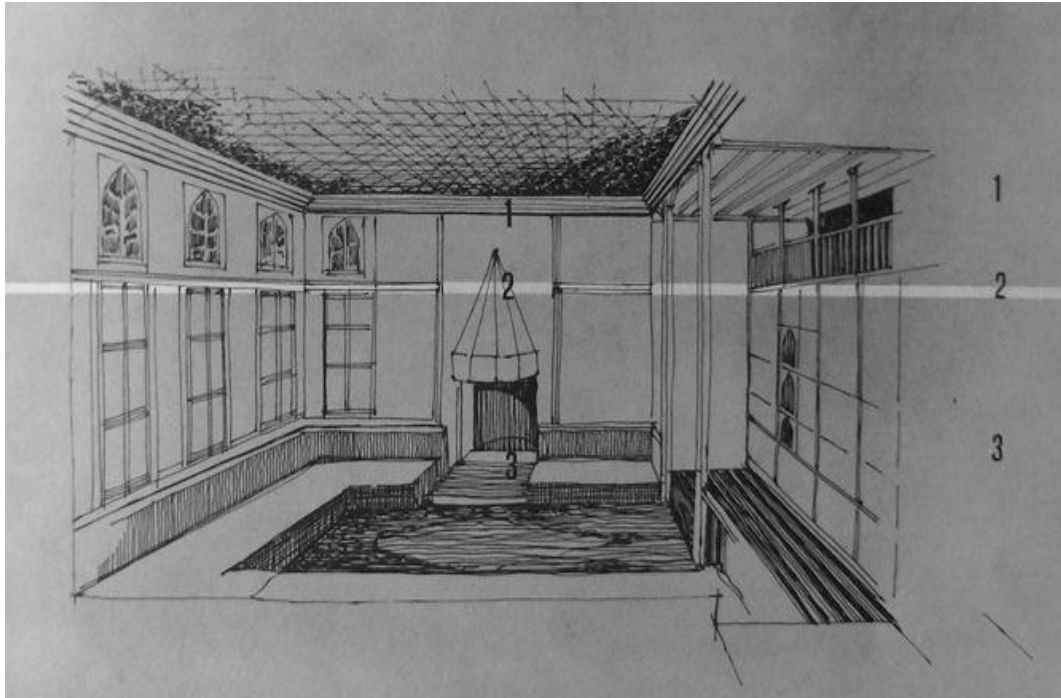
Türk Evindeki Oda ile çadır incelendiğinde işlev olarak birbirine çok benzediği görülmektedir. Çadır ile oda arasındaki temel benzerlikler, Türk odasını biçimlendiren ilkelerin çadır yaşamından kaynaklandığını açıkça göstermektedir (Küçükerman 1973) (Şekil 4.5)

Şekil 4.5. Çadır ve odanın kullanım açısından incelenmesi, 1 Çok amaçlı orta alan, 2 Oturma için yapılmış alan, 3 Kapalı kullanma alanı, 4 Isıtma amaçlı alan, 5 Hizmet alanı (Küçükerman 1973)

Odaların asimetrik düzeni ışık etkisi ile güçlenir. Sedirlerin üzerinde büyük pencereler ve süslemeli alçı çerçeveleri ve renkli camla ile küçük tepe pencereleri, değişik türde ışık kaynaklarıdır. Alttaki pencereler doğrudan sedirleri aydınlatmakta, üsttekilerden ise odaya renkli, değişik bir ışık süzülmemektedir. Alttaki pencerelerde kafes bulunması durumunda ışık farklılıkları daha da büyümekte, değişik tonda ve dokuda bir aydınlanma gerçekleşmektedir. Oda asimetrik yapısı ve kademeli ışıklandırması ile içsel bir dinamizme sahiptir.(Kuban 1995)

Odaya ışık sağlayan pencere boşluklarının, dış mekanla görsel ilişkiyi alabildiğine kolaylaştıracak yükseltiden başlatılarak oluşturulması, uzanıp dinlenenlere bile dış çevreyi izleme olanağı verilmesi, pencereye, görsel zenginliği artıran bir yapı elemanı niteliği kazandırmaktadır. Pencere, kapı, dolap, ocak gibi elemanlar, insanların kollarıyla uzanabileceği, yerden 2.2mt yükseklikte son bulurlar. Bu sınırı çepeçevre dönen sergen oluşturur. Artık kullanım alanı sona ermiş, odanın soyutlanmış görsel zenginliği başlamıştır. Renkli camlar kullanılarak yapılmış alçı pencere / tepe penceresi, kalem işleri, resimler çıtalar ve oyma oymalarla alabildiğine süslenmiş tavanlar, bu soyutlanmanın en güzel örneklerini oluştururlar.(Küçükerman 1973) (Şekil 4.6)

Şekil 4.6. Geleneksel Türk Evinde oturma düzeni 1.Soyutlanmış üst çevre 2.Yararlı çevrenin üst sınırı-raf.3.Yararlı kullanım alanı. (Küçükerman 1973)

Odanın biçimi ve boyutları evin diğer bölümleri ile olan ilişkisini bozmadan rahatlıkla değiştirilebilir. Ev tasarımının kolayca eklene ve genişletilebilen esnek geometrisi ve odanın özel konumu evlerin öğelerin yinelenmesiyle enine ya da boyuna kolayca büyütülmesine olanak vermiştir (Bektaş 1996)

Türk Evinde odalar planı genellikle kare değil dikdörtgendir. Özellikle şehirlerde arazinin tümünü kullanmak amacıyla, evinin zemin katları farklı biçimler görülse de üst katlara çıkmakla beraber dikdörtgen bir şekil de olması sağlanmıştır. Kullanım dışında odaların planını belirleyen diğer unsurlar odanın yönelmesi ve yapılarda kullanılan ahşap malzemenin geçebildiği açıklıktandır.

Odaların en büyük özelliği, çok amaçlı olmaları ve sürekli kullanıma olanak verebilmeleridir. Bu esnekliği sağlayan mekansal çözümler, çok amaçlı kullanıma uygun sabit mobilyalarla ya da tek amaç için kullanılabilen hareketli elemanlarla sağlanmıştır. Hareketli eşyaları konulup saklanması amacıyla, bir duvar boyunca çeşitli bölümleri bulunan dolaplar yerleştirilmiştir. Bu dolapların bir özelliği de, yakınılabilen bir bölüme sahip olmalarıdır. Odanın ısıtılması için yapılmış ocak, aynı zamanda yemek pişirme işlevini görmektedir. (Küçükerman 1973)

Dokumalar, halılar, yastıklar, perdeler ve yataklar dışında bina bitirildiğinde oda kullanılır durumdadır. Dolaplar ve ocak bina yapımı sırasında yapılırlar. Onları tamamlayacak olan tek şey dokuma yani göçer ürünleridir. Böylece yerleşik Türklerin, ataları ile aynı günlük eşyaları kullandıkları söylenebilir.(Kuban 1995)

4.3.1.2.Sofalar

Türk Evi'nde sofa, odalar arası ortak bir mekandır. Sofanın görevi sadece odalar arasındaki geçişi sağlamak değil aynı zamanda odaları bir araya toplamaktır. Odaların kendi kendine yeten birer ev olduğu düşünülürse, sofa da evlerin arasında meydanlara benzetilebilir. Sofa odalar dışında ayrıca hela, abdestlik, kiler ve merdivenlerin bağlantı yeridir. Sofa zamanla gelişerek eyvan, sekilik, taht, köşk, gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Sofa mekanı zaman içinde “segâh, sergi, sayvan, çardak, divanhane ve hayat”

gibi isimler almıştır. Türk evlerinde sofaların tavanı çitalarla kaplanmıştır. Fakat daha sonraki dönemlerde zengin ahşap oyma işçiliği ve süslemeler de görülmektedir.

Türk evini batı evinden ayıran en önemli özelliklerden biri, odaların sofaya açılmasıyla, bu mekanın hareket merkezi görevini üstlenmesidir. Bu fark, kullanım bakımından da önemli üstünlük oluşturmaktadır. Sofanın yeri ve biçimi, plan tiplerinin oluşumundaki en önemli etkidir. Sofa aynı zamanda çekirdek ailelerden oluşan büyük ailenin toplanma yeridir. Ayrıca düğün, nişan, ölüm yada başka nedenlerle yapılan toplantılar için uygun bir ortamdır. Manzaraya yönelmişlerdir. Uygun yerlerinde köşk, eyvan, sekilik, taht gibi dinlenme, sohbet seyir olanakları sağlayan, döşemeden hafifçe yükseltilerek özel mekanlar oluşturulmuştur. Eyvanlar dış etkilere karşı korunmuş oturma yerleridir. Sekilik ve tahtlar, iki yada üç yanı açık zeminden birkaç basamak yükseltilmiş, bazen de konsollar üzerine alınmış eklentilerdir.(Eldem 1984)

Sofa en eski plan tiplerinde açıktır, yan duvarları yoktur, tavan direkler üzerine oturtulmuştur. Zamanla soğuğa karşı korunmak içinse direklerin arası camakanlarla kapatılmış, daha sonra da bunlar büyük pencereler olarak yapı bünyesinde yerini almıştır. Böylece açık olan sofa kapalı bir hale gelmiştir. (Resim 4.3)

Resim 4.3. Birgi Çakırağa Konağı'nın (Günay 1998)

Geleneksel Türk Evi, sofası ve avlusu var olan bir evdir. Mekan düzenleyici ögesi ise sofadır. Sofa ve odaların bir araya gelmesi yapıların biçimlenme özelliklerini, yapıların avlu içinde konumlanma biçimini ve sokak ile ilişkilmesini, giderek yerleşme biçimini ortaya çıkarmaktadır. Bir yandan, ortak mekanlardan başlayıp giderek özelleşen ve sonunda kişiye özel mekanlara, bir diğer deyişle odalara ulaşan mekan dizilişi; diğer yandan buna koşut olarak açık mekanlardan yarı açık ve kapalı mekanlara ardışık bir sıralama içindeki diziliş, mekan ilişkileri düzenini oluşturmaktadır.(Günay 1998)

4.3.2. Kat Özellikleri

Türk evi genellikle tek katlıdır. Buna bağlı olarak ‘temel düzen’ tek kat için programlanmış, ancak zamanla kat sayısı fazlalaşmıştır. Bu durumda da ‘temel düzene’ uymak için, üst kat her zaman diğer katlardan daha üstün tutulmuştur. Türk evinin değişmeyen özellikleri daha çok esas kat olarak üst katlarda görülmektedir. Tek katli evlerde asil kat zeminde bir buçuk iki metre kadar veya daha fazladır. Geniş, açık ve doğal ortamda düzenlenen evlerde bu ana kat alçaltılarak doğaya yaklaştırılmıştır. Kasaba ve kentlerdeki silisik ve dar yerleşmelerdeyse elden geldiğince yükseltilmiştir. Evin bulunduğu yer veya arsanın büyüklüğüne göre, esas katin altı tamamıyla veya kısmen boşaltılır. Bu kata fazla ışık, güneş, hava ve manzara vermek arzusu, mümkün olduğu kadar yerden yükseltilmesine sebep olmuştur.

Şehir içinde kalabalık ve dar mahallelerdeki evlerde ise, oturma kati mümkün olduğunca yükseltilir. Bu katin altındaki kişi, genellikle oturmak için kullanılmaz. Böyle yapılmasının bir başka sebebi de binayı rutubetten korumaktır. Fakat zamanla burası da ahır, depo, arabalık, samanlık ve taşlık olarak kullanılmıştır. Birçok evlerde, bilhassa dar arası üzerinde ve kesif mahallerde inşa edilenlerde, zemin kati ile esas kat arasında bir kat daha vardır. Bu kat binanın tümünü kaplayan asma kat durumundadır. Zamanla bu kat önem kazanıp ayrı bir kat haline gelmiş ve esas kat arasında ki farklılıklar en aza inerek birbirine benzemeye başlamıştır. Fakat üst kat daima esas kat, yani en şerefli kat vasfını muhafaza etmiştir.(Eldem 1954)

4.3.3. Yapım Özellikleri

Geleneksel Türk evlerinde yapı malzemeleri yöreye göre değişiklik gösterir. Kullanılan malzemeler değişik koşullarda değişik bölgelerde ve bileşimlerde ortaya çıkmaktadır bazı yörelerde kesme taş bazı yörelerde ise ahşap hatlı moloz taşı kullanılmaktadır. Genellikle rutubetli ve rüzgarlı kıyılarda dış yüzey ahşapla kaplanır, diğer yörelerde ise kireç harçla sıvanır. Çatı örtüsü ormanlık yörelerde ahşap (pedavra), diğer yörelerde çoğunlukla oluklu kiremit, kurak yörelerde düz toprak dam, ince yatak tasının doğal olarak çıkabildiği yörelerde tas kaplama olabilir. Geleneksel evlerde çevresel koşullar iklim ve yöresel topografi durumu gibi pek çok etken söz konusudur. (Günay, 1998)

4.3.4. Cephe Özellikleri

İlk dönem Türk evlerinin estetiğini cephenin sadeliği meydana getirmiştir. Plan düzleminde olduğu gibi cephede çok sade olan başlangıç dönemlerinden, bezemelerle dolu bir döneme ulaşılmıştır. Klasik dönem konutlarda cephe tasarımını doğru değerlendirmek için Türk evi geleneğinde görsel mahremiyetin kültürel bir zorunluluk olduğunu unutmamalıyız.(Kuban, 1995)

Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle Türk evinde cephe özelliklerinin değişmesine neden olmuştur. İslam korusunun kadın erkek ayrımının getirdiği yaşam tarzı evler daha fazla içe donuk tasarlanmasına neden olmuştur. Odalar iç avluya donuk olmakla beraber odaların ışık almaları da bu kısma açılarak pencereler sağlanmıştır. Zamanla Türk evlerinde cephe özelliklerinde değişmeye başlayarak üst katlarda pencereler açılmaya gidilmiştir. Üst katların çok pencereli ve çıkıntılarla cephelere hareketli bir görünüm kazanmıştır. Pencerelerin standart ölçülerde olması nedeniyle cepheye bir ritim yaratmıştır. Türk evinde Plan ve cephelerde simetri çok fazla tutulan bir kavramdır Türk evlerde zemin kat tas veya kerpiç bir duvarla sokağa kapalıdır, üst

kat ağır taşıyıcı duvarlar veya ahşap direkler üzerine oturur. Üst katlar ahşap çakılıdır. Orta kat, varsa, alçak tavanlı yarım veya tam kattır.

Yaşama katları ise hareketli yüzeylere sahiptir. Bu katların çıkmalı düzeni ve farklı modellerdeki pencereleri cepheye özelliğini veren unsurlardır. Cephenin bir önemli eleman olan pencereler geleneksel Türk evlerinde daha çok dikey konumunda kullanılan pencereler, iç mekanların özelliklerine göre sabit ve hareketli olmaktadır. Sabit pencereler üst hizada olup, daha çok renkli camlardan yapılmıştır. Hareketli parçalarda duvarın alt bölgelerinde tercihe göre sürgülü ve kanatlı şekilde bulunmaktadır. Pencereler yalın halleriyle beraber dış etkenlerden korunmak için kepenk ve kafeslerle de desteklenmiştir. Batılılaşma süreciyle beraber, anıtsal ve saray yapılarında görülen bezeme üslupları konutlarda da kullanılmaya başlanmıştır.

Yine bu dönemde saçakların yalınlığı dönemin sanatsal akımları doğrultusunda ahşap süslemelerle hareketlendirilmiştir. Dış cephelerde yapısal öğelerin ritmi, dolguların geometrik dokuları yanında parmaklıklar, kafesler ve kepenkler başlıca bezeme unsurlarıdır. Cephe kaplamaları genelde taşıyıcı sistemleri ile benzerlik göstermektedir. Cephenin zirvedeki son parçası saçaklar meydana getirmektedir. Saçaklar bazen cephe hattını girinti çıkıntılarıyla takip ederken bazı örneklerde de bütün cepheyi düz geçmektedir. Dar sokaklı bölgelerde geniş saçakların birbirine değecek kadar yakınlaşmıştır. Son dönemin geniş saçaklarını hem taşımak ve saçığın abartılı yapısı ile cephe arasında yumuşak geçişi sağlamak için farklı malzemelerden yapılan firusalar kullanılmıştır.(Kuban,1995)

4.3.5. Çatı Biçimi

Türk evlerinin büyük bir kısmında dört yana eğimli kırma çatı uygulanmıştır, fakat az bir kısımda beşik çatı uygulaması da görülmektedir. Çatı örtüsü olarak kullanılan malzemeler yöreye göre değişmektedir, fakat en sık alaturka kiremit kullanılmıştır. Türk evlerinin cephelerine zenginlik katan bir diğer özellikte geniş saçakların kullanılmasıdır.

4.4.Türk Evi Plan Tipleri

Geleneksel Türk Evi'nde odalar sofa üzerine açılır. Türk evini Batı Avrupa evlerinden ayıran en önemli nokta, odaların ayrı ayrı sofalara açılarak sofanın hareket merkezi olmasıdır. Dış sofalı plan semasında ara bir öge olarak “eyvan” ın eklenmesi ve dış sofanın kendi içinde gelişmesi ile eyvanlı ve köşklü plan seması oluşmuştur. Bu plan semasını “iç sofalı” ve “orta sofalı” plan semaları izlemiştir. Bu plan düzenlemeleri Geleneksel Türk Evi plan tipolojisini oluşturmaktadır. (Eldem 1955)

Türk Evi'nin plan özelliklerine incelendiğinde fonksiyon doğrultusunda plan semasının oluştuğu görülmektedir. Türk evinin Osmanlı İmparatorluğu sınırlarında farklı iklimsel özelliklere göre odaların yönlendirilmesinde ve sofa tiplerinin farklı gösterse de mekan ilişkisi bakımından farklılık göstermemektedir. Türk Evi'nin plan tipleri sofalar tarafından sınıflandırılabilir. Bunun basılıca nedeni ise Türk Evi'nde odaların büyüklüğü ve niteliği çok az değişken bir yaşam birim olmasıdır.

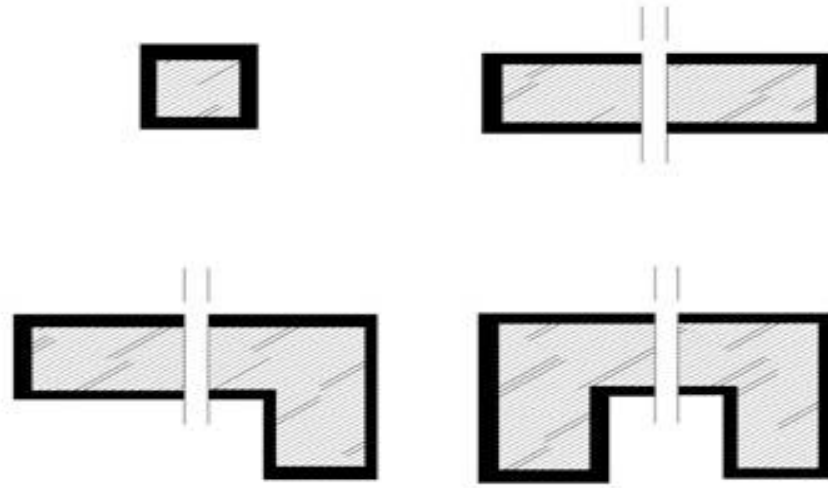
Bu sınıflandırma ilk olarak Sedad Hakkı Eldem tarafından yapılmıştır. Sedad Hakkı Eldem'e göre Türk Evi'nin plan tipleri şu gruplara ayrılmıştır:

- Sofasız Plan Tipi
- Dış Sofalı Plan Tipi
- İç Sofalı Plan Tipi
- Orta Sofalı Plan Tipi

4.4.1. Sofasız Plan Tipi

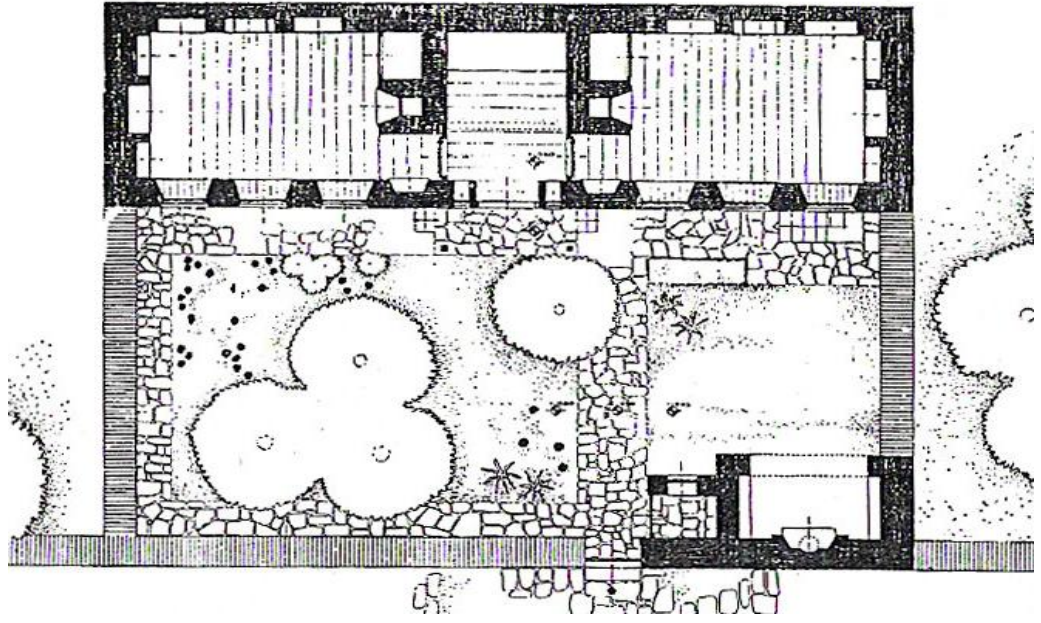
Sofasız plan tiplerinden odaların birbirileri ile ilişkileri yoktur. Sofasız plan tiplerinde sofanın yerini bahçe almakta ve odalara giriş bahçelerden sağlanmaktadır.

Odaların üst katta olduğu evlerde odalara giriş avludan bir merdivenle sağlanmaktadır. Türk Evinin en ilkel durumu olarak kabul edilen bu plan tipleri ekonomik koşullarla da ilgili olduğu söylenebilir. Bu plan tipleri genellikle Anadolu'nun orta, güney ve doğu bölgelerinde görülmektedir. (Şekil 4.7)

Şekil 4.7. Sofasız Plan Tipi (Küçükerman 1973)

Odaların önündeki bağlantı bir kaldırım, tretuvar, veya avlu ile sağlanmıştır. Odalar üst katta oldukları zaman geçit bir balkon karakterini alır. Bu tip genellikle iklimin sıcak olduğu güney bölgelerinde benimsenmiştir. Bu açık geçişlerin soğuk yerlerde doğurduğu zorluklardan dolayı geçitlerin üzeri örtülmüş ve bu tip daha fazla kullanılmamıştır. En basit şekli tek hücreli ev şeklindedir. Oda sayısı çok fazlaştığında odalar aynı sırada olmayıp kollar şeklinde uzanırlar. Odaların arasında bazen eyvanlar kullanılır. Eyvan doğrudan avlu ile bağlantılıdır. Köşk ilavesiyle ev planı zenginleşir. Köşk iki tarafı direkli veya kısmen pencerele olabilir.(Eldem, 1984)(Şekil 4.8)

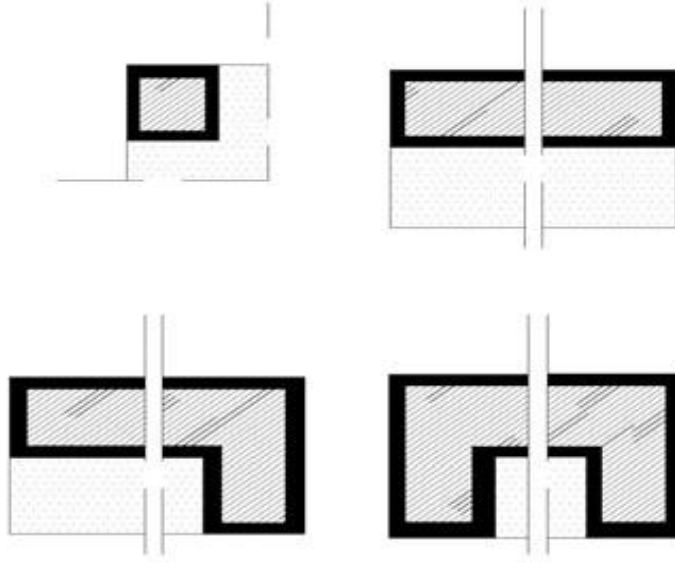
Şekil 4.8. Sofasız Plan Tipi (Bektaş 1996)

4.4.2. Dış Sofalı Plan Tipi

Geleneksel Türk Evi' n de eski ve çok güzel örnekleri olan bir plan tipidir, çeşitlendirmeleri çoktur, simetri az görülür. Sofa bir ya da üç cephesi duvarsız olarak dış dünyaya açıktır. İki oda arasında kalan eyvanlar korunmuş mekanlardır. (Günay, 1998)

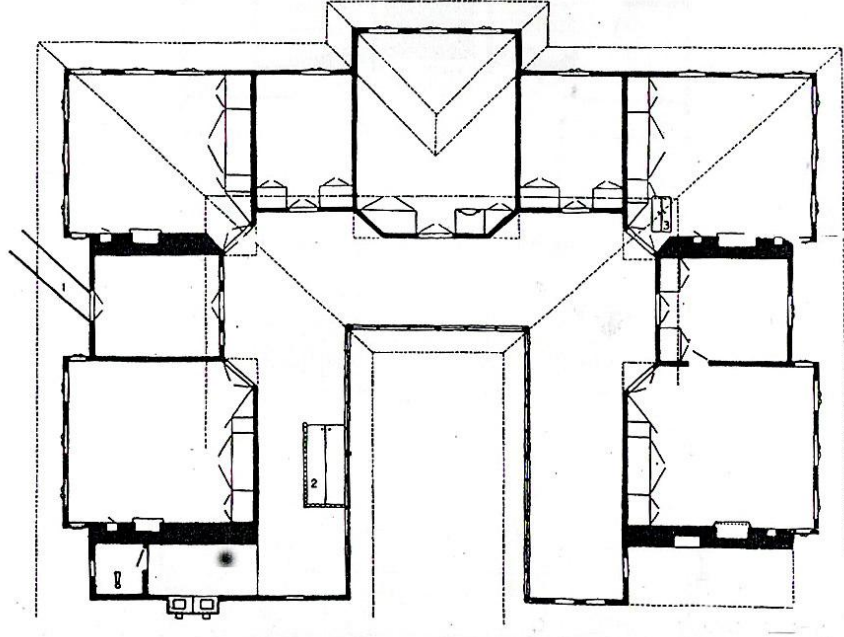
Bu tip sofalar yerine ve planın sekline göre ismi, on, köşe açık sofalı, hayatlı, serganlı ve sayvanlı ev de olabilir. Dış sofalı plan tipleri en eski ev tiplerinde biri olduğu malumdur. Dış sofalı evlerde simetri ve aksiyaliteye fazla önem verilmez, plan genellikle serbesttir. Dış sofalı plan en basit ve orijinal şekliyle, bir oda sırası ve önündeki sofadan oluşmuştur. Bu sade plana zenginlik veren eyvan ve köşklere. Eyvanlar oda sıralarını kesmeye ve sofayı genişletmeye yararken, köşkler plana büyük değişiklik veren unsurlardır. Köşkerin köşk oda şeklinde gelişmesiyle sofanın bir veya iki yüzünün oda ile çevrilmesi yolunda ilk adım atılmıştır. Odalar kullanma icabetine göre, sofanın üzerine dizilmiştir. Oda sıralarının L veya U şeklinde sofanın etrafında toplanmasıyla daha toplu ve ekonomik planlar oluşturulmuştur. Köşe sofalı planlar ise

genellikle üç oda ile elde edilmiştir. Dış sofalı plana tiplerine zenginlik veren eyvan ve köşekleridir. Eyvanlar oda sıralarını kesmeye ve sofayı genişletmeye yararlar, köşekler büyük değişiklik veren unsurlardır. Dış sofanın cephenin ortasına getirilip, arkadaki odasının iki yanında ve cephe ile aynı yüzde odalar ilavesiyle, sofa azami derecede kısalıyor ve plan iç sofalı plan tipine büyük bir benzerlik kazanmıştır. (Eldem, 1955) (Şekil 4.9)

Şekil 4.9. Dış Sofalı Plan Tipi (Küçükerman 1973)

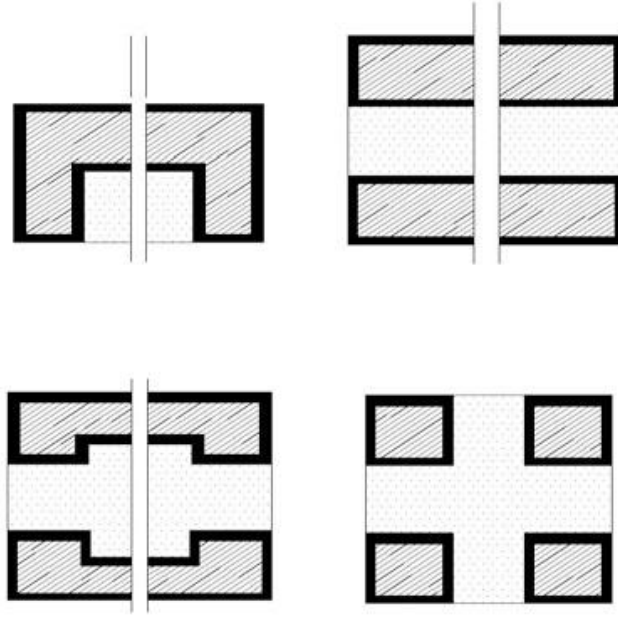
Dış sofalı plan tipini Türk evinin ikinci türüdür. Üstü örtülü olarak kullanım alanı, odaların dizilişlerine göre üç yüzü açık, iki yüzü açık dış sofa olabilmektedir. Anadolu'nun kırsal kesiminde, avlulu ve bahçeli evler için pek çok uygulama alanı bulmuştur Türk evindeki dış sofanın doğu kökenli olduğunu ortaya koymaktadır. Sofa yılın büyük bir bölümünde oturma mekanı olarak kullanıldığından, doğa ile kucak kucağa yaşamak kırsal kesimi insanların adeta büyülemiştir. Ilıman veya sıcak iklimli yörelerden sofanın önü tamamen açık bırakılmış böylece ev halkı için bir serinleme imkanı yaratılmıştır. (Şekil 4.10)

Şekil 4.10. Dış Sofalı Plan Tipi (Bektaş 1996)

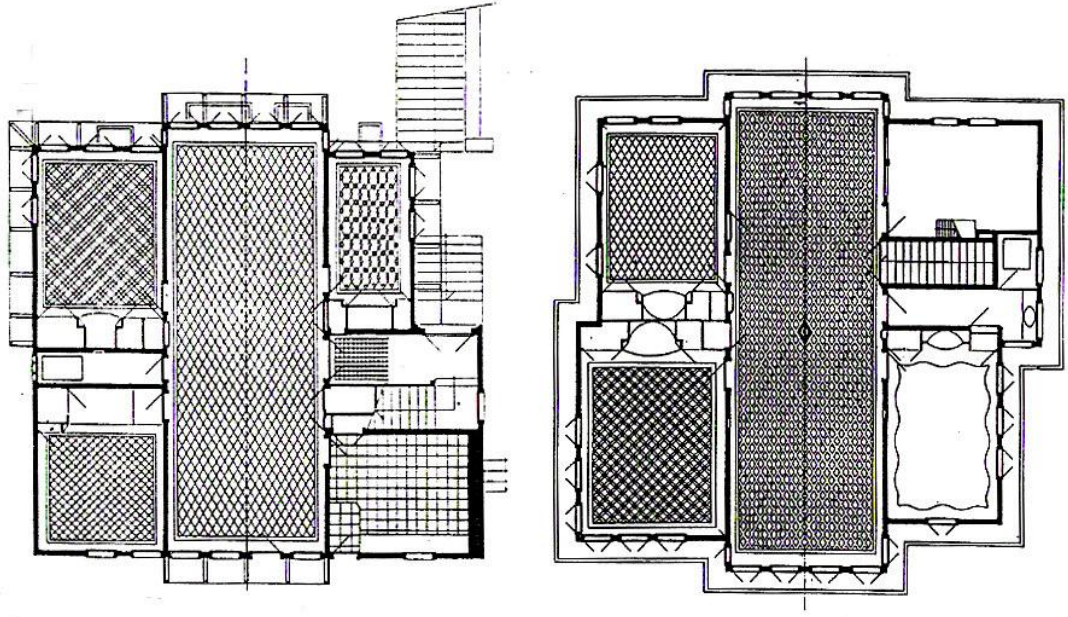
4.4.3. İç Sofalı Plan Tipi

Türk toprakları dahilinde, ve bilhassa şehirlerde en çok tesadüf edilen ev tiplerinde biri, iç sofalı, yahut “Karnı Yarık” yani iki taraflı veya iki sıralı ev tipidir. İç sofalı evin dış sofalı eve nazaran daha mahfazalı olması, bu tipin son yüzyıl içinde daha fazla rağbet görülmesine neden olmuştur. İç sofalı planın daha az yer işgal etmesi, bu tipin şehirlerde daha fazla tercih edilmesine sebep olmuştur. Sofa cephelerinden birinin sağır olması, ekseriya her hangi bir kullanıma veya tomografik zaruret neticesindedir. Eyvanların ilavesi sofaya muhtelif istikametlerde genişlemek imkânını vermiştir. İç sofalı evlerde, köşk-oda şeklinde ilaveler nadirdir. Sofanın merdiven durumuna göre, bir veya iki ucu sekizliğe ayrılır. Şekilicabına göre yalnız bir sedirden ibaret veya mürtefi ve parmaklıklarla ayrılmış genişçe bir yerdir. Bazen sekilicabına göre cumba veya şehnişin ile zenginleştirilir.(Eldem, 1955) (Şekil 4.11)

Şekil 4.11. İç Sofalı Plan Tipi (Küçükerman 1973)

Sofanın her iki yanında oda eklenerek elde edilen iç sofalı plan tipi, geleneksel Türk evinde en çok yaygın olanlardır. Bu tipe Karnı-Yarık isimde verilmektedir. İç sofalı plan tipleri Dış sofalı eve nazaran daha muhafazalı olması nedeniyle Anadolu ve Rumeli'nin daha fazla kullanılmıştır. Özellikle sıkışık yerleşmelerde, kasaba ve şehirlerde tercih edilmiştir. İç sofalı plan tipinin geleneksel Türk evlerinde daha fazla tercih edilmesinin nedeni daha çok sayıda odaya yer veriyor olması ve yan yana gelen odalar sayesinde cephe duvarlarını azaltıyor olmasıdır. Bu türde sofa, ya güneşli, manzaralı yöne veya sokağa yönlendirilmiştir. Merdivenin durumuna göre, sofanın bir veya her iki ucunda köşk, sekilik gibi isimlerle anılan özel mekanlar yer almıştır İç sofalı plan tiplerinde merdivenler ilk olarak sofanın dışında yer almışlardır, daha sonraki dönemlerde ise sofanın içine konumlanmıştır. (Şekil 4.12)

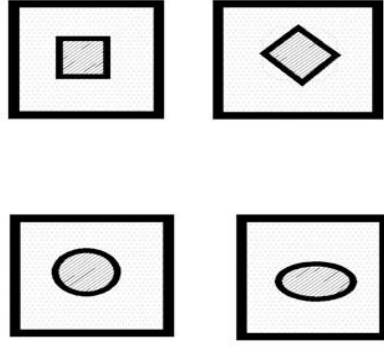

Şekil 4.12. İç Sofalı Plan Tipi (Bektaş 1996)

4.4.4. Orta Sofalı Plan Tipi

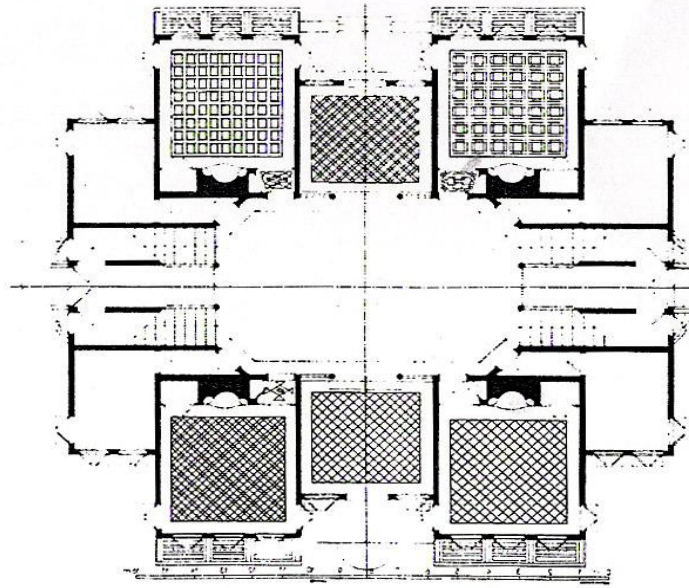
Sofanın etrafında odalar sıralanmış, sofa ortada kalmışsa bu orta sofalı plan tipidir. Bu durumda sofa, odalar arasından çıkmlar yaparak dışarıya açık bölümler kazanır. Türk Evi' nin bu ana kurgusu, kalabalık ailelerde oda sayısı yetişmezse, aynı plan tipleri yan yana getirilerek ev büyütülür (Bektaş, 1996)

Son yüzyıllarda çok kullanılan bu tipte sofa, evin tam merkezinde yer alır ve dört tarafı odalar ve diğer hizmet yerleriyle çevrilir. Odalar aralarında da merdiven, eyvan ve hizmet yerleri ve yahut da daha küçük odalar yerleştirilir. Sofaya bir, iki veya eyvan ilavesiyle hem bol hava ve ışık, hem de istenilen istikamette manzara temin edilmiştir. Orda sofalı plan tipi en zengin plan kompozisyonlarına imkân verdiği için, büyük konak ve saraylarda diğerlerine tercih edilmiştir. (Eldem, 1955) (Şekil 4.13)

Şekil 4.13. Orta Sofalı Plan Tipi. (Küçükerman 1973)

Orta sofalı plan tipi daha çok cami medrese köşk gibi yapılanda kullanılmış 18 yüzyıldan itibaren kentlerde yönetici evlerinde sonra da çevresinde evlerde kullanılmaya başlanmıştır. Orta sofalı plan tipi evlerin muhafazalı olması nedeniyle, daha çok soğuk bölgelerde tercih edilmiştir. Sofanın ortaya alınması ile ev planları daha çok kare veya kareye yakın dikdörtgenler haline dönüşmüştür. Binanın dört köşesine dört oda yerleştirilmiş, oda aralarına da merdiven, eyvan, hale, kiler, mutfak gibi servis mekanları getirilmiştir. Bu plan tiplerinde önceleri sofalar dört köşe iken sonraları sekizgen, çöğen oval şekilleri almıştır. (Şekil 4.14)

Şekil 4.14. Orta Sofalı Plan Tipi (Bektaş 1996)

4.5. Türk Evi'nin Oluşumunu Etkileyen Faktörler

Geniş Osmanlı imparatorluğu sınırları içinde ev tasarımını belirleyen birçok etken bulunmaktadır. Ev geleneği ve yaşam biçiminin yanı sıra iklim, malzeme, teknoloji ve ekonomi Osmanlı'dan çok önce yerel ev biçimlerini belirlemiştir. Güneydoğu Anadolu, Suriye, Filistin, Mısır, Irak, Arabistan yarımadası kendi yöresel mimarlıklarını Osmanlı idaresinde de sürdürmüşlerdir. Orta Anadolu büyük oranda iklim ve malzeme koşullarına bağlı kalarak eski çağlardan süregelen ya kerpiç bir mimarlığı yansıtır ya da Suriye etkisiyle taş malzemeye dayalı bir özellik gösterir. İmparatorluğun güneybatı sınırı yöresel Akdeniz kültürünü devam ettirir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nin gelişmiş bir ahşap mimarlığı vardır. Doğu Anadolu-İran sınırı ise İran ve Orta Asya etkisindedir. Türk Evi, Osmanlı İmparatorluğu'nun kültürünün etkin olarak görülebildiği yerlerde, tümüyle kendine özgü özelliklerle ortaya çıkmaktadır. İstanbul ve Edirne merkez olmak üzere bugünkü Türkiye sınırları içinde Marmara, Trakya, Anadolu'nun geniş bir kıyı şeridi doğal olarak Türk Evi sınırları içindedir. (Günay, 1989)

4.5.1. İklim

Geleneksel Türk evleri Anadolu'da birbirinden büyük farklılıklar göstererek çeşitli bölgeleri bulunmaktadır. Bu evler iklim bölgelerine göre önemli farklılıklar gösterir, içeki ılıman kuşak içinde kalmakla beraber kuzey ve güney kıyılarıyla iç bölgeler arasında ve yerel topografi nedeniyle mikro iklimi ısı ve yağışlar görülmektedir. Güney ve Güneybatı Anadolu'nun ılıman Akdeniz ikliminden, doğu ve iç bölgelerin sert karasal iklimine ve kuzeyin ılıman iklimine kadar, oldukça geniş bir iklimsel çeşitlilik göstermektedir. Buna rağmen ana doludaki ev mimarlığında çok büyük değişimler yoktur. (Günay, 1989).

Türk evleri farklı iklim bölgelerinde bulunduğundan evlerde kulanılan malzemelerde farklılıklara yol açmıştır. Güneydoğu bölgesinin tarihsel gelişiminde ve geleneksel malzeme kullanımı nedeniyle geleneksel Türk evlerinde taş malzeme

kullanımı görülmektedir. Karadeniz ve Marmara'da ahşap yapı geleneği görülmektedir. İç Anadolu ve Balkanlar bölgelerinde ise daha çok kerpiç geleneği görülmektedir. Fakat bütün bu farklılıklara rağmen Türk evinde planlanma süreci temelde aynı düşünce kaynağına dayanmaktadır. Değişik iklim bölgelerinde bulunan evlerde sadece malzeme farklı değildir. Bu evlerde oda ve sofa iklimsel şartlara göre değişiklik göstermektedir. Sıcak –nemli iklim bölgelerinde bulunan evler arazinin nem genellikle dış sofa plan tipi hakimdir. Evlerin serinlemesini sağlamak için avlularda havuz veya benzeri su elemanları kullanılmıştır. Sıcak kuru iklim bölgelerinde evler güneş ısılarından korunmak amacıyla bir birine gölge edecek şekilde iç içe düzenlenmiştir. Soğuk iklim bölgelerinde bulunan evlerin iç sofa plan tipi hakimdir. Bu evlerin duvarları kalın pencere açıklıkları ise küçüktür. Ilıman iklim bölgelerinde genellikle evlerde sofa odalarıyla kaplanmıştır. Fakat ılıman iklim bölgelerinde dış- sofa plan tiplerinde rastlanmalıdır.

Türk evleri genelde gün doğusun bakmaktadırlar. Açık, yarı açık ve kapalı mekanlar, yöre ikliminin dört mevsiminin bütün özelliklerini vermektedir. Çatı ile son kattaki odaların tavanları arasında bir hava yastığı oluşturulmaktadır. Yerleşmede tümüyle topografyaya ve iklim şartlarına uyulduğunu görmekteyiz. (Bektaş, 1996).

Türk Evleri, hangi iklim bölgesinde olursa olsun, yapılarında belirli bir doğrultuda yönelme vardır, odaların düzeni çevreye uygundur, korunmuş bir orta mekan vardır. Türk Evinin yayıldığı bölgeler, genel olarak ılıman kuşak içinde kalmakla birlikte kuzeyle güney, kıyılarla iç bölgeler arasında ve yerel topografya nedeniyle mikro klima, isi ve yağış bakımından mevsimlere göre önemli farklılıklar gösterirler. Buna rağmen ev mimarlığında çok büyük değişiklikler yoktur. (Küçükerman 1973)

4.5.2. Topografya

Anadolu'daki doğal yapısında değişikliklerin evlerin biçimlendirilmesinde önemli ölçülerde etkilediği görülür. Bunun için Anadolu'nun bütün bölgelerinde tek bir kavrama uyan, ama biçimsel ayrılıkları olan yapılar oluşturmuştur. Türk evinin

oluşumunda, ana ilkelerden birisi yapıyı doğadan ayırma eğilimidir. Anadolu'da Eğimli bir bölgede yapılan bir uygulamayla, düz bir doğal yapı üzerine kurulan örnekler incelendiğinde, odaların birbirleriyle olan ilişkilerinin ve orta alan kavramının değişmediği, sadece biçimin değişerek temel kavramın oluşturulduğu görülmüştür. Doğal etkenlerse yapıya bu biçimlendirmeyi getirdikleri halde odaların kendi içlerinde kavram ve düzenin değişmediği görülmüştür. (Küçükerman 1973).

Geleneksel Türk evleri düz bir arazide tasarlanmışsa, güneş ışınlarında yararlanmak amacıyla odalar genellikle doğu ya da güneye yönlendirilmiştir. Arazinin düz olmadığı yerlerde manzaranın bulunduğu yön yönelme açısından uygun olmada, manzara terci edilmektedir. Bu evlerde güneş ışınlarında ve rüzgarlardan eve veridi etkileri azaltmak için önemler alınmaktadır. Eğimli arazilerde evlerin konumu ve çıkmaları bir birinin manzaralarının engellemeyecek şekilde tasarlanmıştır.

4.5.3. Yapı Malzemesi

Türk Evi'nde genellikle temel ve zemin kat duvarlarında tas kullanılmaktadır bu her yörede bulunmaktadır. Ege adaları, Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Mısır gibi yerlerde tas ya da kerpiç olan ev tipleri oluştuğunu görmekteyiz. Dolgu malzemesi tas, kerpiç, tuğla ya da ahşap olabilir. Bağlayıcı olarak çamur ve kireç harcı geleneksel yapı malzemesi olarak kolaylıkla sağlanır. Ancak tas ve kerpiç kullanılarak oluşturulan yapılarda pencere ve kapı çerçeveleri, çatı konstrüksiyonu ve mimari detaylarda ahşap kullanılmaktadır. Türk evinde bazı yörelerde kesme tas, bazı yörelerde ise ahşap hatılı moloz taş görülür. Çatı örtüsü ormanlık yörelerde ahşap, diğer yörelerde çoğunlukla oluklu kiremit, ahşabı az ve kurak yörelerde düz toprak dam, ince yatak tasının doğal olarak çıkarıldığı yörelerde tas kaplama olabilir. Kiremit örtü malzemesi yaygındır. Yapı malzemeleri de yöreye göre değişiklikler gösterir. (Günay, 1989)

Anadolu'nun doğal verileri yapı biçimini ve uygulamaları doğrudan etkilemiştir. Çeşitli iklimlerin etkileri, yapıda kullanılan araç ve gereç düzeninde de kendisini

göstermiştir. Tas, ahşap ve kerpiç Türk Evi'nin gelişimi süresince kullanılan yapı malzemeleridir. Zemin kat duvarlarında moloz tas kullanımı yaygındır. Üst katlarda yatay ve düşey elemanların yapımında kullanılan ana strüktür malzemesi ağaçtır. Dolgu malzemesi yaygın olarak kerpiçtir. Mevcut olan bütün ağaç türleri evlerin konstrüksiyonunda kullanılmıştır. (Kuban, 1995)

Yapı malzemesi olarak kerpiç, tas ve ahşap kullanılmıştır. Kerpiç sığağa soğuga karşı çok iyi bir yalıtıcıdır. Mekan içerisindeki nem oranını dengeler. Yangına karşı dayanıklıdır. işçiliği ve kendisi en ucuz malzemedir. Çevreyi kirletmez, yağmura karşı iyi koruduğundan kalıcıdır. Ahşap hatlı, ahşap dikmeli kerpiç yapı yöntemi en çok karşılaşılandır. Tas malzemesinin bol bulunduğu bölgelerde evin ana duvarlarının ahşap hatlı tasta yapıldığını görüyoruz. Nevşehir, Erzurum, Mardin Evleri gibi bazı bölgelerde de zemin kat ahşap hatlı tas duvar yapılmış, üst katlarda ahşap çatki uygulanmıştır. Ahşap çatkinin araları kerpiç yâda tuğla ile doldurulmuştur.(Bektas, 1996)

4.5.4. Sosyo-Kültürel faktörler

Göçebe aile ile yerleşmiş aile yapılarının farklılıklar gösterilmektedir. Aile yapısı ve düzeni, geleneksel ev tasarımı etkileyen faktörlerden biri olmuştur. Büyük aile kavramı, göçebelikten yerleşmeye geçişte yapının kurutulmasında ve biçimlenmesinde önemli bir etken olmuştur. .Göçebelikte, aile tarafından birlikte kullanılan yâda yan yana düzenlenen Yasama birimleri olan çadırlar, yapı içindeki odalara dönüşmüşlerdir. Odaların birbirleriyle bağlantıları ise yok denecek kadar azdır. Her odanın avluya yâda sofaya açılan bir tek kapısı vardır. Bu da odaların bağımsız birimler olduğunu gösterir. Aile bireyleri, ev içinde değişik statülerde yer alırlar. Bir ev, çadıra kıyasla daha çok sayıda kişinin bir arada ve işbölümü içinde bulunmasını gerektirilmektedir. Ana, baba, çocuklar, gelinler ve damatlar bir çatı altında yâda çevresinde birleşmişlerdir.(Küçükerman 1973)

Türk yaşam geleneklerinde aile bireylerinin evlendikten sonra da aynı evde oturmaya devam etmeleri zaman içinde bu evler berili bir ölçüde değişikliğe uğramıştır. Türk evinde İslam dini ayrı bir yer tutmaktadır. İslamiyet önemli bir kavramı olan mahremiyeti sağlamak için evler içe dönük olarak tasarlanmaktadır. Türklere sade ve gösterişten uzak bir yaşam biçimi öngörmüş, buna bağlı olarak Türk Evleri, dış mekan tasarımı açısından son derece sade, doğal ve gösterişsiz uzaktır.

İslam dinine göre akmayan su ile temizlik yapılması caiz değildir. Bazı evlerde banyo görevini de üstlenen seki altında, insanların yıkanabilmesi ve abdest alabilmesi için özenle şekillendirilmiş bir "çağ taşı" bulunmaktadır. Evlerde gusülhane olarak kullanılan dolabın içinde de kirli suyun atımı için tasarlanmış bir "çağ taşı" bulunmaktadır. Genellikle vücutsal mahremiyete verilen önem nedeni ile tam bir özel mekan olan odalarda bile dolap içlerine yerleştirilen ve "gusülhane" olarak adlandırılan küçük yıkanma mekanlarında gerçekleştirilmiştir. Yasama birimi olan odanı boy abdestti almak için de düzenlenmiş olması aile içi yasayışın gizliliği bakımından doğru özümlemiş bir sonuçtur (Günay 1998).

Ailedeki her bireyin görev ve hakları gelenekler içerisinde belirlenmiştir. Birey bu düzen içinde mutlu olmak zorundadır. Yine de evlerde bu toplumsal düzen içinde bireyin duymak isteyeceği özgürlüğü sağlayan tasarımlar vardır. Aslında bu kalabalık aile sanki kendi içinde de küçük birimlere ayrılmış gibidir. Dışa karşı kadınlar ve erkekler iki ayrı topluluktur. Bunlar evin harem ve selamlığı olarak simgelenir. İçeride ise kari-koca bir birim oluşturur. Her birime bir oda verilerek birimin özgürlüğünü duyması sağlanmıştır. Oda, birimin bütün ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmıştır. (Günay 1998)

BÖLÜM 5

GELENEKSEL EDİRNE EVLERİ

Edirne Osmanlı imparatorluğu hâkimiyetine geçmesiyle birlikte kent hızla gelişmeye başlamıştır. Edirne, İstanbul'un fethine kadar imparatorluğun başkenti olmuştur. Osmanlı hakimiyeti öncesinde, üç kilise ile beş veya on mahallenin oluşturduğu “ Kale İçi” ve Gazi Mihal Köprüsü'nün diğer ucundaki “Aina” adlı yerleşim biriminden oluşan kent, Türklerin buraya gelmesiyle birlikte hızla kale surları dışında yerleşim birimleri oluşumuna neden olmuştur. Bununla birlikte kale dışında organik mahallelerde oluşmasına neden olmuştur. Bu dönemlerde kentte çok sayıda konak ve evin varlığından söz edilir. 1745 yılında Edirne'de çıkan büyük yangının ardından 1751 yılında depremden ve savaşlardan dolayı bu evlerden çoğu yok olmuştur.

Edirne evlerini incelerken iki ayrı mahalle dokusu görmekteyiz. Osmani hakimiyetinden sonra surlar dışında oluşan mahalleler, Türk kent dokusunu taşımaktadır. Kale dışında oluşan mahallerde sokaklar organik bir biçimde gelişmiştir. Fakat Kaleiçi'nde birbirini dikine kesen sokaklarıyla dikkati çeker. Bu nedenle çalışmanı alt bölümlerinde Edirne evlerini kale dışında ve Kaleiçi'nde olarak iki ayrı başlıkta incelenecektir.

5.1.Edirne İli Tarihi

Edirne'nin, ilkçağda Orta Asya'dan Trakya bölgesine göç eden Traklar tarafından kurulmuş olduğu kabul edilmektedir. Bugünkü Edirne'nin bulunduğu yerde Traklar tarafından, Orestia veya Orestias olarak bilinen kenti kurdukları ve sonradan buranın Makedonyalılar ve Romalılar tarafından genişletildiği genel olarak kabul edilmektedir.

M.Ö V yüz yılında Pers kralı Dareios I'in İstik seferinden sonra Taraklar Pers hakimiyeti altına girmiştir.. M.Ö. IV yüz yılda Makedonya kralı Philip'le yaptıkları savaşı kaybettikten sonra Makedonya'ya katılmıştır. Odrys M.Ö 280 yıllarında Galatalılar tarafından işkâl edilmiştir. M.Ö 168 yıllarında Roma'ya karşı yapılan savaşı kaybettikten sonra Romalıların nüfusu altına girmiştir. Roma işgali sonrasında bu bölgede bazı krallıklar kurulmuş fakat bu yerel halkın ayaklanmasına neden olmuştur. Bu ayaklanmaları İmparator Cladius tarafından bastırılmıştır. M.S 123-124 tarihleri arasında Roma İmparatoru Hadrianus, Doğu seyahati sırasında, stratejik önemi sebebiyle Odrys çok beğenmiş ve onun emriyle kasaba gelişip kent durumuna yükselmiş ve bir savunma noktası haline gelmiştir. Kente İmparator Hadrianus adına Hadrianapolis adı verilmiştir.

Resim 5.1.Roma İmparatoru Hadrianus

Roma İmparatorluğu M.S. 395 yılında ikiye bölünüp bütün Balkan Yarımadası gibi Hadrianopolis şehri de Bizans'ın (Doğu Roma İmparatorluğu) payına düştükten sonra, kent sıklıkla el değiştirdiği bir sürece girmiştir. Bu dönemde Hadrianopolis;

çevresinde yaşanan pek çok savaşa tanık olmuş, zaman zaman bu savaşların odak noktası durumuna gelmiş ve işgaller yaşamıştır. 586 yılında Avarlar tarafından kuşatılmıştır. 618'den sonra Bulgarlar, Edirne dahil olmak üzere, Trakya'nın bir bölümünü istilâ etmişlerdir. Takip eden yıllarda şehir, Bizanslılarla Bulgarlar arasında birkaç kez el değiştirmiştir. Sonraki yıllarda Bizans için en büyük tehlike Peçenekler 'den gelmeye başladı. 1018, 1049 ve 1078'de Peçenekler saldırılarda bulunmuştur. 1078'de şehir, Peçenekler' e yüklü altın, gümüş ve kıymetli hediyeler vermekle kurtulmuştur. Peçeneklerden sonra Hadrianopolis Haçlı Seferlerine maruz kalmıştır ve birçok yağma ve saldırılara uğrayıp tahrip edilmiştir. (Usal, 2006)

M.S.1361 yılında Edirne Osmanlı idaresine geçmiştir. Edirne'nin fethi Osmanlı imparatorluğuna İstanbul ve Rumeli'ye yapılacak hareketlerinde büyük bir stratejik üstünlük sağlamıştır.

Edirne Osmanlı idaresine geçmesiyle birlikte hızla gelişmeye başlamıştır. Osmanlı hakimiyeti öncesinde, üç kilise ile beş veya on mahallenin oluşturduğu “ Kale İçi” ve Gazi Mihal Köprüsü'nün diğer ucundaki “Aina” adlı yerleşim biriminden oluşan Edirne, Osmanlıların hakimiyetiyle birlikte hızla gelişmiş ve kale dışında da yeni yerleşim birimleri oluşmaya başlamıştır. Klasik dönem olarak adlandırdığımız bu dönemde, kent deki Müslümanlar kale dışındaki geniş varoşlara yerleşerek buralarda mahalleler oluşturmuş, kent merkezi konumundaki dar ve sıkışık mahalleler ise kentin gayrimüslim zenginlerini dış mahallelere itmiştir. Bu zaman diliminde, kentin ana fiziki yapısını oluşturacak ve kente ekonomik canlılık kazandıracak birçok han, hamam, cami, imaret, kervansaray ve mektep yapıp kentin sosyo-ekonomik hayatına kazandırılmıştır. (İnalçık,1993)

1745 yılında Edirne'de çıkan büyük yangında 60 mahalle tamamen yanmış, 1751 yılında depremden dolayı birçok bina yitilmiştir. Edirne bu olaylardan büyük gerileme dönemine girmiştir.

18.yüzyılın sonlarında III.Selim tarafından Nizam-ı Cedit adlı yeni bir ordu kurulmuş, aynı dönemde Sırp isyanları nedeniyle ordu tekrar dağıtılmıştır. III.Selim döneminde önemini kaybeden Edirne II.Mahmut ile birlikte tekrar canlanmaya başlamıştır. Fakat 1828 de İngiliz, Rus ve Fransız'lar saldırıya geçmesiyle birlikte 1828-

1829 Türk- Rus savaşı başlamış bu savaşta kent düşman eline geçmiştir. Bu savaş, Osmanlı Devleti'ni ve Edirne'yi çok sarsmıştır. 14 Eylül 1829'da Edirne'de imzalanan barış antlaşması sonucunda yeniden Osmanlı yönetimine geçmekle birlikte, savaş Edirne'yi olumsuz yönde etkilemiştir. Edirne'nin düşman birlikleri tarafından işgal edilmesi, yapılan katliam, zulüm ve savaşın yol açtığı diğer acılar Türkler' in şehir ve çevresinden göç etmesine neden olmuştur. İşgal sonucunda, meydana gelen göçlerden dolayı, Edirne'nin nüfusu 50 bin kadar azalarak 100 bin civarına düşmüştür. (Özalp,1999)

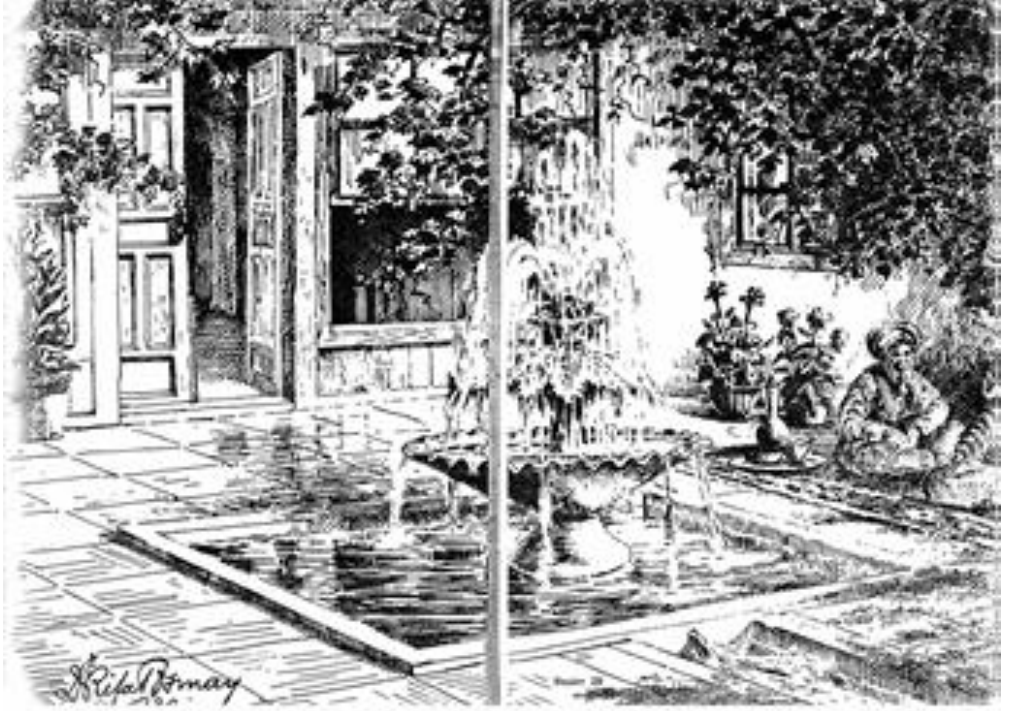
20 Ocak 1978-13 Mart 1879 tarihleri arasında, Rus işgali altında kalarak ikinci büyük felâketini yaşamıştır.. İşgal sırasında Edirne'nin sadece Kıyık, Kirişhane, Yeni İmaret ve Yıldırım semtlerinde iki binden fazla ev yıkılmış, camiler, tekkeler ve hükümet binaları tahrip edilmiştir. Rus işgalinden sonra, otuz yılından fazla bir süreyi barış içinde geçiren Edirne I. Balkan Savaş' ında, işgale uğramış ve özellikle Bulgarların zulmünden dolayı büyük bir felâket yaşamıştır. Ekim 1912'den itibaren saldırıya geçen Balkan Devletlerinin kuvvetlerine karşı Şükrü Paşa insanüstü bir mücadele göstererek şehri savunmuştur. Fakat altı aylık bir direnişten sonra açlık ve cephanesizlerken şehir teslim olmak mecburiyetinde kalmıştır, kent yaklaşık dört ay Bulgar hakimiyetinde kalmıştır. Edirne son olarak 1920 yılında Yunan işgaline uğramıştır. Mudanya Ateşkes Antlaşması sonucu 1922 de tekrar alınan kentin, Karaağaç mahallesi, 1923 yılında Lozan anlaşmasıyla Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına dahil edilen son toprak parçası olmuştur. (Usal, 2006)

5.2.Eski Edirne Evleri

18.yy. ve 19.yy. a ait Edirne Evleri için Dr. Rıfat Osman'ın yapmış olduğu çalışmalarda Edirne evlerini bu sözlerle anlatmaktadır:

Edirne evleri sokak üzerindedir. Türk evlerinde en sade yaşayanlarından başlayarak çok muhteşem bir hayat sürenlere kadar, bir teşrifat hâkim idi. Her şeyden önce her şeye

mahsus bir oda, bir yer, bir aralık hülasa bir özel yer vardı. Edirne evlerinde oturma odaları, Harem ve Selamlık olan evlerde, yalnız harem kısmında ve birinci katta bulunurdu. Hane sahibinin ziyaretçisi gelirse selamlıkta, misafir odasında kabul ederdi. Hicri X. Asırda ve daha önce yapılan evlerde çok defa bu odalar sokak tarafında olmayıp, pencereler evin bahçesi tarafındadır. Sonraları sokak tarafında da günlük odalar yapılmaya başlanmıştır. Divanhane, bunlar büyük evlerin bahçelerinde ayrı bir oda veya salon şeklinde olup ya ileride müstakil bir şekildedir veyahut selamlık kısmına bitişiktir. Fakat üç cephesi müstakil bir çıkma oda şeklinde, bahçede yapılmış bir çeşit köşktür. Ortaları havuzlu ve fevvaremi olursa bunlara havuzlu sofa da derler.(Resim 5.2) (Osman, 1983)

Resim 5.2. Edirne'nin Eski Evlerinden Bir Havuzlu Avlusu (Osman 1983)

Birbirine benzeyen iki örnek az görülür. Divan odaları, Yazlık divan odaları gibi birçok misafirin ve gelenlerin birlikte oturmalarına mahsus büyük odalardandır. Bayramlar ve resmi günlerin kutlandığı bir kabul odasıdır. Bunun İstanbul ve Edirne saraylarında da sayıları ve şekilleri çok değişik olarak pek çok sayıdadır. Balkan

yarımadasının hemen her tarafında, Hayat adında odaların kapılarının açıldığı uzunca bir sofa vardır ki doğrudan doğruya evin bahçesine bakan yönünde 1,5- 2m.'lik yol birçok direklere dayanır. Üstü evin çatısı ile örtülü bu geniş yolun her şehirde en küçüğünden en büyük ve gösterişlisine bütün evlerde rastlanır. Son asırlarda bu sofa çerçevelerinin aralarına küçük camlar takılmış ve 3-4 parçaya ayrılmıştır. Bazı orta halli evlerde de taban katında hayat olmadığı halde üzerine gelen birinci katta hayat yapılmıştır. Avlular, evin harem ve selamlıklarında büyük kapıların açıldıkları bahçe kısımlarıdır. Evin özenle yapılmış bir bölümü olup, ağır kanatlı kapılar açılınca tabanları mermerden ve çoğunluklu döşeli bir meydana girilirdi. Bazı evlerin, bu avluların ortasında ufak, fakat gösterişli havuzları olduğu da vardır. Harem ve selamlık büyük kapıların avlularında, her iki bölüme geçilecek şekilde küçük kapılar bulunurdu. Büyük sokak kapıları doğrudan doğruya evin alt katındaki bir geniş meydana açılırdı. Burasının bir yüzü küçük camlarla yapılmış pencerelerden oluşur ve bütün aydınlığı buradan alırdı. Tabanları mermer, kaygan veya Roma kaldırımı usulünde döşenmişlerdi. Bu taşlıkların evin bölümlerine uygun bir yerinde bulunan merdiven ile Devir Sofalarına, yani birinci kata çıkılır. Edirne evlerinin merdivenleri H. XI. Asır sonlarına kadar yapılan tahtadan merdivenler zamanımızdakilere benzemez. Bunlar, şimdiki nakil olunabilir yapı merdivenleri gibidir. Merdivenler iki duvar arasına rastladığından “aşağı kapak” “yukarı kapak” adlarında ve merdivenin alt başında iki kapı vardır. Bunlardan birincisi merdivenin iç tarafında, ikincisi de merdivenin vardığı katın sofası tarafındadır ve sürgülerle kapanır. Edirne evlerinin çoğunda hamam yapılmıştır. Nüfusu en kalabalık zamanlarda dahi Edirne’de genel olarak 43 kadar hamam yapılmıştır. Bu, halkın temizliğine özenini gösterir bir ölçüdür. Hamamsız 5 odalı bir eve rastlanmamıştır. Eski Türk evlerinde abdesthane denilen yerlerin büyüklükleri nispetinde zamanımızda pek az oda bulunur. Bunlar isimlerinin bildirdiği üzere abdest alınan yerlerdir. 1,20x2,50 genişliğinde olan hususi tuvalet yerleri bu odaların bir köşesinde idi. Bunlara da hela denir. (Osman, 1983) (Resim 5.3)

Resim 5.3. Edirne Evleri (Osman, 1983)

Edirne'nin evleri Türk evinin karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Edirne evlerde iç sofa ve dış sofalı plan tipleri hâkimdir. Dış sofalı plan tipi evlerde zamanla sofanın ön kısmı camlarla kapatılmıştır, böylece evlerin kısmen de olsa bahçeye olan bağlantı kaldırılmıştır. Edirne evlerinde genelde de sofaya açılan ana giriş hemen karışında bahçeye çıkış kapısı bulunmaktadır. Fakat zamanla aile bireylerinin artmasıyla ve evlerde daha çok yere ihtiyaçları gerektiğinden bu kapıların bulunduğu yerlere oda, mutfak veya benzeri birimlerin geldiğini de görmekteyiz. Bu gibi durumlarda bahçeye çıkış sofanın yanından küçük bir kapıyla sağlanır, fakat bu sofanın hem havalandırmasını hem de aydınlatmasını büyük bir ölçüde azaltmıştır.

Geleneksel Edirne evlerinde dış sofalı plan tipleri hakimdir. Dış sofa bazen 5-6 ve daha fazla odanın karşılığını oluşturacak kadar uzundur ve dış cephesi cam kenarında. Sofaya bağlı köşk şeklindekiler, başka yerlerde farklı olarak sofaya bir ilave şeklinde değil adeta kendi başına planlanmış ve ona göre büyük tutulmuş birer eleman

durumundadır. Klasik Edirne evlerinin bir özeliği de yerleşme seklinin fazla yoğun tutulmaması sayesinde geniş bahçeler içinde olmalarıdır. Karakteristik şehir evlerinden ziyade kırsal evleri andırmaktadır. (Eldem, 1999)

Edirne'nin en karakteristik ev tiplerinden biride bahçenin ortasında buluna ve sokak kapısı ile doğrudan bağlantısı olmayan evlerdir. Bu evler tek katli görülmelerine rağmen altlarında zeminin üstünde bulunan bir alçak katı daha vardır. Üste olan asılı kata dışardan çift merdivenle çıkılır. Bu tip evler saraylardan örnek alınarak oluşturulmuştur ve saraydan şehre, oradan da Rumeli'nin çeşitli yerlerinde "Sultan yapısı" isimliyle yayılmıştır. (Eldem, 1999)

Edirne evleri, sokak üzerinde veya bahçe içerisinde olmak üzere iki ayrı grupta incelenmektedir. Bunlardan sokak üzerindekiilerin alt katlarında pencere dizilerine pek rastlanmamakla beraber üst katlar son derece mükemmel aydınlatılmıştır. Tek katlı evlerde dışarıya kesinlikle pencere açılmamakta, aydınlanma yalnızca bahçeden sağlanmaktadır. Komşu evlere yönelik duvarlarda ise pencere bulunmamakta, pencereler kendi bahçelerine açılmaktadır.

Edirne de uygulanmış diğer bir ev tipi gayet kompakt bir planın, sofanın ortada ve çift merdivenleri arkasında olması, her tarafı yükselmiş bir zemin katında meydana gelmesine karşılık, orta sofanın üstünde daha küçük planı bir ikinci katı bulunmasıdır. Bu tiple binalarda orta kısmının yanlara nazaran biraz daha yüksek tutulmuştur. Edirne evlerinin bir özeliği de ısınma şekilleridir. Edirne'de ocak ve mangaldan farklı soba kullanılmıştır. Soba ya çini ya da alçıldandır. (Eldem, 1999)

Edirne deki geleneksel konutlarla ilgili yapılan bir çalışmada Kale dışında kalan konutlarda plan şeması inceliğinde Türk evi plan semesini temel ögesi olan sofanın bu konumunu burada da koruduğunu görülmektedir. Kale dışı konutlarda geleneksel iç sofa plan tipi ağırlıkta, yarıya yakın kısmi dış sofalı, çok az bir kısım ise orta sofalıdır. İncelenen konutların 125 adet konuta iç sofalı plan tipi, 64 adet konuta dış sofalı plan tipi 4 konuta ise orta sofalı plan tipi saplanmıştır. Edirne evlerinin büyük bir bölümü sıra ev özeliğini taşımaktadır. Hemen hepsinin az veya çok bir arka bahçesi, bir kısmın ise hem arka, hem de yan bahçesi mevcuttur. Klasik Edirne evlerinin özelliklerinden

olan geniş bahçeler içerisindeki villa veya kır ev örnekleri hemen hemen hiç kalmamıştır. (Lüküs, 1991)

5.2.1. Kesit ve Cephe Özellikle

Geleneksel Edirne evlerinde cepheler bağdadi sıvalı veya ahşap kaplamalıydı. Geleneksel Türk evinin karakteristik özelliklerinden biri olan çıkmalar, Edirne evlerin farklı bir güzellik katmakta ve organik Türk mahalle dokusunu yaratmaktadır. Geleneksel Edirne evlerinin zemin katı taş üst katlarda ise ahşap kerpiç ve tuğla dolgulu olan bir yapı tekniği ile inşa edilmiştir. Edirne evlerinde odalar oldukça büyük tutulmuş, yüksek tavanları, geniş pencereleri ile ferah görünüm sergilemektedirler. Cephenin bir diğer özeliği ise çatılardır, Edirne evlerinde çatılar kırma çatı ve beşik çatı şeklinde görülmektedir. Zemin katların sokak cephesinde çok az pencere açıklıklar bulunmaktadır.

Edirne evlerinde klasik Türk evi plan tipinin özeliği olan penceresiz bir zemin kat ve ara kata kavramının pek rastlanmamaktadır. Alt kattaki hareketsiz yüzey karşılık üst kat planlarında çıkmalar ve balkonlar sayesinde hareketli bir yüzey yaratılmıştır. Bu çıkmalar ve balkonlar sayesinde alt katların güneş ısılarından korunup, serin olması sağlanmıştır. Eski Edirne evlerimde kullanımını artırmak amacıyla bir takım değişikliklere uğramıştır. (Lüküs, 1991). (Tablo 5.1)

ODA SAYISI	MERDİVENSİZ (BODRUM + ZEMİN)		MERDİVENLİ (BODRUM + ZEMİN + 1 KAT)	
2				
3				
4				

Tablo 5.1. İç sofalı plan tipleri (Lüküs, 1991)

ODA SAYISI	MERDİVENSİZ (BODRUM + ZEMİN)		MERDİVENLİ (BODRUM + ZEMİN + 1 KAT)	
2				
3				

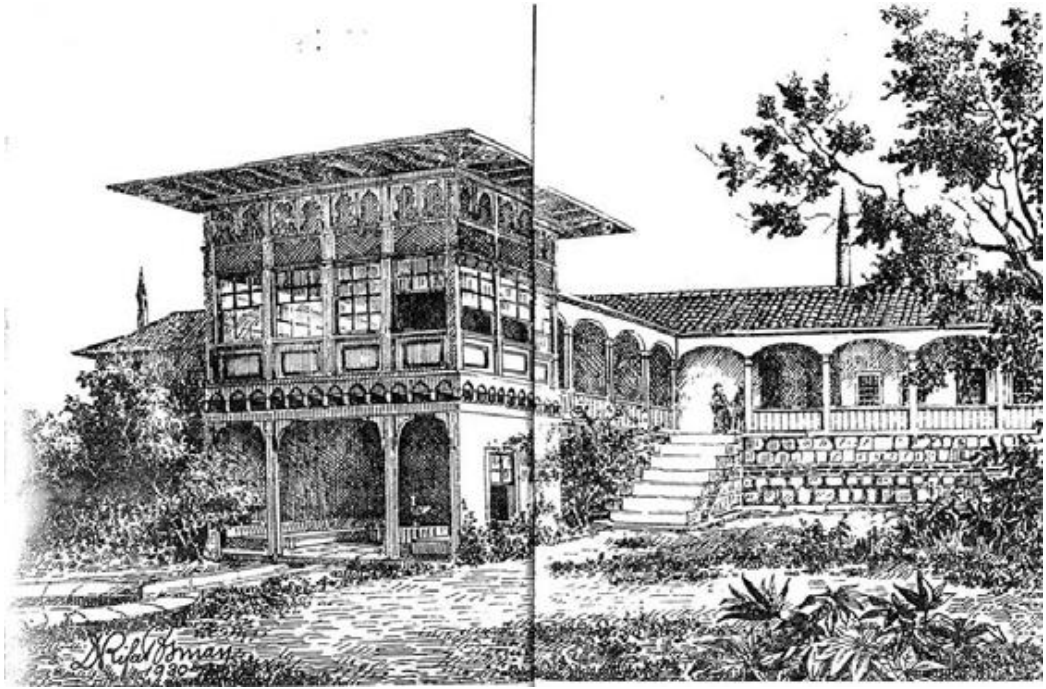
Tablo 5.2. Dış sofalı plan tipi (Lüküs, 1991)

5.2.2. Girişler

Edirne'nin en eski evlerde sokak kapıları tek kanatlıdır. Süslü değildir. "akçatepeli" veyahut "nalçınbaş" denen çiviler ile arkasında tahtadan kalın kuşaklara tutturulmuş ve 3-4 kalın meşeden yapılmıştır. Sokak kapıları zamanla çift kanatlı olarak da yapılmıştır.

Bu kapıların genişliği tahtirevan veya araba geçmesine yeterli olursa "porta" denir.

Bu tür geniş kapılar evlerin altındaki geniş toprak avlulara açılmakta iken gitgide evlerin bahçelerine açılmıştır. Yani önceleri tahtirevan ve arabalar evlerin altındaki avlulara girerken sonraları bahçeye alınarak büyük kapıların önlerindeki binek taşları önlerine yanaşmaya başlamışlardır. (Osman, 1983) (Resim 5.4)

Resim 5.4. 1908 (1686) Tarihli Belediye Hastanesi Hacı Paşa Evi / 1910'da Yıkılmıştır (Osman, 1983)

Edirne evlerinde sokak yönünde girişler gelinlikle içeri çekilmiş seklindedir. Bu evlerde çoğunlukta 2 çift kanatlı kapılar görülmektedir. Giriş kapıları ahşap malzemedен yapılmıştır. Kapılar sofanın içine açılmakta, yan ve üst kısımlarında pencere açıklıkları görülmektedir. Bu pencereler sayesinde sofanın havalandırılması ve

aydınlatılması sağlanmaktadır. Evlere girişler sokak kodundan yükseltilmiş ve evlere giriş merdivenlerle sağlanmaktadır. Fakat az da olsa sokakla aynı kotta evler de görülmektedir.

Eski Edirne evlerinin özelliklerinden biri olan bahçeler içerisindeki girişler bugün pek rastlanmamaktadır. Fakat az bir kısımda yan bahçe aracılığıyla ana giriş kapısına ulaşabilmektedir. Edirne evlerinin bir kısmında giriş merdivensiz olarak düzenlenmiştir. Büyük bir çoğunluğunda giriş 0,60 m yükseltilerek bu evleri giriş merdivenle sağlanmıştır. Bazı evlerde merdiven sayısı artarak yüksekliği 2,00 m ulaşmıştır. Evlerin bir bölümünde ana giriş kapısından sonra oluşturulan bir veya iki basamaklık bir fark ile giriş ile sofa birbirinden ayrılmaktadır. Bu evlerin giriş kapılarının enleri 1.30 m ile 2,00 m arasında, yükseklikleri ise 2,00m ile 3,60m arasında değişmektedir. (Lüküs, 1991)

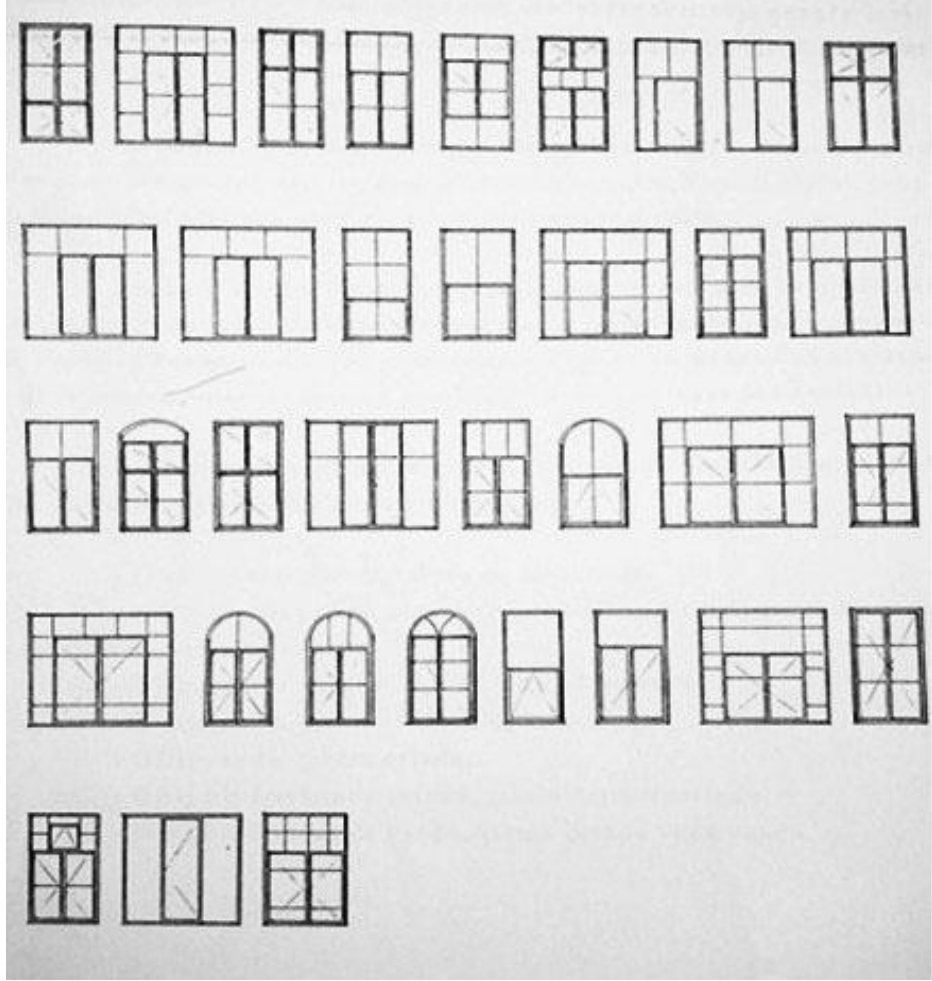
5.2.3. Pencereleer

Eski Edirne evlerinde pencereler evlerin kalın taş tuğla veya ahşap ince duvarlı yapılmalarına göre, çeşitli biçimlerde yapılmıştır. Duvarların kâgir veya kalın yapıldıkları yüzyıllarda, içten dışa doğru pencerelerin parçaları şöyledir: Demir veya ahşap parmaklık, çifte ve beşer üçer camlı kanat, tahtadan kepenkler. Kepenklerin demir sac levhalardan yapıldığı da görülmüştür. Duvarların genişliği, tahta yapılarda azaldıklarından kepenkler bir süre yine odaların içlerine konulmuş ve pencerelere giyotin denilen tarzda yukarıya doğru sürme yapılmışsa da, bu çok sürmeyerek dışa konmuş, parmaklıklar çoğunlukla kaldırılmış ve camlar odaların iç taraflarına takılmıştır. Parmaklıklar üç dik, beş düz çubuktan olur. Diklere dişi çubuk, düzlere erkek çubuk denilir. Kafesler: İran ve Arap evlerinde İslamiyet'in çıkmasından ve doğu memleketlerinde yapılmasından sonra ilk asırlarda kafes olduğuna dair bilgi yoktur. Bilindiğine göre Edirne'de tahta çubuklardan kafesler ilk önce Edirne sarayının pencerelerinde IV. Avcı Sultan Mehmet zamanında konulmuştur. İlk kafeslerin pencere parmaklıklarına nispeten daha sık çubuklardan yani küçük aralıklı bir parmaklık gibi yapıldıkları, sarayın selamlık kısmındaki kasırlardan görüldüğü kabul ediliyor. Edirne'de kafesler 1,5cm kalınlığında 30-35 ince çubuğun dört köşe delikler meydana

getirmek suretiyle mihlanarak 4-5cm eninde bir çerçeveye tutturulması şeklinde yapılmıştır. Pencere kepenkleri kapatıldığı takdirde, oda ve divanhanelerin aydınlık almalarına yarayacak olan tepe pencereleri, çerçevenin içinde yapılarak açılıp kapanmayan tek bir kanattan oluşmuştur. Duvarlar kalın oldukları takdirde, biri dışarıya diğeri oda tarafına gelmek üzere, çift olarak konulmuştur. Dışarıya konulanların süslemeleri daha sadedir. Pencereler küçük çapta ve süslü şekil verilmek için, alçıdan yapılmış ve çifte çubuklar arasına tutturulmuş küçük renkli camlardan oluşur. Tepe pencereleri kalın bir duvarda, dış ve iç olarak çift konulmuş ise de, dıştakilerden içtekilere önem verilmiş olması odanın ışıklı süsünü bütünler. XIII. H. asır sonlarında ahşap evlerin ince duvarlarına, yalnız bir alçılı pencere takılmaya başlanıldığından, renkli camları az, beyaz camlarla birlikte koyulanları ise daha çoktur. İçeriye takılanlara “içlik” ve dışa gelenlere “dışlık”, eğer yalnızca bir tane konulacaksa “üstlük” denir. Eski Edirne evlerinde kepenkler: Pencerelerin önce içine sonra dışına konulan, dış kepenkler tahtadan kapaklara “pencere kanadı” veya “kepenk” denir. Bunlar bir çerçeveye geçirilmiş, iki dört köşe veya silindirik tabladan oluşmuştur. Özenle yapılmış büyük evlere ait olanları sedef kakmalarla bezenmişlerdir. Edirne’de yapılan iç kepenklerin tablalarında ya tahta üzerine oyma veya boya ile süslü olanlarına rastlanmıştır. Edirne’nin en eski evlerde sokak kapıları tek kanatlıdır. Süslü değildir. “akçatepeli” veyahut “nalçınbaş” denen çiviler ile arkasında tahtadan kalın kuşaklara tutturulmuş ve 3-4 kalın meşeden yapılmıştır. Sokak kapıları zamanla çift kanatlı olarak da yapılmıştır. Bu kapıların genişliği tahtıravan veya araba geçmesine yeterli olursa “porta” denir. Bu tür geniş kapılar evlerin altındaki geniş toprak avlulara açılmakta iken gitgide evlerin bahçelerine açılmıştır. Yani önceleri tahtıravan ve arabalar evlerin altındaki avlulara girerken sonraları bahçeye alınarak büyük kapıların önlerindeki binek taşları önlerine yanaşmaya başlamışlardır. (Osman, 1983)

Edirne evlerinde pencereler üst katlarda daha çok görülmektedir. Evlerin zemin katlarında pencere açıklıkları sokak tarafı değil de daha fazla bahçeye açılan, odalar bahçeye açılan pencereler tarafından aydınlatılmaktadır. Zemin kata sokak cephesinde açılan pencereler sokak kotundan çok yüksek olması dışardan odaların görünmemesini sağlamaktadır. Evin güvenliği için pencereler kafesler ve ahşap kapaklarla

kapanmıştır. Üst katlarda ise pencere açıklıkları değişik sekilerde olması cephelere hareket sağlamıştır.(Şekil 5.1)

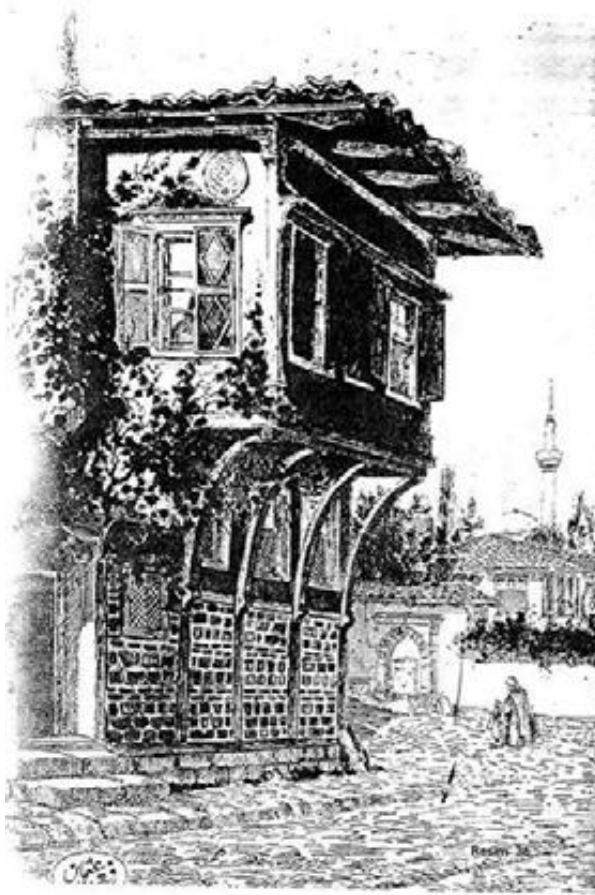

Şekil 5.1. Pencere biçimleri. (Lüküs, 1991)

5.2.4. Çıkmalalar

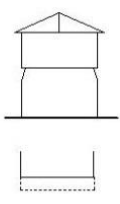
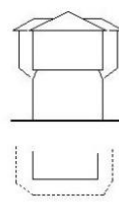
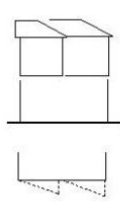
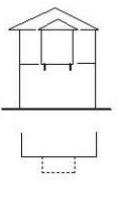
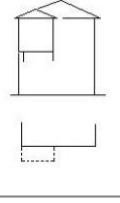
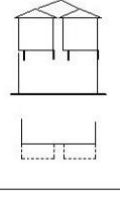
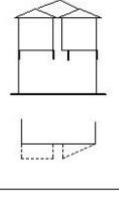
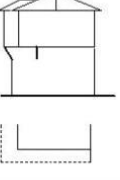
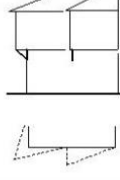
Geleneksel Türk evinin karakteristik özelliklerinden biri olan çıkmalalar hem sokağa, hem de evlere farklı bir güzellik katmaktadır. Geleneksel Edirne evlerinde de yüksek ve sağır duvarlar üzerinde sokağa taşma yapan çıkmalara rastlamaktayız. Araziye uyumlu bir şekilde tasarlanan zemin katlarda yaşanan yer sıkıntısı üst katlarda çıkmalarla ortadan kaldırılmıştır. Edirne evlerinde genellikle ana girişlerin içeri doğru olduğu evlerin üzerinde çıkmalalar görülmektedir. Fakat evlerin plan şekline göre

çıkımlar binanın ortasında, tek tarafında veya her iki tarafında da görülmektedir. Evler, çıkımlarla, cumbalarla, balkon korkuluklarıyla, ahşap oymalı saçaklarla zengin görülmektedir. Bu çıkımların alt kısımlarında taşıyıcı olarak veya bir süsleme elemanı olarak metal veya ahşap malzemeden oluşan bingilerin evlere görsel zenginliğine sağlamaktadır.(Resim 5.5)

Resim 5.5. Eski Edirne Evleri (Osman, 1983)

Türk evinde çıkımlar gerek plan açısından gerekse cephe düzeni bakımından en önemli elemanlardan biridir. Bu çıkımlar sayesinde odalar daha aydınlık, ferah, boyutları ise daha büyük olmaktadır. (Lüküs, 1991) (Tablo 5.3)

		PLAN DÜZENİNE GÖRE			
		DÜZ ÇIKMA	KÖŞELİ ÇIKMA	DIŞLI ÇIKMA	DÜZ-DIŞLI ÇIKMA
CEPHE DÜZENLEMELERİNE GÖRE ÇIKMALAR	TÜM CEPHEDE				
	ORTADA				
	BİR YANDA				
	İKİ YANDA				
	KÖŞEDE				

Tablo 5.3. İki kati evlerde çıkmaların sınıflanması (Lüküs, 1991)

5.3.Edirne Kaleiçi Bölgesi

5.3.1. Edirne Kaleiçi Tarihine Kısa Bir Bakış

Edirne I. Murat döneminde Türkler tarafından fethedildiğinde hemen tamimiyle Kaleiçi semtten ibaret olduğu bilinmektedir. Osmanlı hakimiyeti öncesinde, Edirne üç kilise ile beş veya on mahallenin oluşturduğu “ Kale İçi” ve Gazi Mihal Köprüsü’nün diğer ucundaki “Aina” adlı yerleşim biriminden oluşmaktaydı. Edirne’yi çok beğenen I murat burada saraylar yapılmasını emretmiştir. O devirde Kaleiçi’nde bir tekfur saray vardır, ancak bu saray I murat tarafından beğenilmeyerek yeni bir saray yapılmasına karar verilmiştir. Edirne’deki saray yapıncaya kadar I Murat Dimetoka’da ikamet etmiştir. 1367 ‘de Edirne sarayının inşaatı bitince, I murat hükmet merkezini Dimetoka’dan Edirne’ye kaldırmıştır. 1653 yıllarında Edirne’yi ziyaret eden Evliya Çelebi, kale için ‘de 2’si Müslüman, 4’u Yahudi ve 10’u da Rum olmak üzere 16 mahalle bulunduğunu yazmaktadır. Bununla beraber kale çevresinin 6000 adım olduğunu yazan Seyyah Evliya Çelebi, Kaleiçi’ne tas kaldırım döşeli 360 sokak olduğunu ve bu sokakların satranç tahtasında olduğu gibi birbirini dik kestiği söyler, ki buna göre Kaleiçi’ndeki sokakların birbirini dik kesme özelliğini eskiden kalma olduğu anlaşılmaktadır. Şehir Osmanlı imparatorluğuna geçtikten sonra Türkler bir süre için burada oturmakla beraber, sonraları Kaleiçi semtini daha ziyade gayrimüslimlere bırakıp kendilerine Kale dışında yeni mahalleler kurmaya başlamışlardır. (Dikici 1990)

Şekil 5.2. Edirne Kaleiçi Bölgesi (Akansel, 1990)

Bu semt, bugün hemen tamamıyla ortadan kalkmış bulunan eski surların kuşattığı dörtgen bir alandır. Yaklaşık 360 dönümlük bir Alana yayılır. Birbirini dikine kesen sokaklarıyla dikkati çeker. Edirne'nin fethi sırasında Kaleiçi tek yerleşim yeridir. Burada Bizans halkı, Cenevizliler ve Yahudiler oturmaktaydı. Kaleiçi'nde Bizans döneminde 10 mahallede yaklaşık 15 bin nüfus vardı. Bizans Kiliseleri ve Tekfur Sarayı da yine buradaydı. Ermenilerin Kaleiçi'ne gelmesi 16. yüzyılın sonlarına rastlar. Horozlu Bayırı ve Kaleiçi'ne yerleşen Ermenilerin taş işçiliği ve yapı ustalığı konusundaki yetenekleri buralardaki yapılaşmaya büyük ölçüde yansımıştır. Ermenilerin Kaleiçi'ndeki evleri, onların örf ve adetlerini yansıtan şekilde olup Cihannümalıdır. 1700 yılındaki yangında bazı kiliseler ile yeniçeri kışlası yanmıştır. Özellikle 20. Yüzyıl başlarında çıkan yangınlarla harap olan Kaleiçi'nin yeni planı Fransız uzmanlarca hazırlanmış, iki katlı, bahçesiz ahşap konutlar temel alınarak semt yeniden inşa edilmiştir. Edirne Evleri, yazlık, kışlık, açık ve kapalı bölümleriyle, bahçeli ev konak, türündendir. (Darkot, 1993)

5.3.2. Kaleiçi Geleneksel Evleri

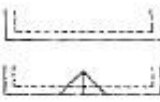
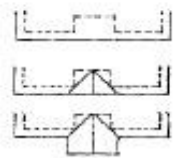
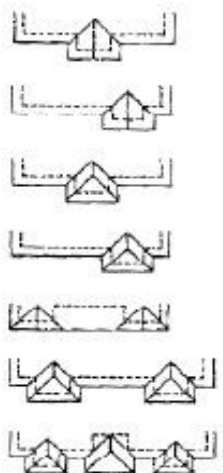
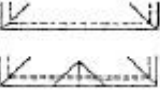
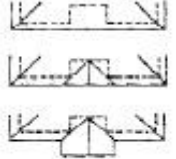
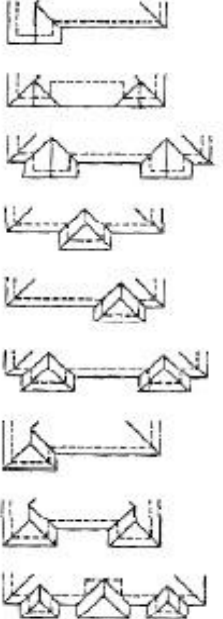
19.yy başlarında, Edirne-Kaleiçi, tümüyle ahşap konutlardan oluşan bir yerleşim yeri idi. Genelde sade görünüşleriyle ve planlarındaki çözümlenmeleriyle günümüze değin varlığını koruyabilen, bizlere geçmişten günümüze mesajlar vermeye çalışan bu konutlar azınlıklara ait konutlardır ve yine Rum, Bulgar ve Yahudi ustaları tarafından yapılmıştır. Geleneksel Türk konutunun Marmara bölgesi ve Batı Trakya'daki yaygın kullanımını ile Edirne'nin İstanbul bölgesi etki alanı içinde yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda, Edirne'de yaşayan azınlıkların kullanımını için tasarlanmış olan bu konutların Türk konutu ile olan benzerlikleri yansımaktadır. (Akansel, 1990)

Edirne kentinin en esi yerleşim yeri ve kentin tarihi çekirdeğini oluşturan Kaleiçi'nde yer alan tarihsel konutları burada çıkan yangınlardan yitirilmesinden sonra buradaki konutlar 1908 yılında Fransız uzmanlar tarafından yapılan imar planına göre inşa edilmişlerdir. Edirne Kaleiçi geleneksel konutları, bitişik düzende, arka bahçeli ve dar yan bahçeli olarak düzenlenmiştir. Döşemelerde, çatı ve çıkmalarda ahşap kullanılmıştır. Bazı üst katlarda ahşap dikme ve çatıların üzeri bağdadi çitaları kaplanarak sıvanmıştır. Yığma yapı tekniği ile inşa edilmiş olan konutlarda kullanılan yapı malzemesi bodrumlarda taş, üst katlarda ise ahşaptır (Coşgun, 1992).

Kaleiçi konutlarının inşa edildiği yıllarda İstanbul'da yapı ustalarının büyük bir çoğunluğu Rum, ermeni, Yahudi ve Bulgar ustaları oluşturmaktadır. Bu açıdan ele alındığında İstanbul'a yakın ve önemli bir kent olan Edirne'de azizlik ustaların, yine azınlıklar için konut tasarlanmış olmalarının rastlantısal olmadığı görülmektedir. Ustalar Bulgar olsun Rum olsun Türk meslektaşları ile çalışarak titizlikle Osmanlı konut mimarisini devam ettirmişlerdir. (Eldem 1984)

Kaleiçi tarihsel konutlarında taş ya da toprak olan bodrum kat döşemelerinin dışında kalan kat döşemeleri genellikle ahşaptır. Bazı konutlarda yalnızca zemin kat sofa döşemesinin taş kaplama olduğu örnekler de bulunmaktadır. Kaleiçi konutlarda çatıları genellikle konutun yer aldığı parsel koşullarına göre seçilen beşik ya da kırma

çatı uygulanmıştır. Beşik çatıların sokağa eğimli yüzeylerinde hem estetik kaygılarla hem de balkon, çıkma, giriş nişi gibi işlevsel gereksinmelerle değişik saçak düzenlemeleri uygulanmıştır. (Kepsutlu, 1989) (Tablo 5.4)

2 yöne eğimli/ beşik			
4 yöne eğimli/ kurma			

Tablo 5.4. Çatı Bitişleri ve Saçak Düzenlemeleri (Kepsutlu, 1989)

5.3.2.1. Plan Özellikleri

Edirne-Kaleiçi tarihsel konutlarının değişik tiplerde plan uygulamalarına olanak sağlayan yapım teknikleri ile inşa edilmiş olmalarına karşın, genel bir mekan örgütlenme şemasına uydukları görülmektedir. Konutlarda kullanılan ana mekansal birim, oda ve sofadır. Geleneksel Türk konutunun da ana mekan birimi olan oda ve sofa geleneksel Kaleiçi evlerinde de görülmektedir. Bu konutlarda görülen plan şemalarının geleneksel Türk konutu iç sofalı plan tipi ile olan benzerliklerinin yanı sıra, mekan kullanımı, kat düzenleme ve mekansal örgütlenme sırasında oluşan çeşitlemeler açısından ele alındığında, farklılıklar içerdiği de görülmektedir. (Kepsutlu, 1989).

Kaleiçi tarihsel konutlarında, Geleneksel Türk evinde olduğu gibi belirgin bir ana katın bulunmadığı, her iki katta bulunan mekan öğeleri incelendiğinde özel bir ayırım yapılmadığı görülmektedir. Ayrıca giriş katında mekan düzenleme ilkelerinde tipolojik özelliklere daha bağımlı kalındığı, ikinci katta ise bu tür kaygıların daha az olduğu görülmektedir. Genellikle sokağa daha fazla sayıda oda yönlendirmek amacıyla yapılan üst kat plan şeması değişikliği, üst katlarda yer alan sofaların konumu ve boyutlarında da farklılıklara yol açmaktadır.

Edirne evinin en önemli öğelerinden biri Türk evinde olduğu gibi sofadır. Sofa bir geçit olmakla beraber aynı zamanda ev halkının toplandığı, düğün ve eğlencelerin düzenlendiği bir yerdir. (Eldem, 1968)

Plan şemalarında sofanın yanda olduğu 73 konut saptanmıştır. Bu konutlarda en fazla üç oda yer almaktadır. Daha çok iki katlı konutlarda uygulanan bu plan şemasının en yaygın kullanım şekli iki odalı plan tipidir. Sofanın oda dizilerinin ortasında yer aldığı 141 adet plan seçeneğinde en yaygın kullanım biçimi 4 odalı plan şemasıdır. Çalışma alanı içinde 19 konutun plan özelliği belirlenememiştir. Günümüzde özgün iç mekan kullanımı özelliklerini ve cephe özelliklerini büyük ölçüde yitirmiş olan Kaleiçi tarihi konutlarındaki tuvalet, mutfak v.b. servis mekanlarının özgün tasarımıdaki varlığı saptanamamıştır. Tarihi konutların tasarımında konuta bitişik ve konutla dış bağlantılı

olarak kullanılan bu mekanlar günümüz koşullarına uymak ve konut konforunu arttırmak amacı ile konut içinde yapılan ekler ile değiştirilmiştir. (Akansel, 1990)

5.3.2.2.Kesit ve Cephe Özellikleri

Geleneksel Türk evlerinde olduğu gibi Kaleiçi konutlarında da belirgin bir ana kat yoktur. Bu konutlarda geleneksel Türk evinde olduğu gibi, üst kat planlarında çıkmalar ve balkonlar sayesinde hareketli bir yüzey yaratılmış, bununla beraber bazı konutlarda cihannümler ve çatı aralarının kullanımı ile tasarımlar zenginleştirilmiştir. Sokak silüetlerindeki perspektiflerin görsel etkisini arttıran önemli bir etken de kullanılan malzemedir. Edirne evlerinde kullanılan bu malzemeler ahşap, taş, sıva ve kiremittir. Zamanla aşınıp yıpranan bu malzemeler konutlara özel görsel değerler katmaktadır. Balkon ve giriş sahanlığı korkulukları ile yer yer furuşlarda kullanılan demir ise zaman içinde kararmakla birlikte konut görüntüsünü bozmamaktadır. Köşe parsel ya da bahçeli olan konutların çatılarında dört yöne eğimli kırma çatı uygulanmıştır. Sokağa bakan cephelerde balkon veya çıkmaların üstünde mahya ve dereler çoğaltılmış karmaşık çatı planları uygulanmıştır. (Akansel, 1990). (Tablo 5.5) (Tablo 5.6).

GİRİŞ ÜSTÜ VE YANI BALKON	
GİRİŞ ÜSTÜ BALKON	
GİRİŞ ÜSTÜ VE İKİ YANI BALKON	
GİRİŞ ÜSTÜ VE BİR YANI BALKON	
GİRİŞ ÜSTÜ BALKON BİR YANI ÇIKIŞA	
GİRİŞ ÜSTÜ VE BİR BİR YANI ÇIKIŞA	
GİRİŞ ÜSTÜ BALKON BİR YANI BALKON VE ÇIKIŞA	

Tablo 5.5. Edirne Kaleiçi bölgesinde ki evlerin cephe tipolojisi (Akansel, 1990)

GİRİŞ ÜSTÜ VE YANI ÇIKMA	
GİRİŞ ÜSTÜ ÇIKMA	
GİRİŞ İKİ YANI ÇIKMA	
GİRİŞ ÜSTÜ ÇIKMA	
GİRİŞ ÜSTÜ ÇIKMA VE İKİ YANI BALKON	
GİRİŞ ÜSTÜ ÇIKMA BİR YANI BALKON	

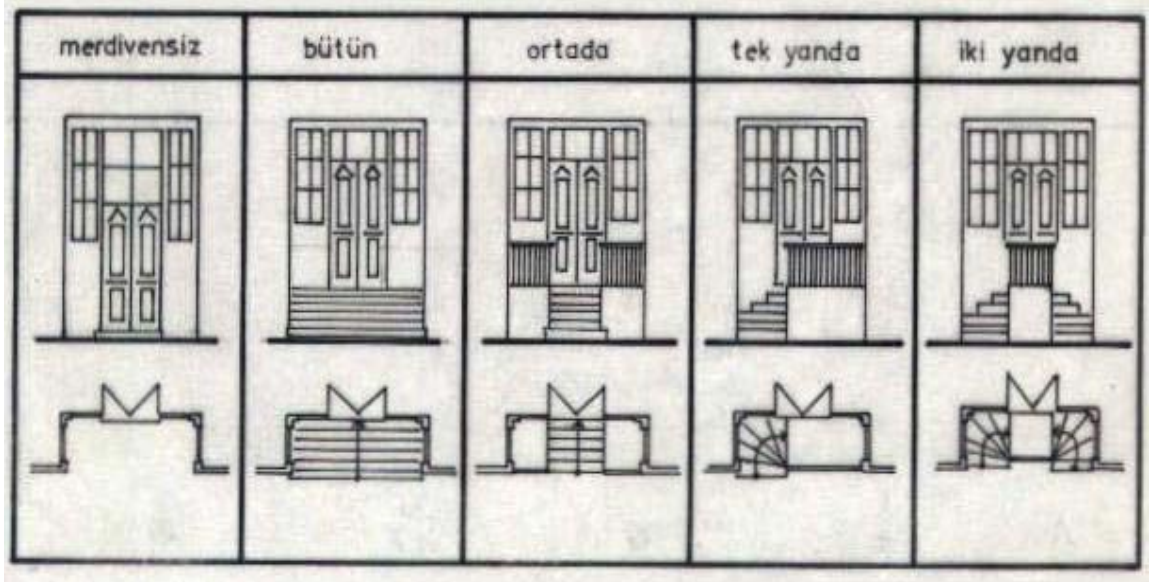
Tablo 5.6. Edirne Kaleiçi bölgesinde ki evlerin cephe tipolojisi (Akansel, 1990)

Bodrumlu, iki katlı konutlarda plan düzenlerinde çeşitlemelere yol açan bir başka etken de, katlar arası bağlantıyı sağlayan merdivenin konumudur. Merdivenin konumu için üç ayrı seçeneğin uygulandığı görülmüştür (Kesputlu, 1989):

- Merdiven sofada yer alır.
- Merdiven oda sırasında ve iki oda arasında yer alır.
- Merdiven oda sırası sonunda yer alır. (Kesputlu, 1989)

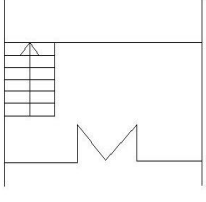
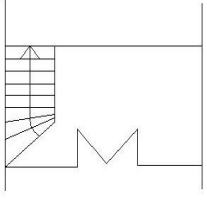
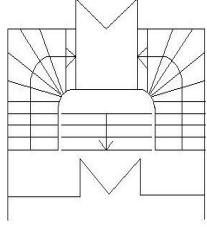
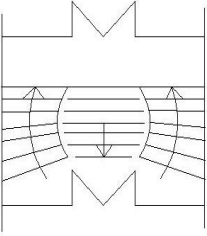
Kaleiçi geleneksel konutlarında merdivenin plandaki yeri, dış merdivenler ve iç merdivenler olarak incelenebilir. Kaleiçi geleneksel konutlarının hemen tümünde sokaktan direkt olarak girilmektedir. Sokak kotundan bodrum üzerine kadar yükseltile ana giriş kapısı, tüm konutlarda planda bir sahanlıkla, içeri çekilmiş ve bu sahanlığa ulaşmak üzere dışarıdan merdiven düzenlenmiştir. Bu konutlarda dış merdivenler 4 şekilde düzenlenmiştir. (Tablo 5.7):

- Tüm giriş nişini kaplayabilir
- Giriş nişinin ortasında düzenlenebilir
- Giriş nişinin bir tarafında düzenlenebilir
- Giriş nişinin iki tarafında simetrik olabilir. (Coşgun, 1992)

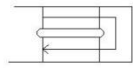

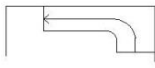
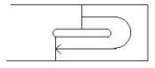
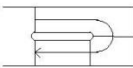
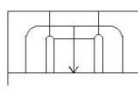
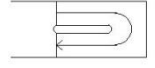
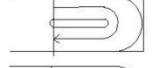

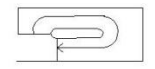
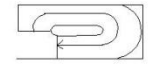

Tablo 5.7. Dış Merdiven Formları (Akansel, 1990)

Kaleiçi geleneksel konutlarında iç merdivenler sofada düzenlenmiştir. Kaleiçi konutlarda merdivenleri genelde gösteriştan uzaktır. Planlamalarda merdivenler kolay ulaşılır yerlerde düzenlenmişlerdir. Merdivenin plan içindeki konumu üzerinde iki ayrı planlama biçimi uygulanmıştır. Bunlar giriş aksında ve giriş aksının sağında ve solunda olarak düzenlenmiştir Giriş aksının sağında veya solunda uygulanmış düzenleme biçimi de, odalar arasında veya oda sırası sonunda olmak üzere iki şekilde uygulanmıştır. Konutların plan şemaları değişse bile merdivenin plan içindeki konumları değişmemektedir. İki katlı konutlarda iç merdivenler farki sekilerde görülmektedir (Tablo 5.8).(Coşgun, 1992).

DIKDDÖRTGEN BASAMAK	KARMA BASAMAK		YAMUK BASAMAK
GİRİŞ ALSOININ BİR YANINDA		GİRİŞ AKSIN İKİ YANINDA	
			
7 ADET	3 ADET	2 ADET	1 ADET

Tablo 5.8. Konutlarda İç Merdiven Formları (Coşgun, 1992)

BASAMAK ŞEKLİ	KOT ADEDİ					
	1	TIP	2	TIP	3	TIP
 DİKTÖRTKEN				A		
 YONUĞ		B				
 KARMA		C				
		D		C		F
		G				
		H				
		I				
		K				
		L				

Tablo 5.9. İki Katlı Konutlarda İç Merdiven Formları (Coşgun, 1992)

5.3.2.3.Girişler

Sofanın yanda ya da ortada oluşuna göre konumlanan konut ana girişinin iç mekan ile bağlantısı plan şemasının farklılaşması ya da konutun tek ya da iki katlı oluşuna göre değişmekte, her türlü seçenekte konutta sofadan direkt olarak girilmektedir. Ana giriş kapısından sofaya girildiğinde ise soyunma giyinme eylemleri ile ayakkabıları koyma amacıyla döşemede bir ya da daha fazla basamak ile kot farkı düzenlenerek sofa ana kullanım mekanı ile giriş ayrılmıştır. Sofa içinde yaratılan bu kot farkından sonra, konutta uygulanmış plan şemasına göre sofanın bir ya da iki yanında oda girişi kapıları yer almaktadır (Kepsutlu, 1989).

Edirne evlerinin sokak cephesinden yaklaşık 1.20m içeri çekilerek, sokak kodundan da yükseltilmiştir. Bu evlerin bir kısmında giriş merdivensiz olarak düzenlenmiştir. Büyük bir çoğunluğunda giriş 0,60 m yükseltilerek bu evleri giriş merdivenle sağlanmıştır. Bazı evlerde merdiven sayısı artarak yüksekliği 2,00 m ulaşmıştır. Giriş sahanlığına ulaşan bu merdivenin tüm niş genişliğince düzenlendiği seçeneklerin yanı sıra, basamakların sahanlığın bir yanından, iki yanından ve ortasından düzenlendiği seçenekler de görülmektedir. (Lüküs, 1991)

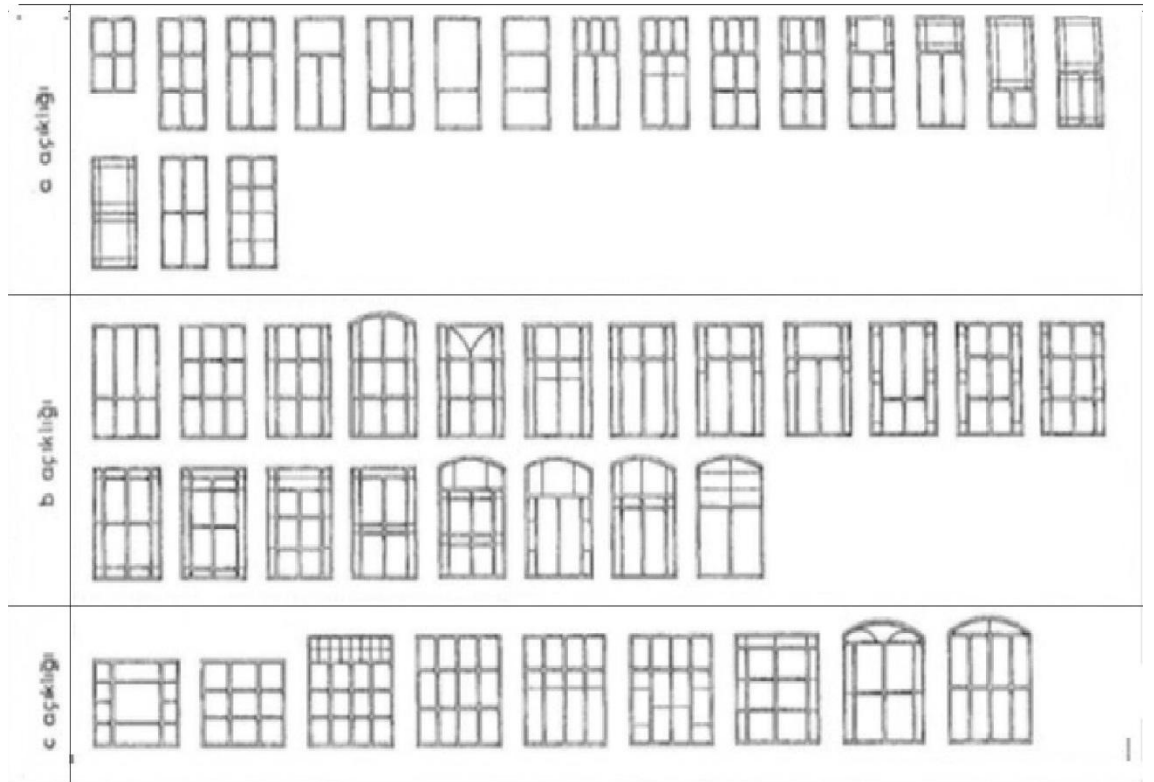
Kaleiçi konutlarda eski Edirne evlerinde olduğu gibi sokaktan ayrılmış konutlar değil, burada konutlar doğrudan sokağa açılmaktadır. Bu konutlarda giriş kapılarının üst ve yan kısımlarında açılan pencereler sayesinde hem giriş kontrol edilebilmekte hem de aydınlatma ve havalandırmayı sağlanmaktadır. Yapılan incelemede giriş kapılarının penceresiz olduğu 23 adet, tek yan da pencere 3 adet, iki yanda pencere 8 adet, üstte pencere 96 adet üstte ve tek yanda pencere 5 adet, üstte ve iki yanda penceresi olan 56 adet konut saptanmıştır. (Akansel, 1990)

5.3.2.4.Pencereler

Konutlarda dışa açılma eğilimi, kapılar ile birlikte pencerelerde de görülmektedir. Geleneksel Türk konutunda zemin katların olabildiğince dışa kapalı tutulmasına ve üst mekanlarda yoğun bir iç-dış ilişkisi kurulmasına karşın, Kaleiçi tarihsel konutlarında ve dolayısıyla Edirne evlerinde bu ayırım söz konusu olmamaktadır. Dışa açılan pencere sayısı arsa olanaklarının elverdiği ölçüde artmaktadır. Sokak cephesi ana cephe olarak kabul edildiğinde, cephe düzenini ve açılan pencere oranını belirleyen en önemli etken konutta uygulanmış olan plan şeması ile yer aldığı parselin boyutlarıdır. Plan şemasının özelliklerine göre cephenin bir yerinde ya da ortasında konumlandırılmış girişin yanında düzenlenen odalara açılan pencere sayısı genellikle ikidir. Özellikle girişin ortada tasarlanmış olduğu cephelerde parselin boyutlarına koşut olarak odaların küçük olması durumunda, pencere sayısı bire inmekte

ve boyutları değişmektedir. Genellikle alt kat düzenine koşut olarak düzenlenen pencere açıklıkları, üst katlarda çıkma ya da balkon düzenlenmesi durumunda değişebilmektedir (Kepsutlu, 1989).

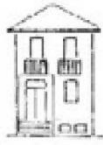

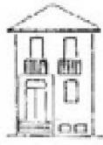

Kaleiçi tarihi konutlarının bitişik olmaları nedeniyle pencereleri genellikle sokağa ve arka bahçeye cephesine açılmışlardır. Konutlarda pencereler, çok sayıda ve farklı boyutlarda düzenlenerek odaların doğal ışığı ve görüşü artırılmıştır. Birbirinden farklı ve değişik çözümlerde pencere tipleri uygulanmıştır. Plan şemasının konumuna göre, sofanın bir yada iki yanında yer alan odalarda pencere sayısı ikidir, odaların küçük olması durumunda pencere sayısı bire iner, üst katlarda bal-kon veya çıkmaların pencere düzeninde değişiklikler olmaktadır. (Akansel, 1990) (Tablo 5.10)

Tablo 5.10 Pencere Düzenleme Seçenekleri (Kepsutlu, 1989)

5.3.2.5.Çıkmalar

Edirne evlerinde arsanın verilerine bağlı olarak elverişli ışık, havalandırma ve görüntü sağlamak, konutun iç-dış bağlantısını arttırmak, üst katlarda zemin kata oranla daha geniş kullanım alanları elde etmek amaçları ile düzenlenen çıkma ve balkonlar, genelde sokağa açılan konutların gerek planlama açısından gerekse cephe düzeni bakımından en önemli elemanlarıdır. (Kepsutlu, 1989) (Tablo 5.11)

	GİRİŞ YANDA		GİRİŞ ORTADA			
	giriş üstünde	giriş yanında	giriş üstünde	girişin bir yanında	girişin iki yanında	
ÇIKMALI						
BALKONLU						
ÇIKMA + BALKON						

Tablo 5.11. İki Katlı Konutlarda Çıkma ve Balkon Düzenlemeleri (Kepsutlu, 1989)

Türk evinde çıkmalar gerek plan açısından gerekse cephe düzeni bakımından en önemli elemanlardan biridir. Bu çıkmalar sayesinde odalar daha aydınlık, ferah, boyutları ise daha büyük olmaktadır. Çıkma ve balkonların altlarında taşıyıcı olarak veya bir süsleme elemanı olarak metal veya ahşap malzemeden furuşlar kullanılmıştır. (Lüküs, 1991)

BÖLÜM 6

EDİRNE KALEİÇİ BÖLGESİNDEKİ EVLERİN EKOLOJİK VERİLERİNİN ANALİZİ

6.1.Araştırma Bölgesinin Genel Tanımı

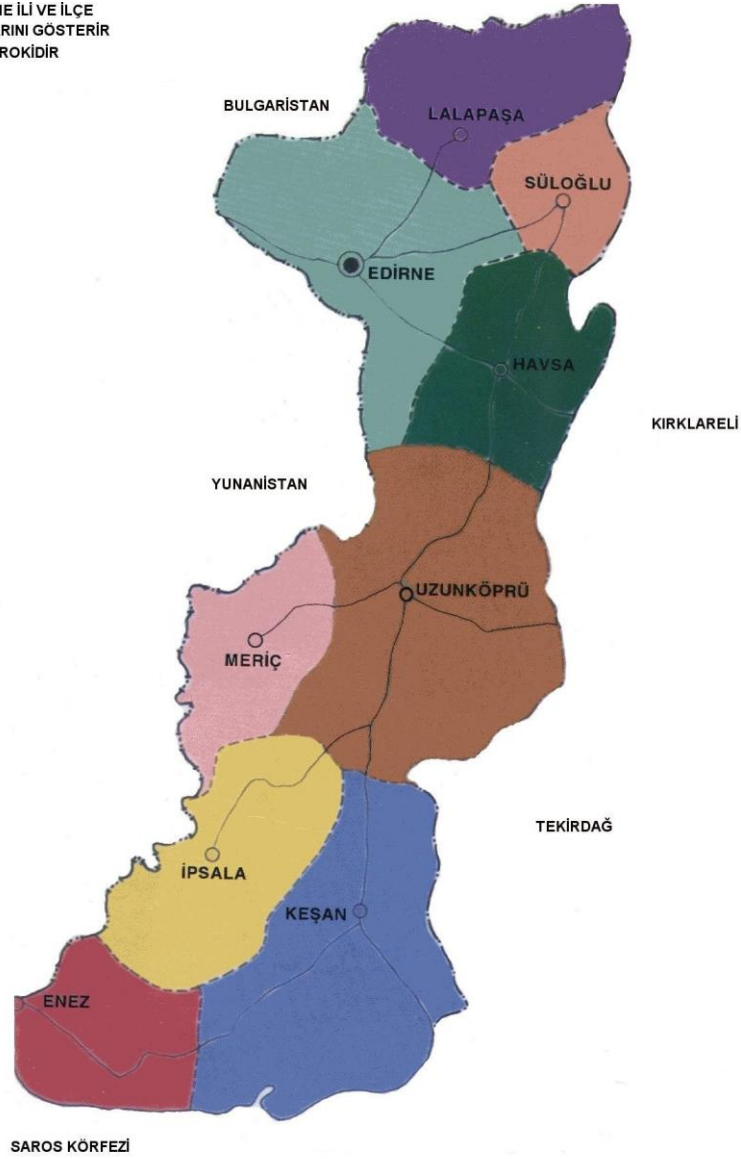
Ederine Kaleiçi bölgesi Dilaverbey ve Mithatpaşa mahallelerinde 90 konut ekolojik mimarlık ekolojik mimarlık bağlamında incelenmiştir.

6.1.1. Edirne'nin Coğrafi Konumu

Edirne şehri, Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedildikten sonra Bursa'nın ardından başkent statüsü kazanmıştır. Coğrafi konum itibariyle Balkan yarımadasının güneydoğu köşesini teşkil eden Trakya bölgesinde, Avrupa kıtasının doğusunda Meriç ve Tunca nehirlerinin birleştiği düzlükte kurulmuştur. (Peremeci N, 1940)

Edirne, Marmara Bölgesi'nin Trakya bölümünde 40 30 ve 42 00 kuzey enlemleri ile 26 00, 27 00 doğu boylamları arasında bulunmaktadır. Edirne genel karakteri itibariyle geniş düzlüklerle, basık tepelerin yer almış bulunduğu bir havzada yer almaktadır. Edirne ilinin merkezi deniz yüksekliği 41 metredir. İlin alanı Yüzölçümü 6,276 km² olan Edirne ili, doğuda Kırklareli ve Tekirdağ illeri, batıda Yunanistan, kuzeyde Bulgaristan, güneyde Çanakkale ili ile çevrilidir. (Şekil 6.1)

EDİRNE İLİ VE İLÇE
SINIRLARINI GÖSTERİR
KROKİDİR

Şekil 6.1. Edirne ili ve ilçeler sınırlarını (Anonim, 2008)

Edirne'nin Tunca nehri yayı içindeki yerleşim eski kent dokusunu oluşturan Kaleiçi Semtidir. Edirne Kaleiçi Semti dışında kalan mahalleler: Tunca nehri batısında Yıldırım semti, Meriç nehri batısında Karaağaç Semti ve Edirne- İstanbul istikametinde gelişen yeni yerleşim alanlarında oluşmaktadır. Kaleiçi semti eski surları kuşattığı dörtgen şekilli bir sahada birbirini dik olarak kesen sokakları ile dikkat çeker. 26 hektarlık bir saha kaplayan Kaleiçi'nde hiçbir anıtsal eser rastlanmaz. Bunun başlıca sebebi XX. Yüzyıl baslarında yangınlar yüzünden harap olan semtin, belediye reisi

Dilaver bey tarafından, yeniden inşa edilmiş bulunmasıdır. Türkler tarafından fethedildiği zaman Edirne hemen tamamıyla bu semtten ibaret olduğu bilinmektedir. Fetihten sonra Türkler bir süre için burada oturmakla beraber, sonraları Kaleiçi semtini daha ziyade gayrimüslimlere bırakıp kendilerine Kale dışında yeni mahalleler kurmuşlardır. Bu mahaller, kalenin güneyinde Tunca boyuna (Dabaghane semti), güneydoğu'nda Tunca-Meriç kavşağına (Kirişhane- Kasımpaşa semti), doğu'ya (Kıyık, Bucuktepe), kuzeydoğuyla (Muradiye) ve kuzeye (Saraçhane doğru uzanmaktadır. Şehrin kuzeybatısında, Tunca nehrinin Karşiyaka'sında düşen kesim Bizans döneminde "Aina" varoşunun yerine Osmanlı devriminde çabuk gelişen mahalle geçti. Aina varoşunun yerine bugünkü adıyla Yıldırım ve Yeri imaret semti olarak mahalleler yer almaktadır. Bu mahalleleri hemen doğusunda eski Edirne Sarayı'nın alanı baslar. Tunca'nın iki kolu arasında kalan adada Saray içi meydanı ve tavuk ormanı yer alır. (Darkot, 1993)

6.1.2. Topografya Özellikleri

Edirne İl'inde dağlar fazla yer kaplamaz. İli, İstranca Dağları kuzey ve kuzeydoğudan, Uzunköprü Dağları doğudan, Kuru ve Çandır Dağları ise güney ve güneydoğudan kuşatır. (Anonim, 2005-a).

Edirne kenti Tunca Nehri'nin doğu kıyısı kenarından başlayarak doğuda tepelere doğru gelişir en alçak yeri kirişhane olup deniz seviyesinden 37 m yükseklikindedir. Bu yükseklik Uç şerefeli cami sinde 54, belediye binası önünde 56 m, Selimiye Cami'sinde 75m. Kıyık çarşısı sonunda 95 ve buçuktepe'de 104 m'ye ulaşır. Edirne İl'inde üç önemli vadi bulunmaktadır. Bunlar Tunca, Meriç ve Ergene vadileridir. İlin önemli ve verimli ovaları bu vadilerde toplanmış durumdadır. Ergene Ovası Ergene Vadisi'nin tümünü, Uzunköprü ve Meriç ilçe topraklarının ise bir bölümünü kaplar. (Anonim, 2005-b).

Edirne İl'inin Ergene Vadisi ile İstranca Dağları arasında kalan bölümü, kuzey-güney doğrultusunda uzanan vadilerle parçalanmıştır. Bu vadiler arasında, aynı

doğrultuda, az yükseltili sırtlar uzanır. Sırtlar, kuzeydoğuda ortalama, 100 m yüksekliktedir. Sarmısaklı sırtlarında 128 m olan yükselti, Söğütlü Tepe’de 112 m’dir. Edirne İl’inde yaylalık alan yoktur. Ancak, yayla kapsamı içinde düşünülebilecek küçük alanlar vardır. Bunlar, Enez İlçesi’nde Çandır, Hisarlı ve Yazır; Keşan İlçesi’nde Yerli su; Lalapaşa İlçesi’nde Ömeroba ve Süleymandanışment yaylalarıdır. Bu yaylaların tümü su kaynakları açısından zengindir (Anonim, 2005-a).

6.1.3. İklim Koşulları

Marmara Bölgesinin Trakya kesiminde bulunana Edirne ve civarı karasal iklim özelliklerine sahiptir. Yazları sıcak ve kurak, kışlar çok soğuk ve sert geçmektedir. Marmara ve Meriç Havzalarında yer alan Edirne İli yarı nemli iklim tipine girmektedir. İlin Güneyinde ve Ege Denizi Saroz Körfezinde yer alan Enez İlçesi ve sahil şeridinde Akdeniz iklimi hüküm sürmekte olup, yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçer. (Anonim, 2008)

Edirne ili hem Akdeniz hem de Orta Avrupa’ya özgü ikliminin etkisi altında kalan bir geçiş bölgesidir. Bölge, Karadeniz, Ege ve Marmara denizlerinin de etkileriyle zaman zaman ve yer yer farklı iklim özellikleri gösterir. Kışlar, Akdeniz iklim etkisini gösterdiği zamanlarda ılık ve yağışlı, kara iklimi etkisini gösterdiğinde de oldukça sert geçmektedir. (Anonim, 2004-a)

Edirne’de yıllık sıcaklık ortalaması, 13.5°C’dir. Bu değer komşu il merkezlerinden Haziran, Temmuz, Ağustos en soğuk aylar ise Aralık ve Ocaktır. Yaz ayları ortalama sıcaklığı ise 23.4°C’dir. Yağışların yıl içerisinde düzenli olarak dağıldığı Edirne’de, yıllık yağış miktarı ortalama 616,1 mm. dir. İl’e en çok yağış Kasım, Aralık ve Ocak aylarında düşmektedir. (Anonim, 2004-a)

EDİRNE	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Uzun Yıllar İçinde Gerçekleşen Ortalama Değerler (1970 - 2011)												
Ortalama Sıcaklık (°C)	2.8	4.4	7.7	12.9	18.1	22.5	24.7	24.2	19.8	14.0	8.6	4.4
Ortalama En Yüksek Sıcaklık (°C)	6.7	9.3	13.4	19.2	24.7	29.3	31.7	31.5	27.2	20.3	13.6	8.2
Ortalama En Düşük Sıcaklık (°C)	-0.5	0.3	2.9	7.1	11.4	15.4	17.3	17.1	13.4	9.0	4.6	1.1
Ortalama Güneşlenme Süresi (saat)	2.3	3.5	4.4	6.3	8.3	9.5	10.4	10.0	7.5	5.1	3.2	2.1
Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	11.9	8.8	9.5	10.5	9.9	8.1	5.9	4.5	4.8	7.7	10.3	12.9
Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması (kg/m ²)	53.5	50.3	51.9	47.4	53.1	40.5	33.8	25.1	38.9	56.8	67.4	64.1

Tablo 6.1. Edirne iline ayit istatistik veriler.(

<http://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?m=EDİRNE#sfB>). Erişim 28,05,2012

Edirne İlinin en yüksek sıcaklık ortalaması Temmuz ayında 42,2 °C ve en düşük sıcaklık ortalaması Ocak ayında -22,2°C yıllık ortalama sıcaklık ise 13,5 °C dir. Yıllık ortalama nispi nem %69 dır. Rüzgar hızı yıllık ortalama 1,9 m/sn ve en hızlı rüzgar hızı Şubat ayında 28,9 m/sn. olarak tespit edilmiştir.(Anonim, 2006)

6.2.Edirne Kaleiçi Bölgesindeki Evlerin Fiziksel Çevre Etmenlerinin Değerlendirilmesi

Ekolojik mimarlık, binanın çevrenin bir parçası olarak düşünüldüğü bir mimarlık anlayışıdır. Bu bağlamda ekolojik mimarlık tasarımında, arazi, topografya, iklimsel koşulları, yeşil doku gibi fiziksel çevre etmenlerinin iyi analiz edilerek değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu verilerin değerlendirilmesi sonucunda yapının konumlandırılmasında, yönlendirilmesinde, yapı formunun oluşturulmasında, malzeme seçiminde etkili

olmaktadır. Bu bölümde Edirne Kaleiçi bölgesinde ki geleneksel Türk evlerinde arazi, topografya, iklimsel koşulları ve yeşil doku, ekolojik mimarlık bağlamında değerlendirilecektir.

6.2.1. Arazi Verileri

Binaların çevre ve doğa ile bağlantısı üzerine oturduğu toprak, arazi ile sağlanır. Binaların aziziye doğru bir şekilde konumlandırılmasının ancak arazi verilerini iyi incelenip değerlendirildiyse mümkündür. Binanın araziye olabildiğince az müdahalede bulunması amacı doğrultusunda yer seçimi yapılmaktadır. Yapının arazi üzerine doğru şekilde konumlandırılması ve yönlendirilmesi arazi özelliklerinin incelenip analiz edilmesiyle mümkündür.

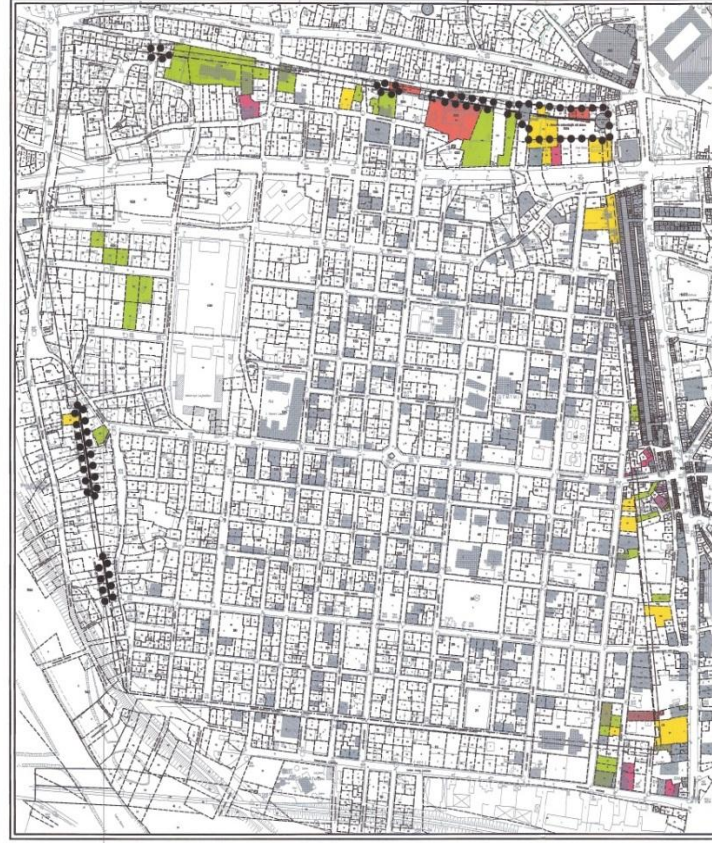
“Arazi verileri yapının enerji gereksiniminin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Yazın havalandırma ya da serinletme yükü ve kışın ısıtma yükü iyi bir arazi planlamasıyla azaltılabilir.” (Lebens, 1980)

Yapay çevre tasarlanırken, bölgenin iklim koşullarını karşılayacak özelliklere sahip arazi seçimleri yapılmalıdır. Edirne Kaleiçi bölgesinde ki geleneksel Türk evlerinin araziye neredeyse hiç müdahale edilmeden iklimsel koşullara göre tasarlandıklarını görülmektedir.

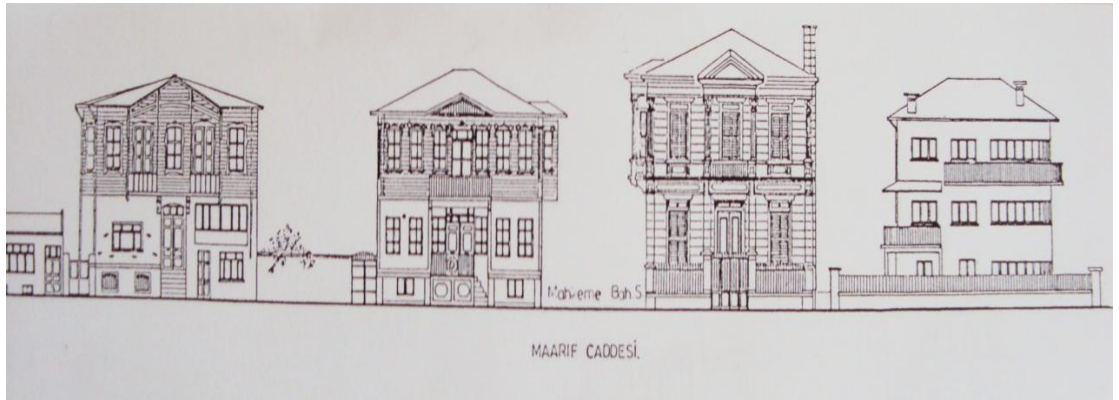
6.2.2. Topografya Özellikleri

Ekolojik mimarlıkta yapıların güneş ışınları ve rüzgar akımlarından faydalanılması için bölgenin iklim özelliklerine göre araziye konumlanması gerekmektedir. Edirne ilinin ılıman iklim kuşağında hakim olduğu bir bölgedir. Bu nedenle Edirne’de yazlar sıcak, kışlar çok soğuk ve sert geçmektedir. Konforlu bir yaşam sağlamak ve bunu yaparken yapılarda minimum enerji harcanmasını sağlamak

için yapıların arazideki konumu çok önemlidir. Ilıman iklimlerde yapıların kışın güneş ışınlarından faydalanmak ve soğuk rüzgarlardan korunma, yazın ise güneş ışınlarından korunmak ve hakim rüzgarlardan faydalanarak yapıların serinlemesini sağlamak gerekmektedir. Bu bağlamda ılıman iklim bölgelerinde ki yapıların en uygun konumu termal kuşak olarak bilinmektedir.

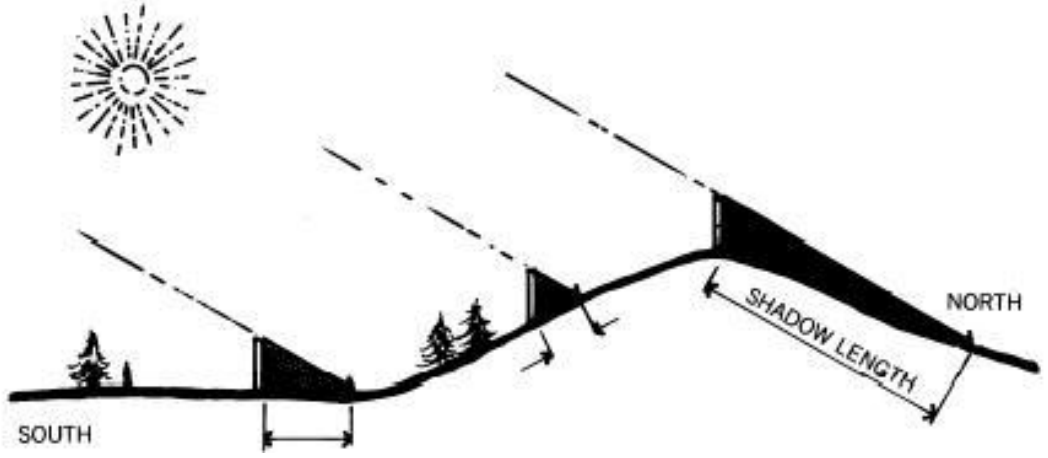

Şekil 6.2. Kaleiçi Haritası.(Edirne Belediye)

Şekil 6.3. Maarif Caddesi Silueti. (Akansel, 1990)

Çalışma alanı olan Edirne Kaleiçi bölgesindeki geleneksel evler topografyaya fazla müdahale edilmeden düz veya az eğimli bir arazi üzerine 2 katlı evler olarak inşa edilmiştir. Buda ekolojik bağlamda ılıman iklim bölgelerinde yerleşimlerde çok fazla bir kısıtlama getirmemektedir. Arazinin düz olması evlerin yönelmesi açısından önemlidir. Evlerin düz bir arazide yerleşiminin olumlu etkileri olduğu kadar olumsuz etkileri olabilmektedir. Bu nedenle evlerin güneş ısınlarından ve rüzgar akımlarından yararlanmak için doğru yerleşmeleri şarttır. Güneş ve rüzgardan maksimum verimi almak için evlerin yönelmesi ve birbirine olan yakınlıkları çok iyi tasarlanmalıdır. Evlerin kişin birbirine gölge etmeyecek bir şekilde tasarlanması ve kişin soğuk rüzgar akımlarından kaçınmak yaz aylarında ise doğal havalandırmayı etkilemeyecek şekilde yerleşmelidirler. Edirne Kaleiçi bölgesinde ki evlerin bu özelliklerinin nasıl etkilendikleri alt bölümlerde incelenecektir. (Şekil 6.4)

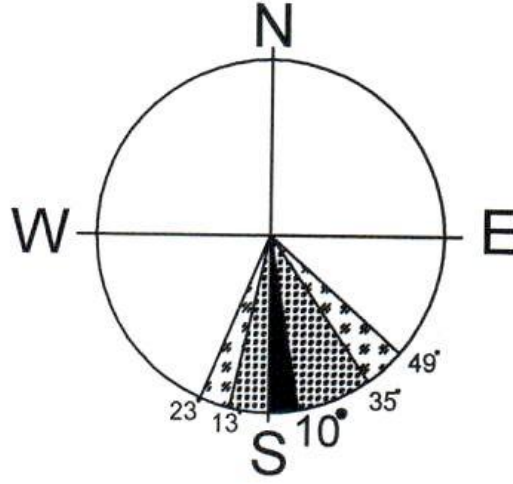
Şekil 6.4. Düz ve eğimli arazide yapıların oluşturduğu gölge alanları.

6.2.3. Yön Seçiminin

Evlerin iklimsel özelliklerine göre doğru yönelmesi ekolojik mimarlıkta en önemli kriterlerden biridir. Evlerin cephelerinin doğru yönelmesi için öncelikle

iklimsel özelliklere göre en doğru yön tespit edilmesi gerekmektedir. Evlerin cepheleri yönlenmesi evlerde güneş ısılarından, rüzgar akımlarından ve doğal aydınlatmaktan maksimum faydalanacak şekilde olmalıdır. Doğru yön seçimi evlerde konfor koşulları büyük oranda doğal yollarla sağlanmasına ve ek enerji kullanımı azaltılmış olacağından büyük bir önem taşımaktadır.

Edirne Kaleiçi bölge ılıman nemli iklim kuşağında olduğundan, kışın ve yazın çok fazla ısı değişikliği yaşamaktadır. Bu bölgedeki evlerin kışları güneş ışınlarından yararlanması yazları ise güneş ışınlarından korunması gerekmektedir. Buda bize bu bölgelerdeki evlerin kışları güneş ışınlarından maksimum verim alacak şekilde yönelmesi gerektiğini göstermektedir. (Şekil 6.5)

Şekil 6.4. İlman iklim bölgelerinde yapının optimum yönelmesi (Ovali, 2009)

Edirne Kaleiçi bölgesi Türk oryantal sokaklarından farklı olarak ızgara şeklinde inşa edilen mahallelerden oluşmaktadır. Edirne Kaleiçi evleri bitişik olarak inşa edilmişlerdir. Evlerin bitişik olmaları evlerin ısı kaybını azaltsa da doğru yönlenmesini olumsuz etkilemektedir. Bitişik evlerin sadece 2 cephesinde açıklıkları olmalarından güneş ısılarından maksimum yararlanma, doğal aydınlatma ve doğal havalandırma sağlanması zordur.

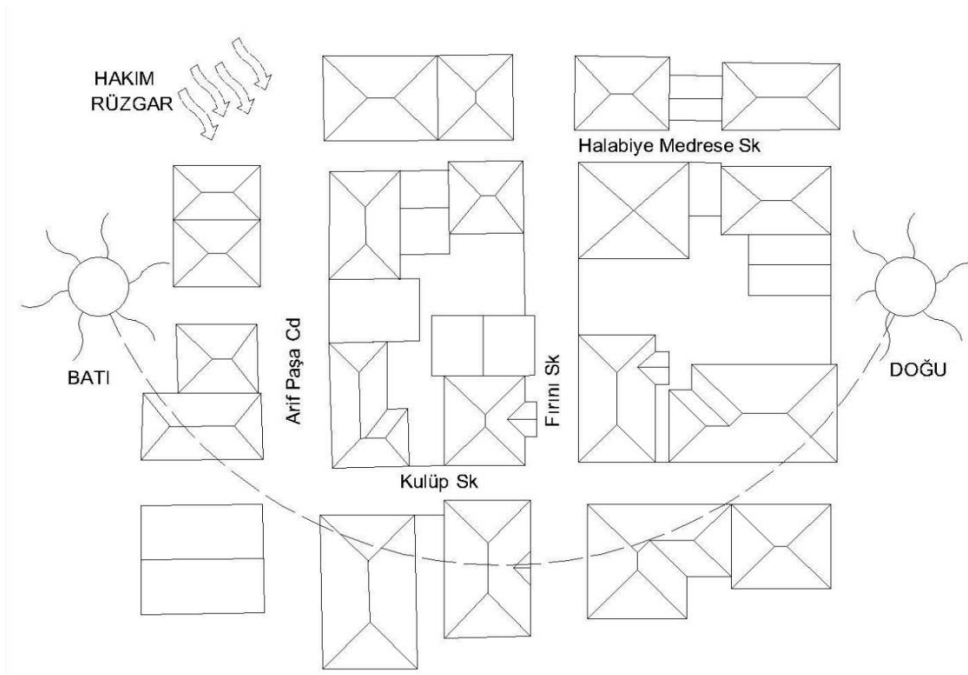
Ilıman nemli bölgelerde optimum güneş yönelmesi geniş yüzeylerin güneyden 10° güneydoğuya olarak bilinmektedir. Bu doğrultuda yönelen evler kışın güneşin ısınlarından maksimum verim alacağı gibi yazları da güneş ısınlarından korunacaktır. Edirne Kaleiçi bölgesinde yapılan çalışmalarda ızgara plan uygulandığından ve evlerin bitişik olmalarından dolayı çok az bir bölümü bu doğrultuda yöneldiği görülmüştür. Yapılan çalışmada 90 ev incelenmiştir bu evlerin 18 tanesi güneye, 20 tanesi kuzey, 31 tanesi doğuya ve 21 tanesi ise batıya yöneldiği görülmektedir.

Edirne Kaleiçi bölgesinde geleneksel evlerin birbirine gölge etmeyecek şekilde tasarlandığını görülse de, sonraki yıllarda bu bölgede çok katlı evlerin düzensiz bir şekilde inşa edilmelerinden dolayı birçok ev güneş ısınlarından mahrum bırakılmıştır. Bu nedenle evlerde konfor koşullarını sağlamak için ek enerji ihtiyacı duyulmasından enerji tüketimini artırmıştır. (Resim 6.1)

Resim 6.1 Düzensiz bir şekilde inşa edilen çok katlı evlerin diğer evlere olan olumsuz etkileri

Ilıman iklim bölgelerinde evlerin yön seçiminde hâkim rüzgar etkisi dikkate alınarak kışın soğuk rüzgarından korunmak, yazın ise doğal havalandırma ile evin serinlemesini sağlamak gerekmektedir. Edirne Kaleiçi bölgesinde hakim rüzgar kuzeybatı yönünden olduğundan evlerin kışları hakim rüzgardan koruncak şekilde yönelmesi gerekmektedir. Bölgede yapılan çalışmada geleneksel evlerin rüzgardan koruncak şekilde yöneldiği ve evlerin bitişik olmalarından ısı kaybını en aza indirecek şekilde tasarlandıkları görülmektedir. (Şekil 6.6)

Şekil 6.6. Kaleiçi bölgesinde evlerin yönelmeleri

Edirne Kaleiçi bölgesindeki evlerin bitişik olmalarından dolayı doğal havalandırma olumsuz etkilerini azaltmak için sokağa ve bahçeye geniş ve çok sayıda pencere açıklıkları bulunmaktadır. (Resim 6.2)

Resim 6.2. Doğal havalandırmadan faydalanmak için evin pencere açıklıklarının geniş ve çok sayıda olması.

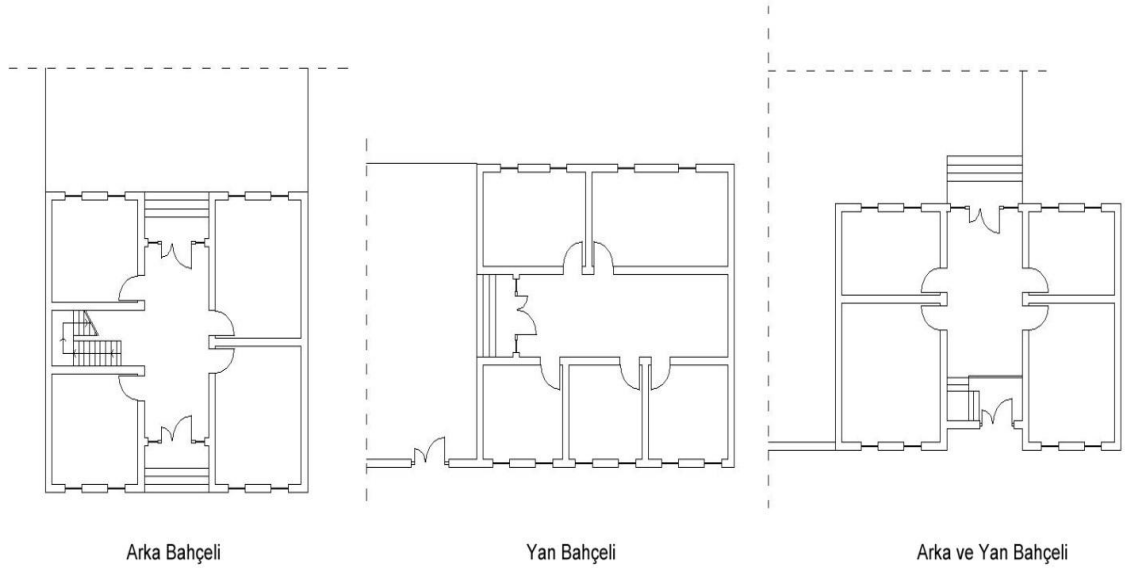
6.2.4. Yeşil Doku

Yeşil doku bilindiği üzere fotosentez sürecinde karbondioksit gazını emerek oksijene dönüştürmekte ve insan yaşamı için gerekli olan oksijen gazının üretilmesinde önemli katkılar sağlamaktadır. Yeşil dokunun konforlu ve sağlıklı bir yaşam sürdürmek için büyük bir önemi vardır. Bunların dışında yeşil doku bilinçli bir şekilde kullanılırsa ses yalıtımı, rüzgardan ve güneş ışınlarından korunmak gibi yapıya enerji kaybını büyük bir oranda azaltabilmektedir. Bu nedenle ekolojik mimarlıkta yapı bulunduğu çevre ve oturduğu arazi bir bütün olarak ele alınmaktadır.

İklim özelliklerine göre yapıların etrafında yeşil doku kullanımı farklı olabilmektedir. Doğru yönlerde yeşil dokunun kullanımı yapılarda enerji tüketimini azaltmaktadır. Edirne Kaleiçi bölgesinin ılıman iklim bölgesinde olduğundan yeşil

dokunun en doğru kullanımı güney yönünde çalılar kuzey yönünde ise uzun olmayan ağaçlar ve çalı kullanımı soğuk rüzgarlardan yapıların korunmasını sağlamaktadır.

Edirne kale içi bölgesinde evlerin çevresinde yeşil doku kullanımı çok azdır. Kaleiçi evlerinde yeşil doku kullanımı sadece bahçelerinde görülmektedir. Evlerin dış mahremiyet korumak amacıyla bahçeler daha fazla evlerin arka kısımlarına konumlanmıştır. Kaleiçi bölgesinde arka bahçeli evler dışında yan bahçeli evlerde vardır. Yapılan çalışmada incelenen 90 evin 37 tanesinde bahçe arka kısımda, 19 tanesinde yan kısımda diğer evlerde ise bahçe yoktur. (Şekil 6.7)

Şekil 6.7. Kaleiçi bölgesinde bahçelerin konumu

Edirne Kaleiçi bölgesinde genelde bahçelerde gezintiden çok oturma amaçlı kullanılmaktadır. İçeriye dönük olan bu bahçelerde oturma dinlenme yerleri vardır ve konfor koşullarına uygun bir şekilde tasarlanmışlardır. Bahçelerin evlere serinleme ve ağaçlardan dolayı evlere gölgeleme söz konusu olsa da evlerin bitişik olmalarından ve çoğunlukla bahçelerin arka kısımlarda olmalarından dolayı yeşil dokunun binalarda enerji tasarrufu anlamında çok fazla etkisi yoktur.

6.2.5. İklim Verileri

İklim koşullarında korunma ve faydalanma esas ilke, konut ile iklim koşulları arasında ilişkinin bilinmesidir. Binaların tasarımda bölge İkliminin seriliği ne kadar aratsa, planlama ve forma o derece kısıtlanır, değişik çözümler o derece azalır. İnsanoğlu, iklim ve hava şartlarından büyük değişmelere karşı kendine barınak yapma uğraşında yüzyıllar boyunca birçok konut tipi geliştirmiştir. Yaşanılan bölgedeki iklim koşullarının konut üzerindeki etkileri tasarım çalışmalarına yon veren en önemli etkenlerden biridir. (Gürsel, 1991)

Edirne ilinin iklim özelliklerine daha önce değinilmişti. Edirne İli yarı nemli iklim tipine girmektedir. Edirne’de yazla sıcak ve kurak, kışlar çok soğuk ve sert geçmektedir. Edirne Kaleiçi bölgesinde tasarım aşamasında iklim koşullarına göre alınması gereken önlemleri su şekilde sıralanabilir.

- Güneş ısınımı
- Rüzgar ve hava hareketleri
- Nem

Edirne Kaleiçi bölgesinde geleneksel Türk evinin iklim koşullarına göre tasarlandıkları, güneş rüzgar ve neme karşı alınması gereken önlemlerinin çoğunu aldığını görmekteyiz. Kaleiçi bölgesinde geleneksel Türk evlerinin güneşten ve rüzgar etkilerinden nasıl korunduğu ve bunları iyi kullanarak evlerde enerji tasarrufu sağladığı diğer bölümlerde incelenecektir.

6.2.6. Yapılı Çevreye İlişkin Tasarım Ölçütlerinin Değerlendirilmesi

Ekolojik mimarlık kriterlerinden en önemlisi olan az enerji tüketimiyle en üst kazanç sağlamak ancak yapıların yapay çevreyle ilişkin tasarım ile mümkündür. Alt bölümlerde

Edirne Kaleiçi bölgesinde ki geleneksel Türk evlerinin bina formu, mekanların organizasyonu, bina kabuğunda, malzeme seçimiyle ekolojik mimarlık bağlamda değerlendirilecektir.

6.2.7. Bina Formu

Bina formlarındaki geometrik düzenleme güneşten ve rüzgar akımlarından korunma veya faydalanma amaçlanmaktadır. Bina formu yapılarda ısı kaybını ve kazançlarına etki eden bir unsurdur. Bu nedenle soğuk iklim bölgelerinde binalarda oluşacak ısı kaybının minimuma indirilmesi için tasarımda kompakt bina formları düşünülmelidir. Sıcak iklimlerde ise uzun dikdörtgen dış yüzeyleri daha fazla olan formlar ısı kaybını arttırmaktadır. Binalarda doğal yollardan yararlanılarak konforu sağlamak ve binalarda oluşacak enerji kaybını minimuma indirmek için bina formları iklimsel özelliklere göre tasarlanması gerekmektedir.

“Bina formu; bina yüksekliği, çatı türü, çatı eğimi, cephe eğimi gibi bina ile ilgili değişkenlerle tanımlanabilir. Bu değişkenler yapının dış atmosferik ve iç mekan konfor koşullarının düzenlenmesinde değişik etkiler sahiptirler.”(İnanç T, 2010)

Edirne Kaleiçi bölgesi ılıman iklimde bulunmasından kış aylarından ısı kaybını minimuma indiren bina formları tasarlanması gerekmektedir. Binalarda ısı kaybını en düşük olanlar kompakt form biçiminde tasarlanan binalar ve dış yüzeylerinin en az olanlarıdır.

Edirne Kaleiçi bölgesinde kompakt bina formları görülmektedir. Bu bölgede yapılan çoğunda dikdörtgen plan tipi hâkimdir. Yapılan çalışmalarda incelenen 90 evin 19 evin kare plan tipi 42 dikdörtgen kare plan tipine çok yakın, 23 ev ise diğer geometrik şekillerdedir.

Kompakt form biçiminde tasarlanama Edirne evlerinin ısı kazancını sağlayan bir diğer unsurda dış yüzeyin çok az olmalarından kaynaklanmaktadır. Edirne Kaleiçi

bölgesinde evlerin bitişik tasarlanmasından dolayı evlerin dış yüzeyi azaltılmıştır. Buda bölgedeki evlerin isi kaybını önlemektedir. (Resim 6.3)

Resim 6.3. Kaleiçi bölgesinde bitişik evler

Edirne Kaleiçi bölgesinde ki evlerin kat yükseklikleri, geleneksel Türk evlerinde olduğundan farklı olarak çok yüksek değildirler. Edirne Kaleiçi evlerinin kat yükseklikleri 2.50- 3. 50 m arasında olduğundan isi kaybına neden olacak yükseklikte olmadıkları söylenebilir.

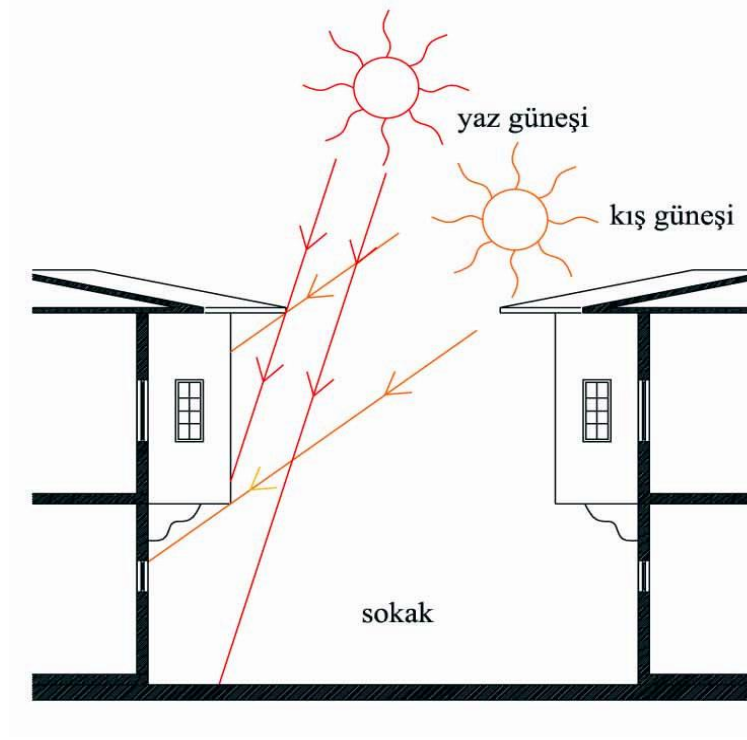
Bina formunda binaların yüksekliği ve formu dışında çatıların eğimi ve türlerini kapsamaktadır. Ekolojik mimarlıkta bina formu incelendiğinde çatılarda önemli bir yer tutmaktadır. Binalarda isi kaybının en çok yaşandığı yer binaların çatısı ve tavanlarıdır.

Binaların tasarım aşamasında bölgenin iklim verileri dikkate alarak çatı turu ve eğimi belirlenmelidir. Edirne ılıman iklimde olduğundan yağışların yoğun olduğu bir yerdir. Yoğun yağışı olan yerlerde evlerin çatılarında oluşacak suyun bir an önce evden uzaklaştırılmasında çatıların eğimi büyük bir rol oynamaktadır. Edirne Kaleiçi bölgesinde ki evlerde bu doğrultuda eğimli çatı ve geniş saçak kullanıldığı görülmektedir. (Resim 6.4)

Resim 6.4. Edirne Kaleiçi bölgesinde ki evlerde çatı uygulaması..

Bina formunda bir diğer unsur ise binalarda yazları istenmeyen güneş ısılarından korunmak açısından bina formlarında oluşan girintiler ve çıkıntılardır. Geleneksel Türk evlerinin en önemli özelliklerinden biri olan çıkmalar Edirne Kaleiçi evlerinde de bulunmaktadır. Çıkmalar Türk evlerinin cephelerine essiz bir güzellik katmak dışında yazları güneş ısılarından korunmak için alt odalara gölge yapmaktadır. (Şekil 6.8)

Şekil 6.8. Güneş ısınlarının geliş açısına göre saçak ve çıkmaların boyutlandırılması
(Aktuna, 2007)

6.2.8. Mekan Organizasyonu

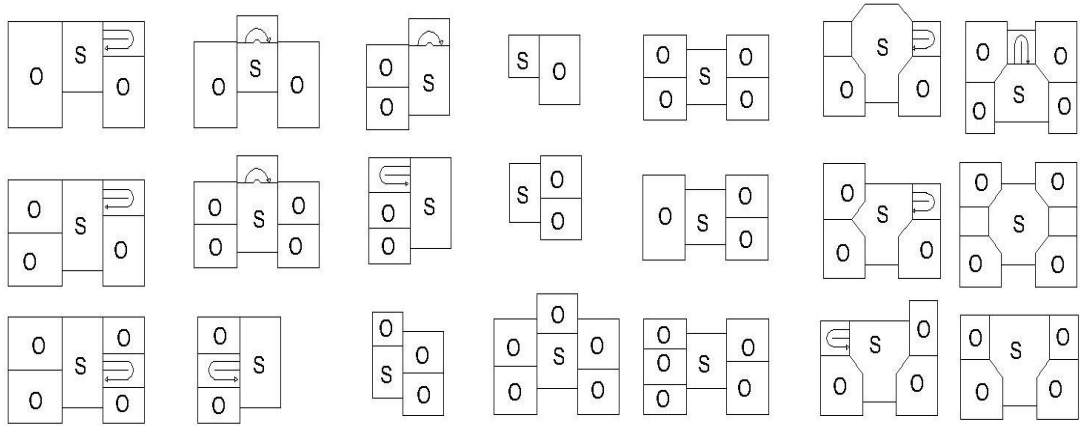
Ekolojik mimarlıkta mekan organizasyonu da dikkat edilmesi gereken doğal kaynaklardan yararlanarak iç mekan da konforu sağlamak ve yapının kullanım aşamasında harcanacak enerjinin en üst seviyede faydalanılmasıdır. Mekan organizasyonunda öncelikle yapıda hangi mekanların daha fazla ışık ve ısı ihtiyacı duyduklarını belirlemeli sonra bu mekanları doğal kaynaklardan maksimum verim alacak şekilde tasarlanmalıdır. Bu mekanlarda ısı ve doğal aydınlatma kazancını sağlamak için ışıklarından ve ısısından en yüksek verim almak amacıyla pencereler, çatıların, parapetlerin, çıkıntılar gibi yapı elemanlarının iyi tasarlanması gerekmektedir.

Bina tasarımında iklimsel koşulları dikkate alarak mekanların yönlendirilmesi enerji kaybını azaltmaktadır. Bu da mekan organizasyonun tasarlarken soğuk bölgelerde en az

ısı istenilen yerleri, sıcak iklim bölgelerde ise ısılardan kaçınmak için daha fazla ısı istenen mekanları tampon bölge oluşturarak enerji kaybını azaltmamız mümkündür.

Edirne ılıman nemli iklim bölgelerinde olduğundan ısıtma gereksinimi fazla olan mekanların güney yönüne yöneltilmesi, servis mekanlarının ise kuzeye bir tampon bölge olarak kullanımı binalarda enerji kazancı sağlayacaktır. Edirne Kaleiçi bölgesindeki evlerin mekan organizasyonunu incelendiğinde evlerin çoğunda iç sofalı plan tipleri görülmektedir.

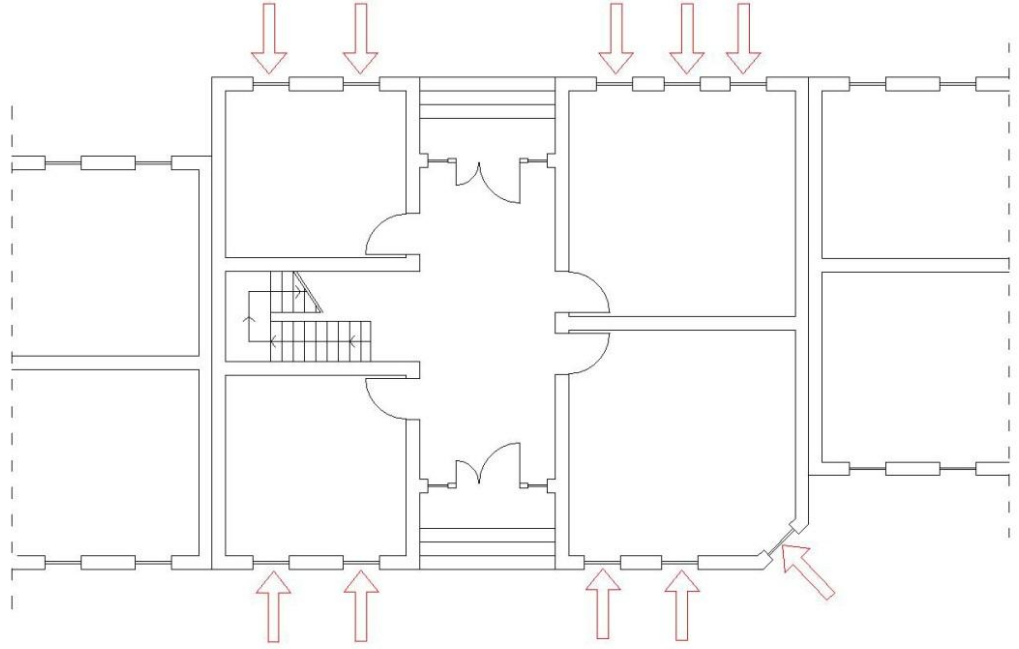
Kaleiçi bölgesinde yapılan çalışmada 90 evin 65 tanesinde sofanın ortada 25 tanesinde sofaların yanda olduğu saptanmıştır. Kaleiçi bölgesinde evlerin çoğunda iç sofalı plan tipleri kullanılması mekan organizasyonunda evlerin enerji kaybını azaltmasına neden olmuştur. (Şekil 6.9)

Şekil 6.9. Kaleiçi bölgesinde ki evlerin farklı şekillerde sofaların konumları.(Akansel, 1990)

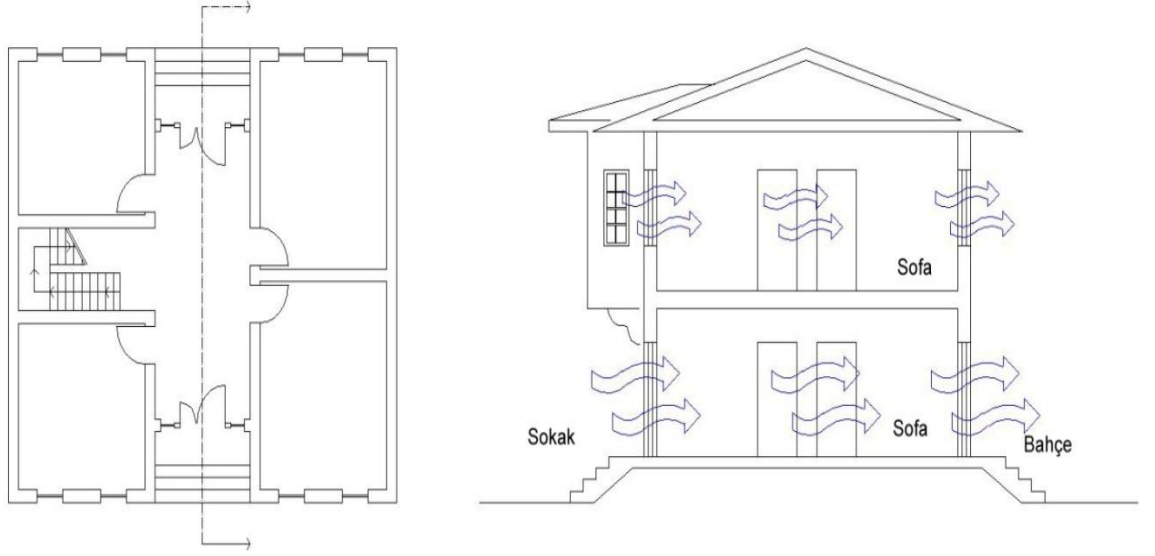
Edirne Kaleiçi bölgesinde evlerin bitişik olmasının doğal aydınlatmaya olumsuz bir etkisi vardır. Bu bölgede iç sofalı plan tipleri kullanılması ısı kaybını azaltmasıyla beraber doğal aydınlatmada olumlu etkileri vardır. Evlerin bitişik cephelerin olmasından dolayı doğal aydınlatmada olan olumsuz etkiler, orta ve yan sofalı plan tipleriyle azaltılmıştır. Orta ve yan sofalı plan tipleri kullanılması yaşam alanlarının sofanın

etrafında ve cephelerde konumlandırılması nedeniyle doğal aydınlatmadan maksimum verim alacak şekilde düşünüldüğünü göstermektedir. (Şekil 6.10)

Şekil 6.10. Yaşam alanlarının doğal yollardan aydınlatılması

Binalarda sıcak havanın hüküm sürdüğü yaz aylarında rüzgar akımından yararlanarak binada temiz hava ve binanın serinlemesi için doğru mekan organizasyonu gerekmektedir. Edirne Kaleiçi bölgesindeki evlerin doğal havalandırma yoluyla yaz aylarında binanın serinlemesi giriş kapısının tam karşısında bahçeye açılan kapı ve pencerelerle açıklıklarıyla sağlanmaktadır. İncelenen konutların giriş kapısının tam karşısında bahçeye açılan açıklıklardan yararlanılarak bahçeden gelen serin havayla binanın serinlemesi ve doğal havalandırma sağlanarak temiz havanın binaya girişi sağlanmıştır.(Şekil 6.11)

Şekil 6.11. Kaleiçi bölgesinde evlerin doğal havalandırmadan faydalanması.

6.2.9. Bina Kabuğu

Bina kabuğu bina ile dış çevreyi birbirinden ayıran tüm yapı bileşenlerinin oluşturduğu tasarım ögesidir. Bina kabuğu, dış çevre koşullarıyla birebir etkileşim içinde olduğundan, binalarda isi kaybını ve kazancını sağlamak açısından büyük bir önem taşımaktadır. Dolayısıyla iç mekan konfor şartlarını sağlamak için iç dış koşullara göre yapı kabuğunun denetimi gerekir. Duvar, pencere, kapı, çatı gibi yapı kabuğu elemanlarının iklimsel özelliklere göre tasarlanması gerekmektedir. Yapı kabuğu termofiziksel özellikleri yapıda kullanılan malzemeye bağlıdır. Bu bağlamda iklimsel bölgelerde ve oradaki yerel malzeme kullanımını göz önünde tutarak en uygun malzeme seçilmelidir.

Edirne ılıman iklimde olduğundan bina kabuğunun iyi yalıtımlı ve güney cephesinde pencere ve kapı açıklıklarının güneye yönlendirilmesi gerekmektedir. Kaleiçi evlerinde ana malzeme olarak ahşap kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca duvarların yapımında dolgu malzemesi kerpiç tas ve tuğla kullanılmıştır. Ekolojik mimarlık

bağlamında Kaleiçi bölgesinde evlerin yapı kabuklarının iklimsel özelliklere göre ve yerel malzeme kullanılarak tasarlandıklarını görülmektedir.

Ilıman iklim bölgelerinde güneş ısılarından ve doğal aydınlatmadan yararlanmak için güney yönünde pencere açıklıklarının olmalıdır. Binanın kuzey yönünde ise soğuk rüzgardan kaynaklanacak enerji kaybını azaltmak için pencere açıklıklarından kaçınılmalıdır.

Kaleiçi tarihi konutlarının bitişik olmaları nedeniyle pencereleri genellikle sokağa ve arka bahçeye açılmışlardır. Konutlarda pencereler, çok sayıda ve farklı boyutlarda düzenlenerek odaların doğal ışığı ve görüşü artırılmıştır. Birbirinden farklı ve değişik çözümlerde pencere tipleri uygulanmıştır. (Akansel, 1990) . Edirne Kaleiçi bölgesinde evlerin pencere açıklıklarını incelediğinde bodrum, zemin kat ve üst kat pencereleri olarak gruplandırabiliriz.

Edirne Kaleiçi bölgesinde evlerin zemin katlarının sokak kotundan yükseltilmesi bodrum katlarında da pencere açıklıklarına imkân kılmıştır. Bu sayede bodrum katlarının doğal aydınlatma ve havalandırma sağlanmıştır. (Resim 6.4)

Resim 6.5. Bodrum katında acılan pencere açıklıkları

Zemin kat pencere açılması geleneksel Türk konut plan semasından farklılaştıran özelliklerden biri olarak dikkat çeker. Zemin katları toprak kodundan yükseltilmiş (bodrum kati kullanımı ile) dış ardan iç mekan görülmesi engellenmiş, mahremiyet sağlanmıştır. Zemin katlarda pencere açıklıkları sayesinde güneş ısısından, doğal havalandırmadan ve aydınlatmadan odalar faydalanmıştır. (Resim 6.5)

Resim 6.6. Zemin kata açılan pencere açıklıkları

Kaleiçi evlerinde üst katlarda pencere açıklıkları Geleneksel Türk Evi'nin özelliklerini taşımaktadır. Kaleiçi evlerinde üst kat pencere açıklıkları Türk evinde olduğu gibi büyük ölçülerde ve çok sayıdadır. (Resim 6.6)

Resim 6.7. Kaleiçi bölgesinde evlerin üst kat pencereleri.

Kaleiçi evlerin pencerelerinde kepenkler kullanılmıştır. Kepeklerin mahremiyeti sağlamı dışında güneş ısılarından korunmak amacıyla kullanıldıkları görülmektedir. Bu bölgede evlerde kullanılan kepenkler genelde 2 kapaklı olup, bazılarında güneş kırıcılarının hareketli olması nedeniyle güneş ışınlarından daha fazla korunduklarını görülmektedir. (Resim 6.8)

Resim 6.8. Pencerelerde kullanılan kepenkler

Bina kabuğunun elemanlarından biri olan çatılar ısı kaybı ve kazancı için büyük bir önem taşımaktadır. Ilıman iklim bölgelerinde yapıların enerji kaybının azalması için iyi yalıtımlı ve eğimli çatılar kullanılmalıdır. Edirne Kaleiçi evlerinde beşik ve kırma çatı uygulanmıştır. Evlerde ahşap konstrüksiyon kullanılarak üzerleri kiremitle kaplanmıştır. Kaleiçi bölgesini ekolojik mimarlık kriterleri bakımından incelediğimizde evlerin çatıları iklim koşullarına uygun tasarlandıklarını görmekteyiz.

6.2.10. Malzeme Seçimi

Dünyada bir yılda tüketilen hammaddenin yüzde 40'ı, inşaat sektörüne aittir olmasından, dünya nüfusunun giderek artması buna paralel olarak artan bina sayısı ile bu rakam daha da artacaktır. Dolayısıyla, ekolojik malzeme kullanılmasının teşvik edilmesi, yenilenemeyen kaynakların korunmasında, kaynakların ya da atık maddelerin

akıllıca kullanılmasında ve böylelikle doğal ekosistemin korunmasında yardımcı olacaktır.(Tanaçan, 2002)

Ekolojik malzemenin insan sağlığına zarar vermemesi, dayanıklı olması, geri dönüşebilir olması, malzemenin bakım aşamasında maliyeti düşük olması, çevreye az zarar vermesi dışında malzemelerin üretim aşamasında harcanan enerji miktarı da ekolojik açıdan büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle çelik, alüminyum ve plastik gibi malzemelerin üretiminde harcanan enerjinin çok yüksek olmasından ekolojik malzeme açısından olumsuzdur. Tas, kerpiç, ahşap v.b. doğal malzemelerin üretim aşamasında harcanan enerjinin çok az olduğundan ekolojik malzeme olarak değerlendirilmektedir.

Edirne Kaleiçi bölgesinde evleri kagir ve ahşap karkas yapı sistemiyle inşa edilmiştir. Bu bölgedeki evleri malzeme bakımından incelediğimizde alt katlarında taş üst katlarında ahşap malzeme kullanıldığı görülmüştür. (Resim 6.9)

Resim 6.9. Binalarda malzeme kullanımı

Kaleiçi bölgesinde kullanılan malzemelerin ekolojik kriterli bakımından incelendiğinde: Taş malzemesi dayanıklı, ısı kapasitesi yüksek ve ekonomik bir malzemedir. Farklı bölgelere ve iklimlere göre değişik kullanım şekilleri vardır. Kolay bulunan bir malzeme olan taş geleneksel evlerde çok fazla kullanıldığı görülmektedir. Evlerde taş malzeme kullanılması sıcak aylarda iç mekanın serin olması, soğuk iklimlerde ise iç mekanın sıcak olmasını sağlamaktadır.

Kaleiçi bölgesinde kullanılan malzemelerden bir diğeri de ahşap malzemesidir. Ahşap malzeme geleneksel evlerde kullanımı çok olan bir malzemedir. Bunun başlıca nedeni ekonomik ve kolay bulunan bir malzeme olmasıdır. Ahşap yenilenebilir ve fazla atık oluşturmadan üretilebilir doğal bir yapı malzemesidir, Ayrıca ısı ve ses yalıtımı konusunda oldukça elverişlidir. Ahşap malzemesinin kullanımı tükenince, çevreye olumsuz etkisi yoktur, biyolojik yolla yok edilebilir. Ayrıca ahşap malzemelerinin yeniden kullanımı söz konusu olabilir. Enerji veya hammadde olarak değerlendirilebilirler. Ahşap malzeme hafif olduğundan kolayca nakledilebilir. Ahşap malzeme üretimi kolay olması, üretiminde çok az enerji kullanarak elde edilmesi ve aynı zamanda tükenmeyen bir malzeme olmasından ekolojik bir malzeme olarak değerlendirilmektedir.

BÖLÜM 7

SONUÇ

Sanayi devrimiyle başlayan teknolojik gelişmeler, nüfusun, kentleşmenin ve yapılaşmanın da hızlı ve düzensiz bir şekilde artmasından; geleneksel bina tasarımı yerini “modern” bina tasarımına bırakmıştır. Geleneksel bina tasarımında doğa, çevre ve iklim koşullarına uyum anlayışı yerini doğa üzerinde baskın bir üstünlük kurma çabasına dönüşmüştür. Bu yapıların yapımı ve kullanımında çok fazla enerji israfından dolayı ekosisteme çok fazla zarar olmuştur. Doğal kaynakların hızla tükenmeye başlaması son yıllarda ekoloji kavramının dünya gündemine oturmasına neden olmuştur. Bununla beraber mimarlık anlayışının yeniden sorgulamasına ve bunun sonucu olarak ekolojik kavramının doğmasını yol açmıştır.

Ekolojik mimarlık: bir yapının ekosisteme en az zarar verecek şekilde tasarlanması, yapının tasarımında, kullanımında ve yıkım aşamasında minimum enerji kullanarak çevre kirliliğine en az zarar verecek şekilde düşünülmesidir. Güneş, rüzgar ve su gibi yenilenebilir enerji kaynaklarınızdan maksimum derecede faydalanılması, topluma ve kültüre uyum gösterilmesi, tarihsel süreklilik sağlanması, binada geri dönüşümlü malzeme kullanılması ve kullanıcılara daha sağlıklı ortamlar sağlamak amaçlanmaktadır. Yapılarda bu koşulları sağlamak ancak tasarım aşamasında topografya, yön seçiminin, yeşil doku, form, mekan organizasyonu, bina kabuğu, malzeme seçimi.. v.b. gibi ekolojik mimarlık kriterleri dikkat edilmesiyle mümkündür. Geleneksel mimarlık bilinçli bir şekilde analiz edildiğinde yapıların doğaya, çevreye ve iklim verilerine dikkat edilerek tasarlandığı görülmektedir.

Tez çalışması kapsamında ekolojik mimarlık ve geleneksel Türk evleri incelenerek, geleneksel Türk evlerinin tarihi ve kültür mirası dışında bu evlerin

ekolojik mimarlık adında bir anlam taşıdığını öne sürmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda Edirne Kaleiçi bölgesinde ki geleneksel Türk evler incelenmiştir. İncelenen bu evlerde ekolojik mimarlık kriterlerinin birçoğunu dikkate alarak tasarlandıklarını görülmüştür. Aşağıdaki tabloda Edirne Kaleiçi bölgesinde ki evlerin ekolojik mimarlık kriterlerine göre değerlendirmeleri verilmektedir. Her bir yapının ilgili ekolojik mimarlık kriterlerine uyup uymadığı (+) veya (-) sembollerle gösterilmiştir.

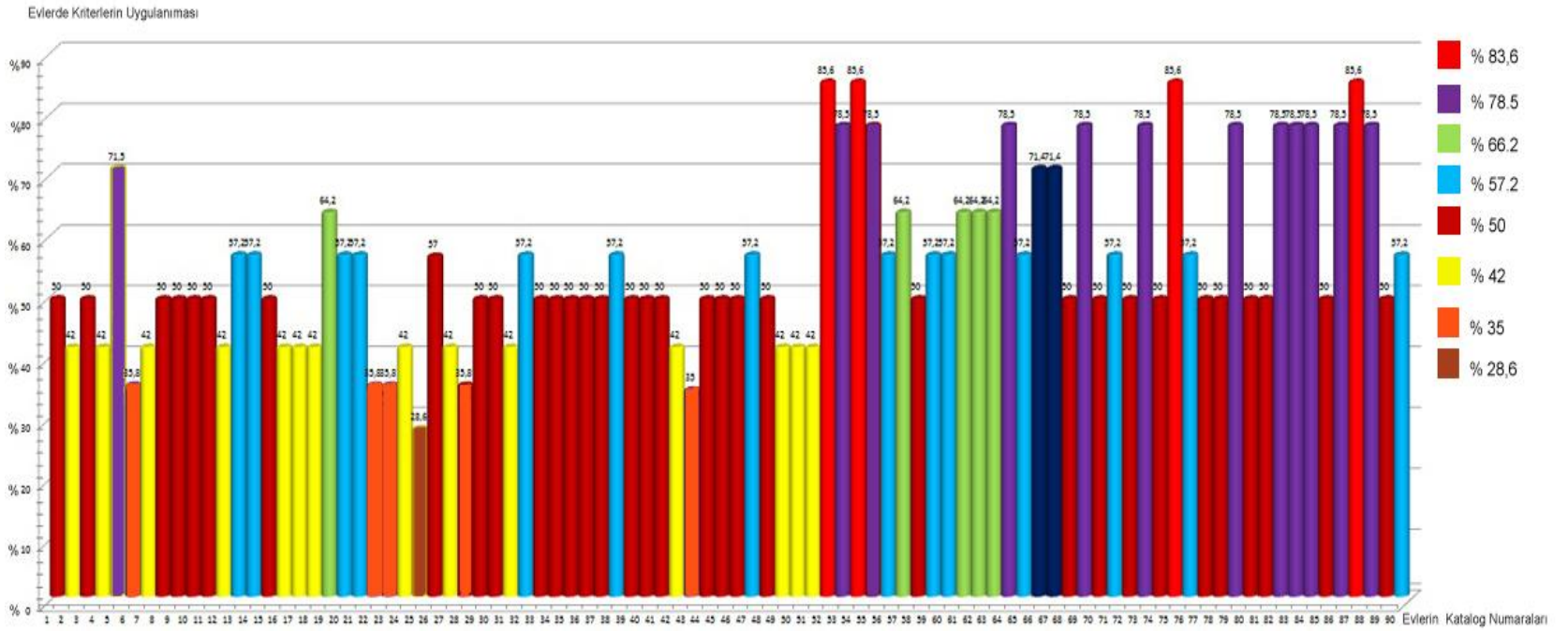
Tablo 7.1 Edirne Kaleiçi bölgesinde ki evlerin mimarlık kriterleri göre değerlendirilmesi.

Evlerin Katalog Numaraları	Ekolojik Mimarlık Kriterleri														Evlerde Kriterlerin Uygulanma %1
	Yerleşim Kriterleri			Tasarım Kriterleri											
	Yön Seçimi		Yeşil Doku	Bina Formu			Mekân Organizasyonu		Bina Kabuğu				Malzeme Secimi		
	Uygun Yöneldmesi/ Güney	Uygun Yöneldmesi /Büyük		Kompakt Bina Formu	Diş Yüzeyin Az Olması	Kat Yüksekliği	Yaşam Alanlarının Yöneldmesi	Servis Alanlarının Yöneldmesi	Diş Duvar	Pencereler	Kapılar	Çatılar	Doğal Malzeme Kullanımı	Yerel Malzeme Kullanımı	
1.	-	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	+	+	%50
2.	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%42
3.	-	-	-	+	-	+	-	-	+	+	-	+	+	+	%50
4.	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%42
5.	-	+	-	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	%71,5
6.	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	+	+	+	%35,8
7.	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%42
8.	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%50
9.	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%50
10.	-	+	-	+	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%50
11.	-	+	-	+	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%50
12.	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%42
13.	-	+	-	+	-	-	+	+	+	-	-	+	+	+	%57,2
14.	-	-	-	+	-	+	-	-	+	+	-	+	+	+	%57,2
15.	-	+	-	-	-	+	-	-	+	+	-	+	+	+	%50
16.	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%42
17.	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%42
18.	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%42
19.	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	%64,2
20.	-	-	-	+	-	+	+	+	+	-	-	+	+	+	%57,2
21.	-	+	-	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%57,2
22.	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%35,8
23.	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	+	+	+	%35,8

24.	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	-	+	+	+	%42
25.	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	+	+	%28,6
26.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	-	+	+	+	+	%57,2
27.	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%42
28.	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	+	+	+	%35,8
29.	-	-	-	+	-	+	-	-	+	+	-	+	+	+	%50
30.	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%50
31.	-	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	+	+	+	%42
32.	-	-	+	+	-	+	-	-	+	+	-	+	+	+	%57,2
33.	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%50
34.	-	-	-	+	-	+	-	-	+	+	-	+	+	+	%50
35.	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%50
36.	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%50
37.	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%50
38.	-	+	-	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%57,2
39.	-	+	-	+	-	+	-	-	+	+	-	+	+	+	%50
40.	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%50
41.	-	+	-	+	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%50
42.	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%42
43.	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%35,8
44.	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%50
45.	-	+	-	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%50
46.	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%50
47.	-	+	-	+	+	+	-	-	+	+	-	+	+	+	%57,2
48.	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%50
49.	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%42
50.	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%42
51.	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	+	+	+	%42
52.	+	+	-	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	%85,6
53.	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	%78,5
54.	+	+	-	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	%85,6

55.	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	%78.5
56.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	+	-	+	+	+	%57,2
57.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	%64.2
58.	-	-	-	-	-	+	+	-	+	+	-	+	+	+	%50
59.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	+	-	+	+	+	%57,2
60.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	+	-	+	+	+	%57,2
61.	-	-	-	+	+	+	+	-	+	+	-	+	+	+	%64.2
62.	-	-	-	+	+	+	+	-	+	+	-	+	+	+	%64.2
63.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	%64.2
64.	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	%78.5
65.	-	-	-	+	+	+	+	-	+	-	-	+	+	+	%57,2
66.	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	-	+	+	+	%71.4
67.	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	-	+	+	+	%71.4
68.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	-	-	+	+	+	%50
69.	+	+	-	+	+	+	+	-	+	+	-	+	+	+	%78.5
70.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	-	-	+	+	+	%50
71.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	+	-	+	+	+	%57,2
72.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	-	-	+	+	+	%50
73.	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	%78.5
74.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	-	-	+	+	+	%50
75.	+	+	-	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	%85.6
76.	-	-	-	+	+	+	+	-	+	-	-	+	+	+	%57,2
77.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	-	-	+	+	+	%50
78.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	-	-	+	+	+	%50
79.	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	%78.5
80.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	-	-	+	+	+	%50
81.	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	%78.5
82.	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	%78.5
83.	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	%78.5
84.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	-	-	+	+	+	%50
85.	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	%78.5

86.	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	%78,5
87.	+	+	-	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	%85,6
88.	+	+	-	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	%78,5
89.	-	-	-	+	-	+	+	-	+	-	-	+	+	+	+	%50
90.	-	-	-	+	+	+	+	-	+	-	-	+	+	+	+	%57,2

Tablo 7.5. Edirne Kaleiçi konutlarında ekolojik mimarlık kriterleri göre değerlendirilmesi

Yapılan çalışmada elde edilen verilerin değerlendirildiği de Edirne Kaleiçi bölgesinde incelenen 90 adet konuttan % 56 kriterlerini sağladığı görülmüştür.

Dünyamızın enerji kaynaklarından maksimum ölçüde faydalanmak minimum ölçüde çevreye ve insanlığa zarar verecek yapılanma kararları ekolojik mimarlığın amacıdır. Eski yerleşimler bu bakış açısında irdelendiğinde: ekolojik mimarlık kriterinin yıllar önce uygulanmış olduğu yapılan araştırmalardan izlenmektedir. Bu çalışmada yeri yapılanma kararlarına yön gösterici niteliktedir. Önemli olan bunların değerlendirilip hayata geçirilmesidir.

Doğaya saygılı ortamlarda yaşamak isteyenler; havaya, suya, toprağa kirletmek islemeyenler, geleceğe temiz, sağlıklı yaşanabilir çevreler bırakmak isteyenler ekolojik dengenin korunumuna sürdürmesine dikkat eden tasarımlara özen göstermelidirler.

KAYNAKÇA

Anonim, 2005-a,” Edirne Tarım Master Planı 2005, 1 Tarım Ve Kırsal Kalkınma Master Planlarının Hazırlanmasına Destek Projesi”, Tarım ve Köyisleri Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Edirne Tarım 1 Müdürlüğü. Edirne.

Anonim, 2005-b,” Edirne 1 Yıllığı, Edirne Valiligi”. ISBN:975-585-604-8 Edirne.

Anonim, 2006-c. Meteoroloji 1 Müdürlüğü Kayıtları, Edirne.

Akansel S., 2004, Edirne Kaleiçi Geleneksel Konutların plan ve Cephe Özellikleri” , Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne

Ak, N., 2006 “Geleceğin Konut Tasarımında Ortaya Çıkan Kavramların Belirlenmesi”, Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul

Akın, T., 2001, “Doğal Çevre Etmenlerine Bağlı Olarak Yerleşme ve Bina Ölçeğinde İklimle Dengeli Konut Tasarımı ve Denetleme Modeli”, Doktora Tezi, Y.T.Ü., İstanbul

Akıncı, N. F., 2000, “Geleneksel Sivil Mimarinin Sosyo-Kültürel ve İşlevsellik Bağlamında Tarihsel Sürekliliği İçin Planlama/ Finans Modeli”, Doktora Tezi, Y.T.Ü., İstanbul

Aktuna, M., 2007,” Geleneksel Mimaride Binaların Sürdürülebilir Tasarım Kriterleri Bağlamında Değerlendirilmesi Antalya Kaleiçi Evleri Örneği “Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Alkın, E. ve İlkin, A., 1991, “Ekonomik ve Sosyal Sorunlar Çözüm Önerileri Dizisi”, TOBB, İstanbul

Altunbas, D., 2004, “Uluslararası sürdürülebilir kalkınma ekseninde Türkiye’deki kurumsal değişimlere bir bakış”, Yönetim Bilimleri Dergisi

Alparslan, B., 2010,”Ekolojik yapı Tasarım Ölçütleri Kapsamında Ankara’da Örnek Bir Tasarım ve Değerlendirilmesi”, Gazi Üniversitesi, Ankara

Ayaz, E., 2002,” Yapılarda Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Uygulanabilirliği”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Başakman, M., 1991, “Araştırma Projesi: Geleneksel Konut Çevrelerinin Korunması Bağlamında Geleneksel- Bölgesel Mimarinin Yorumlanması ve Modern Çevrelerin Yaratılmasına Işık Tutması: Durum Çalışması Aşağı Ulupınar, Yukarı Ulupınar, Balaban Yerleşmeleri”, Fırat Üniversitesi, Elazığ

- Başakman, M., 1991,**”Geleneksel konut çevrelerinin korunması bağlamında geleneksel bölgesel mimarinin yorumlanması ve modern çevrelerin yaratılmasına ışık tutması”, Fırat Üniversitesi araştırma raporu, No: 33, Elazığ.
- Basar, A. E., 1992,** “Çevre Sorunlarının Konut Tasarımında Veri Olarak Ele Alınması”, Yüksek Lisans Tezi, Y.T.Ü., İstanbul
- Bektaş, C., 1996,** “Türk Evi”, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Baysan, O., 2003,**” Sürdürülebilirlik Kavramı ve Mimarlıkta Tasarıma Yansıması”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Baykal, Bekir Sıtkı, 1965,** “Edirne’nin uğramış Olduğu İstilalar”, Edirne, Edirne’nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı, Ankara: T.T.K Yayınları.
- Dedeoğlu, N., 2002,** “Ekolojik Mimarlık Kapsamında Konut Tasarımlarının İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi İstanbul
- Coşgun, N., 1992,** “Edirne Kaleiçi Geleneksel Konutlarında Merdiven Tasarım ve Konstrüksiyonun İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne
- Çetin, S., 2010,**” Geleneksel Konut Mimarisinin Ekolojik Yaklaşımları: Burdur Örneği”, 5. Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İzmir.
- Darkot, B.,1993,** “ Edirne, Coğrafi Giriş ” , Edirne’nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı ,Ankara: T.T.K Yayınları.
- Demir, A., 1986,** “Güneş Işınımından Korunmak ve Yararlanmak Amacıyla Mimaride Alınan Tedbirler Üzerine Bir Araştırma”, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, No 12
- Eldem S. H. 1984,”Türk Evi Osmanlı dönemi I”, Turizm değerlerini koruma vakfi yayınları, İstanbul..
- Eldem S. H., 1986** “Türk Evi Osmanlı dönemi II”, Turizm değerlerini koruma vakfi yayınları, İstanbul.
- Eldem S. H.,1987,**” Türk Evi Osmanlı dönemi III”. Turizm değerlerini koruma vakfi yayınları. İstanbul.
- Eldem S. H., 1955,**”Türk evi plan tipleri”, İstanbul.
- Erbas, E. A., 2001,**” Enerji kaynak çeşitliliğine dayalı konut alanları planlaması için temel ilkeler ve ölçütlerin belirlenmesi üzerine bir çalışma”. istanbul: Mimar Sinan Üniversitesi.

- Erengözgin, Ç., 2001,**” Enerji Mimarlığı”, Yapı 2001 İstanbul Fuarı Etkinlikleri, Yapı Endüstri Merkezi, İstanbul, 6 Mayıs.
- Erkmen, F., 2005,**” Sıcak İklim Bölgelerinde Yapıların Soğutma yüklerinin Karşılaştırılması (Antalya, Diyarbakır Örneği)”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Eyice,S.,1993,** “Bizans Devrinde Edirne Ve Bu Devire Ait Eserler, Edirne’nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı,Ankara: T.T.K Yayınları.
- Eyüpgiller K.K., 1997,**” Kastamonuda Geleneksel Konut Mimarisi ve Korunması”, Yapı dergisi. YEM yayınları. İstanbul.
- Filik, A. O., 2004,** “Ekolojik Tasarım ve Türkiye’deki Ekolojik Tasarım ve Uygulama Örneklerinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Gökbilgin, M. Tayyib, 1965** ,“Edirne Şehrinin Kurucuları”, Edirne: Edirne’nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı, Ankara: T.T.K Yayınları.
- Göksal, T., 1998,** “Mimaride Güneş Enerjisi”, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir
- Gülen, A Aksoy T ve Bektaş, B., 2007,** “Kentsel Tasarımda Bina Yönlendirilmesi ve Güneş Isınımı İlişkisi”, Makale, Fırat Üniversitesi, Elazığ
- Günay, R., 1989,** “Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu”, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Günel, Ö., 2004,**” Sürdürülebilir Bina Tasarımında İklim Verilerinin Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi , İstanbul.
- Hamamcı, C. ve Keles, R., 1993,** “Çevre Bilim”, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul
- Harputlugil, G. ve Çetintürk, N. 2005,** “Geleneksel Türk Evi’nde Isıl Konfor Koşullarının Analizi, Safranbolu Hacı Hüseyinler Evi”, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Hegger, M., 1997,** Zukunftsfaehige Arrkhitektur, Deutsche Bauzeitung, db 2/97
- İnanç T., 2010,** “Geleneksel Kırsal Mimari Kimliğinin Ekolojik ve Sürdürülebilirlik Bağlamda Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul
- İnanç, T., 2010,**”Doğu Karadeniz Bölgesi Geleneksel Kırsal Mimari Kimliğin Ekoloji ve Sürdürülebilirlik Bağlamında Değerlendirilmesi” Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

- İnalçık,H.,1993**," Edirne'nin Fethi (1361) ", Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı, Ankara: T.T.K Yayınları.
- Osman, R., 1983**, "Dr. Rıfat Osman'a Göre Edirne Evleri ve Konakları" Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, II. Baskı.
- Özmehmet, E., 2005**, "Sürdürülebilir Mimarlık Bağlamda Akdeniz iklim Tipi için Bir Bina Modeli Önerisi", Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
- Keles, R., 1997**, "İnsan, Çevre, Toplum", İmge Kitabevi, Ankara
- Kepsutlu, G., 1989**, "Edirne-Kaleiçi Tarihsel Konutların Korunma ve Kullanım Olanakları açısından Değerlendirilmesi" Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü
- Kıslaloğlu, M. ve Berkeş, F., (1999)**, "Çevre ve Ekoloji", Remzi Kitabevi, İstanbul
- Kıslaloğlu, M. ve Berkeş, F., (1994)**, "Ekoloji ve Çevre Bilimleri", Remzi Kitabevi, İstanbul
- Kansu, Şevket Aziz, 1965**, "Edirne'nin Tarih Öncesine Ait Araştırmalar", Edirne: Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı, Ankara: T.T.K Yayınları.
- Kuban, D., 1995**, "The Turkish Hayat House", Eren Yayıncılık, İstanbul
- Küçükerman, Ö., 1996**, "Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi", Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul
- Koçu, N., Dereli M., 2008** , "Yapılarda Güneş Enerjisinin Önemi ve Kullanımı", Selçuk Üniversitesi, Konya
- Lüküs, N., 1991**, "Edirne Tarihsel Evinin Yeni Kullanım Biçimlerine Açılması Yönünde Bir Öneri" Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne
- Mansel, M.A.,1993** ," İlkçağda Edirne ", Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı ,Ankara : T.T.K Yayınları.
- Manioğlu, G., Oral, G.,2010**," Ekolojik Yaklaşımda İklimle Dengeli Cephe Tasarımı" 5. Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İzmir.
- Oktay, D., Gürçinar, Y., Çerçi, S., Mansuri, E., 2011**,"Ekoloji ve Mimarlık", Güney Mimarlık Dergisi TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi.
- Onat, E. S., 1990**, "Türk Evi'nin Çağdaş Yasama Uyarlanması", Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul
- Osman, R., 1983**, "Dr. Rıfat Osman'a Göre Edirne Evleri ve Konakları" Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, II. Baskı.

- Ovali, P., 2010,**”Turkiye İklim Bölgeleri Bağlamında Ekolojik Tasarım Ölçekleri Sistematığının Oluşturulması (Karakoy Yerleşilmesinde Örneklenmesi)” doktora tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne
- Özalp, İ.,1999,**” Kısa Edirne ili Tarihi”, Edirne Ticaret Borsası. Edirne
- Peremeci, N.O.,1939,**” Edirne Tarihi”, İstanbul :Resimli Ay Matbaası.
- Roaf, S., 2001,** “Ecohouse - a Design Guide”, Architectural Press, Oxford
- Roaf, S., 2003,** “Ecohouse2 – a Design Guide”, Elsevier, Amsterdam
- Sakinc, E., Sozen,M., 2007,** “ Güneş Enerjili Etken Sistemlerin Yapılarda Tasarım Ölçütü Olarak Değerlendirilmesine Yönelik bir Yaklaşım”, Gazi Üniversitesi Dergi, Ankara
- Sosyal, S., 2008,**” Konut Tasarım Parametrelili İle Enerji Tüketimi İlişkisi”, Yüksek lisans Tezi Gazi Üniversitesi, Ankara
- Sözen, M. ve Eruzun, C., 1992,** “Anatolian Vernacular Houses”, Emlak Bankası Kültür Yayınları, İstanbul
- Sözen,M.,1993,**”Türk Mimarisinin Tarihsel Gelişim”,İstanbul:İstanbul Üniversitesi Yayını.
- Şenol, P., Akan, A., 2011,** “Kırsal Yaşam / Kırsal Konut: Bir Yaşam Biçimi Olarak Geleneksel Kırsal Konut Üretiminde Kızılcık Köyü Örneği” Makale, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta,
- Tönük, S., 2001,** “Bina Tasarımında Ekoloji”, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi, İstanbul
- Tönük, S., 1999,** “Ekolojik İlkeler Doğrultusunda Bina ve Çevre-Yeşil Doku İlişkileri”, Pazartesi Söyleşileri 1996-1997, Üniversite Yayın Mo: Y.T.Ü. MF. GB- 99. 04831, Fak, Yayın No: MF. MM – 99.02, İstanbul
- Tuğlu, U., 2005,**” Ekolojik Açıdan Sürdürülebilir Yapılar ve Malzeme”, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ulug, S. E., 1997,** “Çevre Kirlenmesinin Boyutları”, mge Kitabevi, Ankara
- Ünver, S., 1976,**” Edirne Evleri”, T.T.O.K. Yayınları, İstanbul.
- Yeang, K.,1994,** ” Hamzah & Yeang: Bioclimatic Skyscrapers, London: Ellipsis London Limited.
- Yeang, K., 1995,** “Designing with Nature: The Ecological Basis for Architectural Design”,McGraw-hill Inc., New York

Yeang, K.,1999,” The green skyscraper: The basis for designing sustainable intensive buildings”,Munich: Prestel Verlag.

Yüksek, I., 2008,“Geleneksel Anadolu Mimarlığında Ekolojik uygulamalar Üzerine Bir Araştırma (Kirikleri Kırsal Alan Örneği) ”, Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Zeren, L., 1978, “Güneş Enerjisi ve Çevre Dizaynı Ulusal Sempozyumu: 12-14 Eylül”, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü, İstanbul,

Zeybekoğlu, D, 2005, “ Edirne Geleneksel Konut Mimarlığını Etkileyen Sosyo - Kültürel Faktörlerin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.

İncelenen web siteleri:

<http://www.edirne.gov.tr/genelbilgiler/sosyaldurum.htm>

<http://www.ahsapev.com.tr/edirneev.htm> “Edirne Evleri” Cengiz Eruzun-Metin Sözen

<http://www.angelfire.com/folk.turkfolk/turkfolk.htm>

<http://www.cativecephe.com/?pid=22805>

<http://www.edirne-bld.gov.tr/edirne/bugun.htm>

<http://www.edirne.gov.tr/genelbilgiler/sosyaldurum.htm>

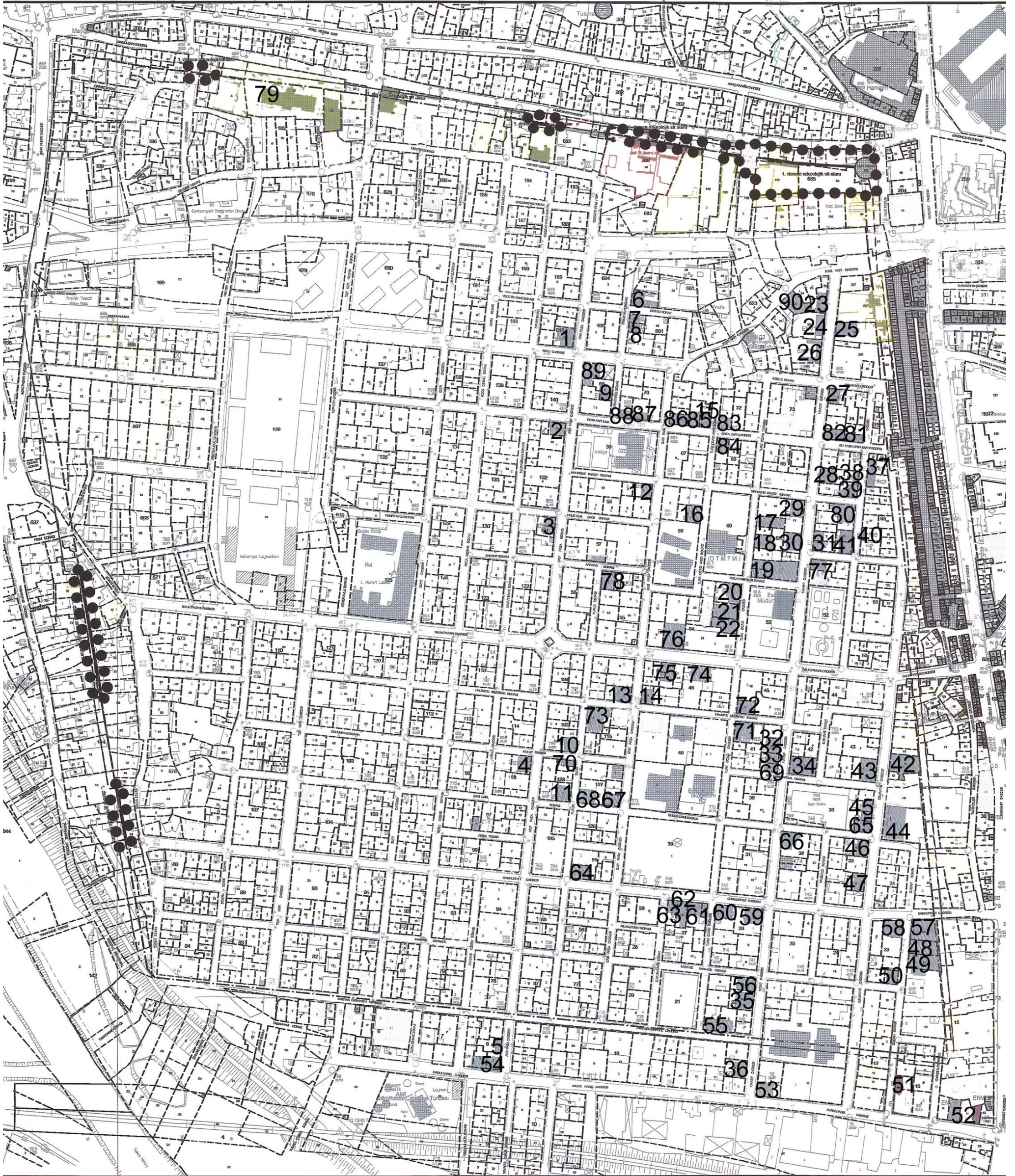
<http://www.edirnetarihi.com/bilinmeyen-bir-bolge-trakya.html>

<http://www.etso.org.tr/tr/edirne.html>

http://www.kultur.gov.tr/portal/tarih_tr.asp?belgeno=6649

<http://www.msxlabs.org/forum/mimari-eserler/12904-turk-evleri.html>

http://www.trakya.edu.tr/edirneweb/tarih_genel.htm

Ek.1. Evlerin katalog numaralandırmaya göre haritadaki yerleri

Ek 2 Katalog no:1 Arif Paşa Caddesi, no:16

Ek.3. Katalog no:2 Arif Paşa Caddesi, no:22

Ek.4. Katalog no:3 Arif Paşa Caddesi, no:34

Ek. 5. Katalog no:4 Arif Paşa Caddesi, no:66

Ek. 6. Katalog no:5 Arif Paşa Caddesi, no:76

Ek. 7. Katalog no:6 Rasathane Sokak, no:3

Ek. 8. Katalog no:7 Rasathane Sokak, no:5

Ek. 9. Katalog no:8 Rasathane Sokak, no:7

Ek.10. Katalog no:9 Rasathane Sokak, no 10

Ek. 11. Katalog no: 10 Fırın Sokak, no:18

Ek.12. Katalog no:11 Fırın Sokak, no:22

Ek.13. Katalog no:12 Gazi Paşa Caddesi, no:6

Ek.14. Katalog no:13 Gazi Paşa Caddesi, no:26

Ek.15. Katalog no:14 Gazi Paşa Caddesi, no:23

Ek. 16. Katalog no:15 Türk Ocağı Arka Sokak:6

Ek. 17. Katalog no:16 Türk Ocağı Arka Sokak:14

Ek.18. Katalog no:17 Türk Ocağı Caddesi,no:9

Ek.19. Katalog no:18 Türk Ocağı Caddesi,no:11

Ek. 20. Katalog no:19 Türk Ocağı Caddesi,no:15-17

Ek. 21. Katalog no:20 Türk Ocağı Caddesi,14

Ek. 22. Katalog no:21 Türk Ocağı Caddesi,no:16

Ek. 23Katalog no:22 Türk Ocağı Caddesi,no:18

Ek. 24. Katalog no: 23 Maarif Caddesi,4

Ek. 25. Katalog no: 24 Maarif Caddesi,no: 6

Ek. 26. Katalog no:25 Maarif Caddesi,no: 5

Ek. 27. Katalog no:26 Maarif Caddesi,: 8

Ek.28. Katalog no:27 Maarif Caddesi,no:9

Ek.29. Katalog no:28 Maarif Caddesi,no:17

Ek. 30. Katalog no:29 Maarif Caddesi,no:18

Ek. 31. Katalog no:30 Maarif Caddesi,no 20

Ek. 32. Katalog no:31 Maarif Caddesi,no: 21-23

Ek.33. Katalog no:32 Maarif Caddesi,no:34

Ek. 34. Katalog no:33 Maarif Caddesi,no:36

Ek. 35. Katalog no:34 Maarif Caddesi,no:41

Ek.36. Katalog no:35 Maarif Caddesi, no 54

Ek. 37. Katalog no:36 Maarif Caddesi,no: 60

Ek. 38. Katalog no:37 Osmaniye Caddesi, no :9

Ek. 39. Katalog no:38 Osmaniye Caddesi,no :10

Ek. 40. Katalog no:39 Osmaniye Caddesi,no :12

Ek. 41. Katalog no:40 Osmaniye Caddesi, no: 21

Ek. 42. Katalog no:41 Osmaniye Caddesi, no: 18

Ek.43. Katalog no:42 Osmaniye Caddesi, no: 51

Ek.44. Katalog no:43 Osmaniye Caddesi, no: 52

Ek.45. Katalog no:44 Osmaniye Caddesi, no: 57

Ek. 46. Katalog no:45 Osmaniye Caddesi, no: 58

Ek. 47. Katalog no:46 Osmaniye Caddesi, 60

Ek. 48. Katalog no:47 Osmaniye Caddesi, no: 64

Ek. 49. Katalog no:48 Zindan Sokak,no: 2

Ek. 50. Katalog no:49 Zindan Sokak, no:4

Ek. 51. Katalog no:50 Zindan Sokak, no :5

Ek. 52. Katalog no:51 Zindan Sokak, no: 7

Ek. 53. Katalog no:52 Darül Hadis Caddes no: 6

Ek. 54. Katalog no:53 Darül Hadis Caddes no:24

Ek. 55. Katalog no:54 Darül Hadis Caddes no: 36

Ek. 56. Katalog no: 55. Manyas Caddesi no: 4-6

Ek. 57. Katalog no: 56. Manyas Caddesi no: 13

Ek. 58. Katalog no:57 Cumhuriyet Caddesi no: 7

Ek. 59. Katalog no:58 Cumhuriyet Caddesi no: 9

Ek. 60. Katalog no:59 Cumhuriyet Caddesi no:21

Ek. 61. Katalog no:60 Cumhuriyet Caddesi no: 23

Ek. 62. Katalog no:61. Cumhuriyet Caddesi no:25

Ek. 63. Katalog no:62. Cumhuriyet Caddesi no:27

Ek. 64. Katalog no:63. Cumhuriyet Caddesi no: 29

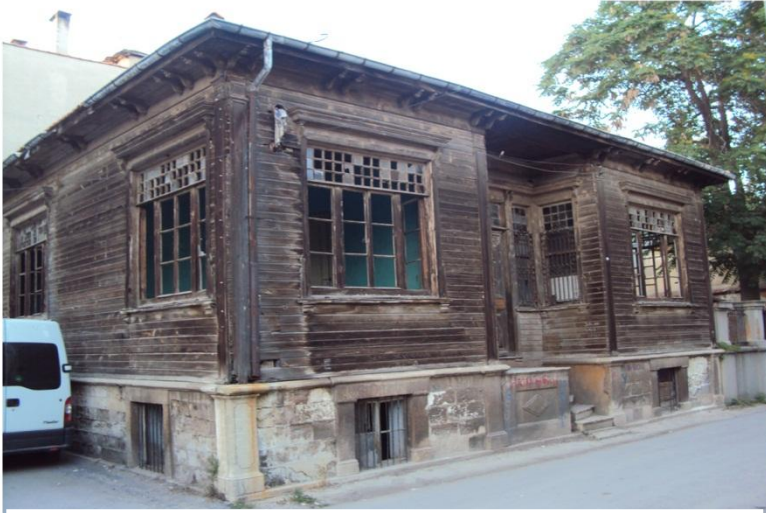
Ek. 65. Katalog no:64. Cumhuriyet Caddesi no: 32

Ek. 66. Katalog no:65. Küçük Cami Sokak, no:

Ek. 67. Katalog no:66. Küçük Cami Sokak, no: 12

Ek. 68. Katalog no:67. Küçük Cami Sokak no:14

Ek. 69. Katalog no:68. Buzhane Arka Sokak no: 1

Ek. 70. Katalog no:69. Buzhane Arka Sokak no: 8

Ek. 71. Katalog no:70. Kulüp Sokak no:3

Ek. 72. Katalog no:71. Halabiye Medrese Sokak, no: 7

Ek. 73. Katalog no:72. Halabiye Medrese Sokak, no: 4

Ek. 74. Katalog no:73. Halabiye Medrese Sokak, no:

Ek. 75. Katalog no:74. Balık Pazarı Caddesi, no: 59

Ek. 76. Katalog no:75. Balık Pazarı Caddesi, no: 60

Ek. 77. Katalog no:76. Balık Pazarı Caddesi, no: 63

Ek. 78. Katalog no:77. Toprak Sokak, no: 4

Ek. 79. Katalog no:78. Ankara Sokak, no: 7

Ek. 80. Katalog no:79. Ankara Sokak, no: 6

Ek. 81. Katalog no:80. Gazeteci Mehmet Karagöz Sokak, no: 1

Ek. 82. Katalog no:81. Ortakapı Caddesi, no:6

Ek. 83. Katalog no:82. Ortakapı Caddesi, no: 8

Ek. 84. Katalog no:83. Ortakapı Caddesi, no: 12

Ek. 85. Katalog no:84. Ortakapı Caddesi, no:17

Ek. 86. Katalog no:85. Ortakapı Caddesi, no: 14

Ek. 87. Katalog no:86. Ortakapı Caddesi, no: 18

Ek. 88. Katalog no:87. Ortakapı Caddesi, no:20

Ek. 89. Katalog no:88. Ortakapı Caddesi, no:22

Ek. 90. Katalog no:89. Kule Caddesi, no: 21

Ek. 91. Katalog no:90. Kule Kapı Caddesi, no: 9